

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

SAULIUS RIMUTIS

II kurso studentas

**LIETUVOS-LENKIJOS SANTYKIŲ 2008-2014 M. ANALIZĖ – SANTYKINĖS
NAUDOS IR GRĖSMĖS AIŠKUMO REIKŠMĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Dr. Mariusz Antonowicz

Vilnius, 2023

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Lietuvos-Lenkijos santykių 2008-2014 m. analizė – santykinės naudos ir grėsmės aiškumo reikšmė“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Saulius Rimutis

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Rimutis S. Lietuvos-Lenkijos santykių 2008-2014 m. analizė – santykinės naudos ir grėsmės aiškumo reikšmė: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas M. Antonowicz. Vilnius, 2023 m. 66 p.

Reikšminiai žodžiai: Lietuva, Lenkija, tarptautiniai santykiai, užsienio politika, santykinė nauda, grėsmės aiškumas, suderinamumas, nacionalinis saugumas, Rusija.

Šiame darbe nagrinėjami Lietuvos-Lenkijos santykiai 2008 – 2014 metų laikotarpiu. Darbe siekiama įvertinti, kodėl šių valstybių dvišaliai santykiai, nepaisant panašių interesų ir gerų santykių praeityje, suprastėjo bei kaip tai reišėsi. 2014 m. pasirinkti kaip riba dėl Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos ir karo Donbase pradžios – įvykių, kurie vertė Lietuvą ir Lenkiją vėl bendradarbiauti grėsmės akivaizdoje. Darbe remiamasi realizmo paradigmos santykinės naudos teorija ir grėsmės aiškumu, leidžiančių paaiškinti tiriamų valstybių santykių pokytį. Tyrimas atliktas pasitelkiant suderinamumo metodologiją. Analizė parodė, kad 2008 – 2014 m. laikotarpiu neįsijaučiant pakankamai didelės grėsmės iš Rusijos, Lietuva ir Lenkija neturėjo veiksnio, vertusio būtinai bendradarbiauti. Todėl šalys vadovavosi santykinės bendradarbiavimo naudos logika, pagal kurią Lenkija jautė, kad geri santykiai atneša daugiau naudos Lietuvos pusei. Atitinkamai draugiškų ir kooperatyvių santykių lygmuo tiriamuoju laikotarpiu smuko, daugiausiai tai matėsi konkurencijoje, tautinių mažumų problematikos eskalavime ir bendrų tarpvalstybinių projektų įgyvendinimo vilkinime.

Turinys

Įvadas.....	6
Literatūros apžvalga	10
1. Teorinis pagrindas – valstybių santykinė nauda.....	15
1.1. Grėsmių suvokimas ir aiškumas.....	18
2. Metodologija – suderinamumo metodas	20
3. Rusijos grėsmės suvokimas	24
3.1. Lenkijos-Rusijos santykiai	24
3.2. Lietuvos-Rusijos santykiai	29
4. Lietuvos-Lenkijos santykiai	34
4.1. Valstybių konkurencija ES ir NATO.....	34
4.2. Tautinių mažumų klausimai	37
4.3. Energetikos ir infrastruktūros projektai	41
5. Suderinamumo tikrinimas.....	46
5.1. Alternatyvių aiškinimų analizė.....	46
5.2. Suderinamumo tarp teorijos ir atvejo įvertinimas	49
Išvados	50
Šaltinių ir literatūros sąrašas	53
Priedai.....	62
Klausimynas	62
I interviu	64
II interviu.....	64
Summary	64

Ivadas

Iki 2014 m. Lietuvos ir Lenkijos santykiai patyrė nemažai sunkumų. Gali atrodyti kiek keista, kad tiek Lietuvai, tiek Lenkijai turint praktiškai identiškus siekius nacionaliniam saugumui užtikrinti buvo taip sudėtinga rasti bendrą kalbą. Net europiniu mastu abi šalys neretai buvo grupuojamos pagal požiūrį į Europos Sąjungos (ES) užsienio politiką. Kaip dar 2013 m. rašė O. Harsem ir D. H. Claes tyrime apie Europos-Rusijos tarpusavio priklausomybę, ECFR analitinis centras (angl. *think-tank*) Lietuvą ir Lenkiją kartu klasifikavo „naujaisiais Šaltojo karo kariais“ (angl. *New Cold warriors*).¹ Tad stebėtoju iš išorės galėjo atrodyti, kad abi šalys yra glaudžios sąjungininkės, kartu veikiančios tarptautinėje erdvėje. Politikos panašumus rodo ir atitinkamos Lietuvos bei Lenkijos nacionalinio saugumo programos ir prioritetai. Žvelgiant į 2012 m. patvirtintą Lietuvos nacionalinio saugumo strategiją, galima matyti, kad esminiai nacionalinio saugumo uždaviniai buvo susiję su:

- NATO gynybos planų, kolektyvinio saugumo veiksmingumo užtikrinimu ir NATO plėtra;
- Vieninga ES politika, remiančia energetinę nepriklausomybę ir plėtrą į Rytus;
- Dvišalių ir daugiašalių santykių stiprinimu (pirmiausia su JAV, toliau su Baltijos ir Šiaurės Europos valstybėmis, Lenkija ir Rytų partnerystės šalimis);
- Aktyviu dalyvavimu tarptautinio saugumo užtikrinime;
- Gynybos pajėgumų stiprinimu ir kt.²

Iš esmės, pakeitus daugiašalių santykių plėtojimo prioritetus, bene vienodus siekius galima pritaikyti ir 2007 m. Lenkijos nacionalinio saugumo strategijoje – bendradarbiavimas su NATO (JAV), energetinio saugumo iššūkių sprendimas ES kontekste, Rytų partnerystės (Ukraina, Baltarusija, Sakartvelas) plėtra.³ Saugumo politikos prioritetų panašumas rodo konvergenciją, kad tiek Lietuva, tiek Lenkija regiono iššūkius bei saugumo aplinką suprato beveik identiškai.

Iš tiesų, vertinant to meto situaciją iš dabartinės perspektyvos, galima matyti, kad nuo maždaug 2008 m. iki įvykių Ukrainoje 2014 m. tiek Lietuva, tiek Lenkija panašiai akcentavo savo karinio saugumo

---

¹ Harsem, Øistein ir Dag Harald Claes. "The interdependence of European–Russian energy relations." *Energy Policy* 59 (2013): 784-791., 787 psl.

² Lietuvos Respublikos Seimas, Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo, Vilnius, 2012 m., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.428981> (žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d.), V skyrius

³ National security strategy of the Republic of Poland, Warsaw: 2007 m., žiūrėta 2022 m. gruodžio 13 d., <https://www.files.ethz.ch/isn/156796/Poland-2007-eng.pdf>

iššūkių sprendimą NATO formate ir bandymą neleisti JAV per daug suartėti su Rusija. Kita vertus, svarbu nepamiršti, kad ir Lietuva, ir Lenkija trumpam mėgino pataisyti santykius su Rusija, neiškrentant iš tuometinio europinio konteksto bandyti vystyti artimesnius ir labiau įtraukiančius santykius su šia šalimi. Tačiau kiti politiniai ir saugumo tikslai (ypač energetiniai) iš esmės buvo sprendžiami su ES pagalba. Atrodytų, kad tuo metu nei lietuviai, nei lenkai aplinkinių valstybių neprioritizavo ar laikė reikšmingesnėmis nei nauda, kurią galėjo suteikti labiau į Vakarus esančios partnerės, ypač veikiant per bendras sąjungines organizacijas kaip ES ir NATO.

Lietuvos prezidente tapus buvusiai eurokomisarei, ganėtina aiškiai pro-briuseliškai nusiteikusiai Daliai Grybauskaitėi, siekis suartėti su Vakarų (ir Šiaurės) Europa matėsi ne tik iš santykių su Lenkija, bet ir iš santykių su Latvija ar Estija. Prieš tapdama prezidente, D. Grybauskaitė pagarsėjo pareikšdama, esą Lietuva neturėtų intensyviai bendrauti su „ubagais“ (šiuo atžvilgiu omenyje turint Ukrainą ir Sakartvelą).⁴ Net ir simbolinį, patį pirmą valstybinį vizitą D. Grybauskaitė turėjo ne į Lenkiją, Latviją ar Estiją, bet į Švediją.⁵ Nors Lietuvos santykiai su Lenkija dar valdant prezidentui L. Kaczyńskiui buvo pakankamai geri, pasikeitus valdžiai Lenkijoje sutarimo buvo gerokai mažiau. Kaip pastebi A. Pukšto, I. Karpavičiūtė ir M. Norkevičius, išsivystė itin prasti santykiai su tuometiniu Lenkijos užsienio reikalų ministru R. Sikorskiu, net pareiškusiu, kad nevyks į Lietuvą, kol joje nebus leidžiama lenkų tautinei mažumai pavardes asmens dokumentuose rašyti lenkiškais rašmenimis.⁶ Ir taip prastėjančią santykių būklę dar labiau aštrino vidaus prieštaros Lietuvoje, susijusios su tautinių mažumų klausimais. Vis tik pagrindinė politinė jėga, kelianti tautinių mažumų problematikos klausimą buvo Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) partija. Šios partijos atstovų veiksmai dažnai buvo siejami su pro-rusiškomis jėgomis,⁷ kas galėjo būti laikoma grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui.

Prastus dvišalius santykius parodo ir vėliau paviešinti slapti R. Sikorskio pokalbio garso įrašai, kuriuose apie 2013-2014 m. ministras teigia norintis nubausti lietuvius už problemas su Mažeikių naftos perdirbimo įmone.⁸ Vienintelė Baltijos šalyse naftos perdirbimo bendrovė jau kelis dešimtmečius

---

⁴ 15 min, „Vingiuoti D.Grybauskaitės maršrutai Vakaruose: abejojo, gerbė, dėkojo“, žiūrėta 2023 sausio 15 d., <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/vingiuoti-grybauskaites-marsrutai-vakaruose-688>

⁵ Delfi, „Pirmojo vizito D.Grybauskaitė vyks į Švediją ir Latviją“, 2009 m. liepos 14 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/pirmojo-vizito-dgrybauskaitė-vyks-i-svedija-ir-latvija.d?id=23105780>

⁶ Pukšto, Andžej, Ieva Karpavičiūtė ir Mindaugas Norkevičius. "Lietuvos ir Lenkijos strateginės partnerystės dinamika." Lietuvos metinė strateginė apžvalga 12 (2014): 109-140, 110 psl.

⁷ Kauno diena, „Kas rinkimuose rėmė V. Tomaševskį ir jo partiją?“, 2014 m. birželio 9 d., <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/kas-rinkimuose-reme-v-tomasevski-ir-jo-partija-633663>

⁸ Diena, „Sokiruojantys ministro R. Sikorskio pokalbiai: noriu paauklėti sukčius lietuvius“, 2017 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/sokiruojantys-ministro-r-sikorskio-pokalbiai-noriu-paaukleti-sukcius-lietuvius-823636?full>

Lietuvai kėlė energetinio saugumo dilemas. Ją įsigijus lenkų koncernui PKN „Orlen“, kilo nesutarimų viena vertus dėl lūkesčių, kita vertus – dėl valstybei priklausančios AB „Lietuvos geležinkeliai“ neteisėto vadinamo Rengės ruožo nuardymo, leidusio prekiauti Mažeikių naftos produkcija su Latvija ir Estija.⁹ Užsitęsęs konfliktams tarp geležinkelių ir naftos perdavimo įmonių, tai dar labiau trikdė Lietuvos ir Lenkijos santykių vystymąsi.

Esant prastiems santykiams Lietuvos – Lenkijos prezidentų vizitai irgi suretėjo, o pakrypus kalbai apie dvišalius santykius, iš Lenkijos vis dažniau buvo keliami Lietuvos lenkų mažumos problematikos klausimai. Situacija pasiekė tokią padėtį, kad Lietuvos prezidentė jau viešai deklaravo reikiamybę turėti „pauzę“ bendravime su Lenkija,¹⁰ ką galima laikyti kaip labai aiškų prastų santykių signalą. Tuo tarpu pati Lenkija rodė požymius norinti labiau suartėti su Vakarų Europos partneriais, ypač per Veimaro trikampio platformas.¹¹ Taip gerokai mažiau dėmesio skirta Lietuvai ar kitiems aplinkiniams partneriams, kaip Višegrado ketvertas.¹² Šiam pokyčiui suprasti svarbu įvertinti Lenkijoje ilgai vyravusią ULB, t.y. Ukrainos, Lietuvos ir Baltarusijos koncepciją. Kaip teigia T. Snyder, dar Šaltojo karo metu susiformavo požiūris, kad nepriklausomos Lenkijos valstybės saugumas yra neatsiejamas nuo ULB šalių suvereniteto ir gebėjimo išlikti. Tai leistų suvaldyti Lenkijos-Rusijos varžymąsi. Todėl, Lenkijai tiek iš saugumo intereso, tiek kaip moralinis akstinas buvo svarbu skatinti Lietuvos integraciją į euroatlantines struktūras.¹³ 2004 m. Lietuvai įstojus į NATO ir ES, Lenkijai galėjo kilti problemų su šia koncepcija – Lietuvos saugumas ir integracija su Vakarais jau buvo užtikrinti. Tad Lenkijos „misija“ padėti to siekti buvo baigta.

Tačiau vertinant 2008-2014 m. laikotarpį abiejų valstybių tikslai ir interesai buvo panašūs, o Rusija suprasta kaip potencialiai pavojinga saviems interesams – Lietuvos ir Lenkijos santykiai vis tiek buvo prasti. Didelis pokytis įvyko po 2014 m., kai Ukrainoje įvyko Maidano revoliucija, o Rusija okupavo Krymą ir pradėjo konfliktą Donbaso regione. Šie įvykiai suveikė kaip katalizatorius Lietuvos ir Lenkijos santykiams, kone vertė abi šalis vėl glaudžiau bendradarbiauti. Iš tiesų, net ir pirmojo reikšmingo Lietuvos krašto apsaugos biudžeto padidinimo (įvykdyto dar 2014 m.) vienas pagrindinių

---

⁹ Delfi, „Rusija nukirto „Družbą“, Lietuva – geležinkelį“, 2009 m. liepos 31 d.,

<https://www.delfi.lt/verslas/transportas/rusija-nukirto-druzba-lietuva-gelezinkeli.d?id=23362397>

¹⁰ Klaipėda, „D. Grybauskaitė - už pauzę „ceremoniniams susitikimams“ su Lenkija“, 2012 spalio 8 d.,

<https://klaipeda.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/d-grybauskaitė-uz-pauze-ceremoniniams-susitikimams-su-lenkija-322431>

¹¹ German Federal Foreign Office, „The Weimar Triangle: Over 30 years of cross-border cooperation between Germany, France and Poland“, 2022 m. kovo 4 d., <https://www.auswaertiges-amt.de/en/ausenpolitik/europe/cooperation-in-europe/-/228752>

¹² Pukšto et al., 111 psl.

¹³ Snyder, Timothy. The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999. Yale University Press, 2002., 222 psl.

pirkinių buvo būtent lenkiškos priešlėktuvinės gynybos sistemos GROM.¹⁴ Šiuo metu Lenkijos svarba Lietuvos nacionaliniam saugumui beveik nekvestionuojama. Abi valstybės atrado naujų kooperacijos būdų, ypač pasireiškiančių santykiuose su Ukraina. Lietuva, Lenkija ir Ukraina jau kelis metus įgyvendina vadinamojo „Liublino trikampio“ regioninio bendradarbiavimo projektą.¹⁵ Esminis pokyčio variklis link glaudesnių santykių galėjo būti labiau išaugęs grėsmės aiškumas, reikalavęs Lietuvai ir Lenkijai ieškoti draugų bei sąjungininkų sprendžiant nacionalinio saugumo iššūkius. Kaip pastebi T. Janeliūnas, intensyvesnis pozicijų derinimas tarp abiejų šalių prasidėjo 2015 m. pasikeitus valdžiai Lenkijoje, o tai lėmė bendras interesus siekti didesnių NATO pajėgumų regione.¹⁶

Ukrainos įvykiai ir vėliau sekę jų padariniai regiono saugumui pakeitė Lietuvos-Lenkijos santykių dinamiką, bet abiejų šalių grėsmių šaltinio suvokimas ir tikslai buvo panašūs ir iki 2014 metų. Todėl kyla **probleminis klausimas – kodėl Lietuvos-Lenkijos dvišalis bendradarbiavimas buvo smukęs iki karo Ukrainoje?**

Atsakymui į šį klausimą bus pasitelkiami realizmo šalininkų teorijos apie santykinę naudą valstybių tarptautiniame bendradarbiavime principai, kurie papildomi grėsmės suvokimo ir aiškumo analize. Santykinę naudą galima suprasti kaip palyginimą naudos, kurią iš susitarimų ar apskritai bendradarbiavimo gauna tavo valstybė ir kita susitarimo pusė. Teorija teigia, kad net ir jeigu dvi bendradarbiaujančios valstybės abi gauna didelę absoliučią naudą, šalis stabdys kooperaciją ar kitaip bandys koreguoti situaciją, jeigu iš susitarimo daugiau naudos gauna kita pusė. Taip elgiamasi siekiant užtikrinti tolygų naudos pasiskirstymą ir padėties sistemoje stabilumą. Vadovaujantis tuo galima patikrinti, ar Lietuvos ir Lenkijos santykiai buvo paveikti santykinės naudos dilemos, kur vienai pusei, esant mažesniai Rusijos grėsmės aiškumui, būtų buvę daugiau naudos iš tolimesnio tokio pat bendradarbiavimo. Atitinkamai, **darbe keliami hipotezė: iki 2014 m., Lietuva ir Lenkija, nors ir turėdamos panašius interesus, tačiau nesant aiškiai Rusijos grėsmei, nebuvo linkusios bendradarbiauti tarpusavio santykiuose ir vertino kooperacijos teikiamą santykinę naudą.**

Tiriamasis laikotarpis – 2008-2014 m. iki Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos.

---

¹⁴ Delfi, „GROM Lietuvą pasieks gruodį“, 2014 m. lapkričio 27 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/grom-lietuva-pasieks-gruodi.d?id=66516954>

¹⁵ Emerging Europe, „Ukraine, Poland, and Lithuania launch Lublin Triangle, a new regional cooperation initiative“, 2020 m. liepos 29 d., <https://emerging-europe.com/news/ukraine-poland-and-lithuania-launch-lublin-triangle-a-new-regional-cooperation-initiative/>

¹⁶ Janeliūnas, Tomas. „D. Grybauskaitės doktrina: Lietuvos užsienio politikos kaita 2009-2019 m.“ Vilnius: Eugrimas. 2019, 181 psl.

Darbo tikslas - įvertinti Lietuvos ir Lenkijos santykių raidą bei tos raidos priežastis atsakant, kas lėmė prastus abiejų šalių santykius 2008-2014 m. ir kaip jie toliau vystėsi.

Uždaviniai:

1. Apibrėžti teorines prielaidas išskiriant kintamuosius, kuriais būtų aiškinami Lietuvos ir Lenkijos dvišaliai santykiai 2008-2014 m. laikotarpiu.
2. Įvertinti, koks buvo Rusijos grėsmės aiškumas Lietuvai ir Lenkijai tiriamuoju laikotarpiu.
3. Patikrinus Rusijos grėsmės aiškumo kintamąjį, atsakyti, kokią įtaką santykinės naudos skaičiavimas turi Lietuvos-Lenkijos santykiams ir kokiomis formomis jis pasireiškia.
4. Atsakyti, ar metodologinėje dalyje pagal teoriją iškeltas priežastinis ryšys atitinka empirinius duomenis bei įvertinti galimą alternatyvių tezių aiškinamąją galią.

Literatūros apžvalga

Lietuvos ir Lenkijos santykių suprastėjimo analizės yra nemažai, tačiau nėra visiško sutarimo dėl prielaidų ir požiūrių, kas tai galėjo lemti. Galima matyti, kad daugelis autorių pabrėžia pasikeitusią Lietuvos ir Lenkijos valdžią, pakitusią santykių dinamiką su Rusija, Vakaraais arba Lietuvos lenkų tautinės mažumos problematiką kaip esmines problemas, lėmusias dvišalių santykių atšalimą.

G. Vaščenkaitė savo straipsnyje bando parodyti, kad Lietuvos ir Lenkijos santykiai, nors ir prasti tautinių mažumų klausimais (kurie labiausiai ir kelia aršią tarpusavio retoriką), nebuvo blogi visose srityse. Tam pasitelkiami pavyzdžiai su energetinių projektų įgyvendinimu, tiesioginių užsienio investicijų ir prekybos suintensyvėjimu tarp šalių, rodančių, kad „apsižodžiavimai“ tėra tik dalelė santykių visumos. Tačiau neatmetama visiškai, kad dvišaliai santykiai po 2010 m. yra kitokie.¹⁷ Vis tik autorė tai bando paaiškinti per santykių lūkesčių pokytį parodydama, kad iki įstojimo į NATO ir ES, Lietuvos ir Lenkijos santykiai buvo itin geri, peržengiantys paprastos partnerystės ribas. Įstojus į šias organizacijas, buvo tikimasi tolesnės, dar didesnės kooperacijos. Tačiau, kaip teigia autorė, lūkesčiams vis labiau tolstant nuo realybės viešojoje erdvėje pradėta kalbėti apie santykių prastėjimą. G. Vaščenkaitės požiūriu, tai nėra tikslu – Lietuvos ir Lenkijos partnerystė išliko glaudi, nepaisant aršesnės retorikos, ir sėkmingai plėtojama kitose srityse.¹⁸ Tokia analizė suponuoja, kad realių problemų Lietuvos

---

¹⁷ Vaščenkaitė, Galina. "Lietuvos ir Lenkijos strateginė partnerystė: retorinė mirtis ir praktinis gyvenimas." *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika, 2004-2014/sudarytoja Dovilė Jakniūnaitė*. Vilniaus universiteto leidykla, 2015. 127-170, 129-138 psl.

¹⁸ *Ibid*, 144-152 psl.

ir Lenkijos santykiuose nebuvo, o jie tiesiog normalizavosi į padėtį, kokioje realiai turėjo būti bei išliko iš esmės geri. Tačiau tokios išvados nelabai leidžia įvertinti valstybių elgesį aljanso struktūroje (NATO ir ES) bei ką imponuoja šalims-narėms daryti pats aljansas ir ko siekia tos šalys-narės jo rėmuose. Taip pat taip neįvertinama, kad tam tikri vystomi projektai, rodę gerus santykius, galėjo vystytis inertiškai arba ne dėl bendrų lietuvių ir lenkų pastangų bei geros valios, o kito veikėjo (ES) spaudimo. Kita vertus, projektai kaip elektros jungtis „Lit-Pol link“, greitkelis „Via Baltica“ ir geležinkelis „Rail Baltica“, net ir palaikomi ES, judėjo lėtai arba visai nejudėjo. Rezultatai ir kooperacijos apimtis esant geresniems santykiams veikiausiai būtų daugiau pasiekę (nors nereikėtų apsiriboti santykių vertinimu vien prekybos ir infrastruktūros vystymo požiūriu), pavyzdžiui, sutinkant kartu plėtoti Visagino atominę elektrinę, ko Lenkija atsisakė prastų santykių su Lietuva kontekste.¹⁹

Kiek kitokį požiūrį pateikė T. Janeliūnas knygoje apie prezidentės D. Grybauskaitės valdymo dešimtmetį. Joje bandomas plėtoti labiau asmenybinis kampas į Lietuvos-Lenkijos santykius. Knygoje pabrėžiama, kad struktūrinės tarptautinės aplinkos sąlygos nesuponavo abiejų šalių santykių pokyčio – jos iš esmės liko vienodos, neskatinančios tuo metu nei kooperacijos, nei priešiško. Tačiau didelį vaidmenį suvaidino politikų asmeninės savybės tolimesnei santykių dinamikai.²⁰ Galima išskirti du raktinius asmenis – Lietuvos prezidentė D. Grybauskaitė ir Lenkijos užsienio reikalų ministras R. Sikorskis – lėmusius santykių kaitą. R. Sikorskis akcentavo Lietuvos tautinių mažumų ir lenkų bendrovės „Orlen Lietuva“ operavimo iššūkius, dažnai laikantis provokuojančios retorikos Lietuvos atžvilgiu. Tuo tarpu D. Grybauskaitė (ir kiti Lietuvos politikai) laikėsi reaktyvaus požiūrio į tokias provokacijas. Galima tai suprasti kaip tiesiog „gynimąsi“ nuo kito kaltinimų, keliančių pyktį tiek visuomenėje, tiek tarp politikų.²¹ Toks požiūris leidžia įvertinti valstybių vadovų elgesį ir jų veiksmų mastą esant prastesniems valstybių tarpusavio santykiams. Tačiau lieka klausimas dėl aplinkos, kurioje jie veikė ir tikslų, kurių buvo siekiama. Net ir jeigu D. Grybauskaitės ir R. Sikorskio asmeninės savybės galėjo apsunkinti šalių bendradarbiavimą, abu politikai ir valstybės savo veiksmais siekė tikslų bei veikė aplinkoje, išeinančioje už jų abipusio bendravimo ribų. Kita vertus, abejiems vadovams neužmezgant glaudžių kontaktų, veikiausiai, jie būtų plėtojami per aplinkui ar per kitas asmenybes. Tačiau akivaizdu, kad to nebuvo ir Lietuvos-Lenkijos santykiai išliko pašliję. Todėl svarbu įvertinti struktūrinės aplinkybes, kurios leido atsirasti nedraugiškiems veiksams ir priešiško dvišaliuose santykiuose.

---

¹⁹ Delfi, „Lenkija stabdo dalyvavimą Visagino AE projekte, analitikai įžvelgia politinę potekstę“, 2011 m. gruodžio 9 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/lenkija-stabdo-dalyvavima-visagino-ae-projekte-analitikai-izvelgia-politine-potekste.d?id=52727551>

²⁰ Janeliūnas, 173 psl.

²¹ Ibid, 180-185 psl.

Ž. Dambrauskaitė, T. Janeliūnas, V. Jurkonis ir V. Sirijos Gira dar 2011 m., Lietuvos-Lenkijos ginčų sukuryje, parašė analitinę apžvalgą. Ši buvo paremta „Rytų Europos Studijų Centro“ tyrimu Lietuvos Užsienio reikalų ministerijai, analizavusiu abiejų šalių santykių raidą istoriškai ir kas lemia tokią jų būseną. Autoriai teigia, kad Lietuvą ir Lenkiją ilgą laiką vienijo bendra saugumo grėsmė, tačiau nebuvo tikėjimo, kad ją būtų galima įveikti veikiant kartu. Todėl bendradarbiavimas saugumo srityje šalių nesuartino kiek būtų galima tikėtis ir buvo apsiribota bendrų pozicijų derinimu tarptautiniuose formatuose.²² Kita vertus, autoriai pabrėžia to meto pokyčius Lenkijos vidaus ir ES politikoje, kurie lėmė pokyčius santykiuose su Lietuva ir kitais regioniniais aljansais. Vienas esminių pokyčių - Lenkijos siekis sukurti link glaudesnių santykių su didžiosiomis ES narėmis. Šiuo atžvilgiu autoriai teigia, kad bandydama priimti didelės Europos valstybės vaidmenį, Lenkija „kratėsi“ savo regioninio lyderio vaidmens ir atitinkamų mažų regioninių aljansų. Ž. Dambrauskaitė et al. sako, kad taip Lenkija, įprastu didesnių šalių elgesiu, santykius su mažesnėmis šalimis laikė antraeilės svarbos.²³ Pokrypis į ES galėtų paaiškinti ir pozicijos Rusijos klausimais suminkštėjimą, stengiantis elgtis panašiai kaip kitos svarbiųjų šalių klubo narės. Kita vertus, jeigu Rusija matė Lenkiją kaip svarbią ES veikėją, tai taip pat galėjo stengtis taisyti santykius su ja tam, kad neatsirastų kliūčių bendradarbiavimui su Vakarų Europa.²⁴ Autoriai taip pat pažymi reikšmingą skirtį Lietuvos ir Lenkijos tarpusavio bendradarbiavime. Pagal juos, iš esmės santykiuose veikia dvi dimensijos. Pirmoji yra dvišalė ir kelia daugiausia iššūkių, o antroji yra euro-atlantinė ir buvo gan pavyzdingas kooperacijos pavyzdys. Ilgą laiką šios dvi dimensijos buvo laikomos nepriklausomos viena nuo kitos ir atitinkamai – neveikiančios viena-kitos sėkmės.²⁵ Ši Ž. Dambrauskaitės et al. mintis suponuoja, kad tuo metu įvyko kaita Lietuvos-Lenkijos santykiuose, kuri lėmė platesnę integraciją visų santykių dimensijų. Kitaip tariant, prasti dvišaliai santykiai galėjo persiduoti į mažesnę kooperaciją euro-atlantiniais klausimais arba net konkurenciją.

Lenkijos akademikas M. Szczepanik nurodo Lenkijos viduje vyraujančią diskursą tarp dviejų užsienio politikos krypčių, kuriomis turėtų vadovautis Lenkija. Pirmoji „romantinė“ remiasi J. Giedroyc ir kitų lenkų žurnalo „Kultura“ rašytojų mintimis ir dėsto įtraukų, draugišką, kone prometėjišką požiūrį į santykius su Lietuva, Baltarusija ir Ukraina. Romantiškoji tradicija siekia užglaistyti senuosius kivirčius ir, prisimenant bendrą istoriją, padėti siekti rytinių partnerių integravimosi ir kooperacijos, kuri taip pat skatina Lenkiją padėti savo kaimynėms siekti bendrystės su Vakarais (plėtojama mintis, kad Lenkija yra

---

²² Dambrauskaitė, Živilė, et al. "Lithuanian-Polish Relations Reconsidered: a Constrained Bilateral Agenda or an Empty Strategic Partnership?," Lithuanian Foreign Policy Review 26 (2011): 100-144., 104 psl.

²³ Ibid, 119 psl.

²⁴ Ibid, 112-114 psl.

²⁵ Ibid, 133 psl.

kaip tiltas šioms šalims į Vakarus).²⁶ Tuo tarpu antroji minimalistinė tradicija yra labiau pragmatiška. Šilti santykiai su Lietuva, Ukraina ir Baltarusija nėra nei praktiški, nei labai įmanomi (ypatingai Ukrainos ir Baltarusijos atveju). Teigiama, esą šios šalys buvo per daug paveiktos sovietizacijos, o jų visuomenės ir elitas nenori ir negali realiai bendrauti su Vakarais – Rusija išlieka artimesnė. Be to, pragmatiškoji tradicija mato mažai praktinės naudos kooperacijoje su jomis ir tai tik skatina potencialiai didesnius konfliktus. Autorius nurodo, kad Lenkijoje visuomet vyrauja pirmoji romantinė tradicija. Tačiau po 2007 m. pasikeitus valdžiai Seime, nors ir buvo išlaikyta romantinė tradicija, minimalistinis požiūris pasidarė gajesnis, todėl tapo įgyvendinami tam tikri jo elementai.²⁷ Toks Lenkijos vidaus diskusijų supratimas leidžia parodyti, kad yra pagrindo santykių suprastėjimui, kuris iš dalies kilo dėl Lenkijos elito ir visuomenės požiūrio kaitos.

Žvelgiant į kitų Lenkijos akademikų analizę apie 2008-2014 m. Lietuvos ir Lenkijos nesutarimus, galima matyti, kad pagrindinis akcentas yra dedamas būtent į tautinių mažumų klausimą. E. Kuzborska išsamiai įvertino lenkų tautinės mažumos padėtį Lietuvoje bei teigia, kad lietuvių kalba yra itin reikšminga lietuvių identiteto dalis, o tai verčia šalį nespęsti lenkų tautinių mažumų problemų.²⁸ E. Kuzborskos požiūriu, nuo 2004 m. Lietuvoje prastėjo žmogaus teisių padėtis (bent jau susijusi su tautinėmis mažumomis) ir tai yra esminis blogų dvišalių santykių su Lenkija veiksnys. Autorė pažymi, kad tautinių mažumų padėtis Lietuvoje prastesnė nei Lenkijoje ir tai trukdo šalių bendradarbiavimui.²⁹ E. Kuzborskos tyrimas rodo, kad labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kiek svarbu Lenkijai yra jų diasporos padėtis užsienyje ir kaip šis klausimas gali būti vertinamas kaip lygybės principo pritaikymas. Tai yra, kad Lenkija tikisi iš Lietuvos, jog jų tautinė mažuma turės mažiausiai identišką sąlygą kaip lietuvių mažuma Lenkijoje.

Panašiai kaip E. Kuzborska situaciją 2013 m. vertino ir M. Barwinski, tirdamas lenkų tautinės mažumos padėtį ir įtaką dvišaliams santykiams su Ukraina, Baltarusija ir Lietuva. Anot M. Barwinski, Lietuvai įstojus į ES ir NATO, santykiai su Lenkija suprastėjo, nes lietuviai vėl pradėjo jausti baimę ir nesaugumą potencialiam Lenkijos politiniam dominavimui, kurį patyrė praeityje. Autorius teigia, kad kai Varšuva kelia klausimų dėl lenkų tautinės mažumos problemų, Lietuva kaip įrankį naudoja savo tautinę mažumą Lenkijoje, nors Lenkijos lietuvių padėtis esą geresnė nei Lietuvos lenkų. Todėl pats

---

²⁶ Szczepanik, Melchior. "Between a Romantic 'Mission in the east' and Minimalism: Polish Policy towards the eastern Neighbourhood." *Perspectives: Review of International Affairs* 2 (2011): 45-66., 49-52 psl.

²⁷ Ibid, 54 psl.

²⁸ Kuzborska, Elżbieta. "The protection of Lithuania's Polish minority: Bone of contention in bilateral Polish-Lithuanian relations." *European Yearbook of Minority Issues Online* 12.1 (2015): 122-157, 128 psl.

²⁹ Ibid, 156-157 psl.

svarbiausias dvišalis klausimas su Lietuva būtent yra tautinių mažumų.³⁰ Vis tik autorius pateikia ir išvadų apie Lenkijos ir jos Rytų kaimynių santykius ne tik per lenkų tautinių mažumų padėties prizmę. M. Barwinski teigia, kad Lenkija akivaizdžiai savo užsienio politiką kreipia į Vakarus. Nors ir buvo reikšmingų, trumpalaikių bandymų gerinti santykius su Rytais (labiausiai su Lietuva ir Ukraina), Lenkija neturi jokių priešasčių, ypač ekonominių ir finansinių, efektyviai ir aktyviai bendradarbiauti su šiomis šalimis.³¹ Tad autorius paliečia svarbų aspektą, t. y. Lenkijos siekį persiorientuoti į Vakarus. Tačiau M. Barwinski nurodyti ekonominiai ir finansiniai motyvai veikiausiai buvo svarbesni – vargu, ar tautinių mažumų klausimas lemtų persiorientavimą, jeigu bendradarbiavimas liktų naudingas ekonomiškai arba svarbus saugumo atžvilgiu. Tokiame kontekste gali atrodyti, kad tautinių mažumų problemos eskalavimas iš Lenkijos pusės buvo labiau naudojamas kaip pateisinanti priežastis, kodėl bendradarbiauti su Lietuva buvo neverta.

Kitas Lenkijos akademikas M. Frenkel, nagrinėjęs Lietuvos ir Lenkijos santykius 2007-2014 m., pastebėjo keletą priežasčių dėl suprastėjusių dvišalių santykių. Vienas ankstyvųjų nesutarimo epizodų – atsiradusi „lenko kortos“ (lenk. *Karta Polaka*) programa, dėl kurios atsiradimo ir taikymo Lietuvoje priekaištavo Vilnius.³² Tačiau tolimesni ginčai taip pat radosi dėl energetinių projektų (pagrindė, Mažeikių naftos pardavimo PKN Orlen ir iš to atsiradusių problemų),³³ o labiausiai pažymėti nesutarimai dėl lenkų tautinės mažumos padėties Lietuvoje.³⁴ Autorius pastebi, kad D. Grybauskaitės atėjimas į valdžią 2009 m. ir siekis persiorientuoti santykiuose nuo Rytų į Vakarus taip pat buvo svarbus įvykis, lėmęs santykių su Lenkija prastėjimą.³⁵ Nors M. Frenkel išskiria tipines panašias prastėjimo priežastis kaip ir kiti lenkų akademikai (pagrindė tautinių mažumų problematiką), tačiau autorius atkreipia daugiau dėmesio ir į Lenkijos bei Lietuvos valdžios pasikeitimą, energetinę politiką, lenkų siekius tapti svarbesniais ES, o taip pat ir Lietuvos pusės priekaištus ar tikslus, tokius kaip orientavimąsi į Skandinavijos šalis ir Vakarų Europą. Šiuo atžvilgiu, autoriaus išvalgos platesniu požiūriu atkreipia dėmesį į įvairesnę, daugiau priežasčių kitimui rodančią santykių dinamiką ir taip pat pasiūlo svarbias galimas nesutarimų temas tolimesniam nagrinėjimui.

Apibendrinus autorių mintis, dažnas Lietuvos-Lenkijos santykių suprastėjimo motyvas įvardijamas kaip siekis gerinti santykius su Rusija arba Vakarais. Tačiau bandymai gerinti santykius su

---

³⁰ Barwiński, Marek. "Polish interstate relations with Ukraine, Belarus and Lithuania after 1990 in the context of the situation of national minorities." *European Spatial Research and Policy* 20.1 (2013): 5-26, 21 psl.

³¹ Ibid, 25 psl.

³² Frenkel, Marcin. "Litwa w polskiej polityce zagranicznej w latach 2007–2014." *Poliarchia* 1 (08) (2017): 7-39, 15 psl.

³³ Ibid, 17 psl.

³⁴ Ibid, 22-25 psl.

³⁵ Ibid, 19 psl.

Rusija buvo vykdomi tiek Lietuvos, tiek Lenkijos, tiek Vakarų šalių. Santykių gerinimas su Vakarais labai svarbus, kadangi tiek Lenkija, tiek Lietuva galėjo matyti ten daugiau naudos. Vis tik tai nesuponuotų, kad privalu gadinti santykius vienai su kita. Kitas dažnas aiškinimas yra lenkų tautinės mažumos problemos. Tačiau tautinių mažumų klausimai išliko panašiam lygyje tiek iki 2009 metų, tiek ir bent dešimtmetį po to. Galima kvestionuoti, ar nekeliant naujų esminių dirgiklių šis klausimas taip pat būtų buvęs toks svarbus ir lėmęs abiejų šalių santykių kaitą. Alternatyviu požiūriu, tautinių mažumų problemą galima matyti labiau kaip instrumentinę priemonę, kuri iliustruoja problemas ir yra arčiau eskaluojama esant blogesniems lietuvių-lenkų santykiams, bet nėra santykių prastėjimo varomoji jėga. Priežastį ir santykių prastėjimo veikimą galėtų parodyti kitos teorijos, kaip santykinės naudos.

1. Teorinis pagrindas – valstybių santykinė nauda

Šiame darbe remiamasi realizmo šalininko J. Grieco ir kitų autorių tezėmis apie valstybių santykinę naudą (angl. *relative gains*) tarpusavio santykiuose. Ši teorinė perspektyva naudinga Lietuvos-Lenkijos santykių nagrinėjimui, nes leidžia pažvelgti į tai, kodėl valstybės nusprendžia plėtoti ir nutraukti bendradarbiavimą. Dažnu atveju tyrimai parodo tik bruožus santykių suprastėjimo, bet neparodo priežastingumo, ką ši teorija šiame tyrime leistų atskleisti.

Santykinės naudos dilema tarptautiniuose santykiuose atsiranda iš esminių realizmo prielaidų, kad valstybės veikia anarchinėje tarptautinėje sistemoje, pagrįstoje savipagalbos principu. Šalys gali sudarinėti aljansus, susitarimus ir pan., bet niekas negali užtikrinti, kad valstybė liks saugi, suvereni, nepriklausoma ir niekieno neužpulta.³⁶ J. J. Mearsheimer teigia, kad valstybės tokioje tarptautinėje sistemoje pirmiausia rūpinasi savo saugumu ir bando didinti savo santykinę galią lyginantis su kitomis tarptautinės sistemos veikėjomis. Atitinkamai, kai šalys svarsto bendradarbiauti sprendžiant problemas, prekiaujant ir t.t. – būtent kiek jos iš to gaus naudos palyginti su kitomis susitarimo dalyvėmis ir yra svarbiausia nusprendžiant kaip šaliai toliau elgtis.³⁷

Santykinę naudą galima suprasti prieš pastatant ją absoliučiai naudai (angl. *absolute gains*). Santykinės naudos koncepcija teigia, kad šalys bendraudamos tarpusavyje siekia ne tik kuo daugiau laimėti, tačiau jos yra susirūpinusios ir tuo, kad partneris nelaimėtų / neišloštų daugiau už jas pačias. Iš esmės taip siekiama užtikrinti, kad struktūrinė padėtis tarp valstybių išliktų panaši ir ilginiui nedidėtų

---

³⁶ Mearsheimer, John J. „The False Promise of International Institutions“, *International Security*, Winter, Vol. 19, No. 3. 1994-1995: 5-49, 11 psl.

³⁷ *Ibid*, 11-13 psl.

kitos šalies naudai (kuri, nepaisant to, kad šiuo metu yra sąjungininkė, ateityje gali būti priešiška nusiteikusi). J. Grieco teigia, kad tokios aplinkybės veikia neskiriant, ar kalbama apie santykius su sąjungininkais ar su priešininkais – valstybės atidžiai stebi dinamikos pokyčių ir gali išeiti net iš pelningų susitarimų, jeigu matys, kad kita pusė iš tokio susitarimo gauna daugiau naudos.³⁸ J. Grieco požiūriu, absoliuti nauda yra labiau liberalaus institucionalizmo teorijos šalininkų naudojama koncepcija, pagal kurią valstybės žiūri iš esmės tik į tai, ar susitarimai neša joms naudą, nepaisant to, ar kita sutarties pusė nuo to laimi daugiau.

Ši skirtis tarp santykinės ir absoliučios naudos itin reikšminga. Jeigu vadovaujamosi vien absoliučia nauda, vadinasi valstybės, vertindamos savo bendradarbiavimą su kitomis šalimis, stebi ir rūpinasi tik tuo, ar kita pusė nesukčiauja. Tuo tarpu jeigu laikoma, kad valstybės vadovujasi santykinė nauda – reiškia joms rūpi ne tik tai, ar kita pusė sukčiauja. Svarbu ir tai, kiek ji laimi iš susitarimų bei kaip nuo to kinta tavo paties padėtis sistemoje.³⁹ Priimama interpretacija lemia ir tai, kaip šalys elgiasi daugiašaliuose susitarimuose bei valdo su tuo ateinančias rizikas. Kaip teigia J. Grieco, vadovaujantis absoliučios naudos požiūriu, šalys stengsis turėti kuo mažiau partnerių norint sumažinti tikimybę, kad kažkuri pusė sukčiaus susitarime. Tuo tarpu žvelgiant realizmo santykinės naudos požiūriu, didesnis partnerių skaičius šalims yra priimtinesnis, kadangi tai reiškia didesnę naudos sklaidą ir daugiau galimybių netolygiai gautą naudą kompensuoti intensyvesniu bendradarbiavimu su kitomis partnerėmis.⁴⁰

J. Grieco teigia, kad realizmo požiūriu valstybės yra susirūpinusios savo išlikimu kaip nepriklausomi veikėjai tarptautinėje sistemoje. Atitinkamai valstybė, kuri šiandien yra tavo draugė, rytoj jau gali būti priešininkė. Būtent todėl svarbu įvertinti, kiek ir kokios naudos gauna tavo susitarimų, aljansų ir kitų bendradarbiavimo formų partneriai.⁴¹ Autorius teigia, kad realistai nemano esą valstybių tikslas yra noras gauti absoliučiai didžiausią įmanomą naudą. Valstybės labiau siekia, kad kitos šalys neįgytų santykinai daugiau galios už jas pačias. Pagal J. Grieco, visoms valstybėms labai svarbu bent jau išlaikyti esamus savo pajėgumus ir galimybes, todėl jautriai reaguojama į bet kokius karinės galios, ekonominių ar politinių resursų praradimus. Visi šie įrankiai leidžia užtikrinti, kad šalis galėtų apsiginti nuo svetimos įtakos ir pačiai daryti įtaką svetur, jeigu norima pakreipti kitų šalių elgesį tinkamesne

---

³⁸ Grieco, Joseph M. "Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism." *International organization* 42.3 (1988): 485-507, 486-487 psl.

³⁹ Grieco, Joseph M. *Cooperation among nations: Europe, America, and non-tariff barriers to trade*. Cornell University Press, 1990., 28 psl.

⁴⁰ Grieco, Joseph, Robert Powell ir Duncan Snidal. "The relative-gains problem for international cooperation." *American Political Science Review* 87.3 (1993): 729-743. 731 psl.

⁴¹ Grieco, *Anarchy and the limits*, 487 psl.

linkme. Todėl taip svarbu išlaikyti galios santykį, kad jokia kita šalis neperaugtų šiuo metu sistemoje nusistovėjusio galios balanso.⁴² Kaip teigia ir E. H. Carr, vieni aršiausių karų kyla siekiant padaryti savo šalį galingesnę arba dar dažniau – padaryti savo priešininką silpnesnį.⁴³ Tokia valstybių elgesio logika rezonuoja su 2022 m. suintensyvėjusiu karu Ukrainoje. Galima teigti, kad viena esminių priežasčių Rusijos invazijai galėjo būtų spartus Ukrainos stiprėjimas ekonomiškai, kariškai ir politiškai santykinai su Rusija. Baimė, kad Ukraina greitai taps per daug stipri ir jos nebepavyks paveikti ateityje, galėjo lemti sprendimą užpulti šią valstybę.

Tačiau kaip valstybės vertina santykinę naudą klausimuose, susijusiuose su sąjungininkais? Kaip jau minėta anksčiau, santykinė nauda iš susitarimų ir bendradarbiavimo vertinama visais atvejais, nes šiandienos draugas rytoj gali būti tavo priešas. Kaip pastebi J. Grieco, reaguodamas į D. Snidal santykinės naudos koncepcijos kritiką, didesnės ir galingesnės valstybės kartais gali kažkiek nepaisyti, kad silpnesnioji šalis įgyja daugiau santykinės ir absoliučios naudos.⁴⁴ Iš esmės taip norima sustiprinti sąjungininką, ypač jeigu tai yra susiję su veikimu prieš bendrą priešą. Tokio elgesio pavyzdys galėtų būti JAV po II Pasaulinio karo. JAV karinė ir ekonominė pagalba Vakarų Europai neabejotinai buvo naudingesnė europiečiams, tačiau amerikiečiams buvo svarbu sustiprinti savo naujuosius NATO sąjungininkus prieš bendrą priešą – SSRS. Vis tik sąjunginė karinė pagalba yra pakankamai dinamiškas klausimas, o, kaip teigia K. Waltz, valstybėms svarbu, kaip pasiskirsto gaunama nauda ir šios nenori būti priklausomos nuo kažkieno kito dėl savo saugumo, politinio stabilumo ir / arba ekonominio gerbūvio.⁴⁵ Tai galėtų taip pat paaiškinti, kodėl net ir gerokai silpnesni ir labai priklausomi nuo stiprios valstybės apsaugos sąjungininkai nėra linkę visada paklusti, kooperuotis ir pilnai modeliuoti savo elgesį pagal stipresniojo valią.

Tačiau J. Grieco pateikia ir skaidymą tipinio valstybių elgesio pagal jų dydį. Kaip jau minėta, didelės šalys kartais gali trumpam ignoruoti netolygią kooperaciją, nes tiki, kad tai mažai paveiks jų galios santykį ilguoju laikotarpiu. Mažosios ir silpnos valstybės taip pat gali ignoruoti santykinę naudą, nes netiki galinčios vien iš savo turimų resursų apsaugoti ar pasiekti kitų tikslų. Tuo tarpu vidutinės valstybės (kokia galima laikyti Lenkiją) kaip tik labai jautriai reaguoja į santykinės naudos klausimus, nes tuo pat metu siekia tapti viena didžiųjų / galingesnių valstybių ir saugosi, kad nenusiristų į silpnųjų gretas.⁴⁶ J. Grieco panašiai plėtoja savo mintis dėl kooperacijos. Autorius teigia, kad valstybės limituos,

---

⁴² Grieco, *Cooperation among nations*, 39 psl.

⁴³ Grieco, *Anarchy and the limits*, 498 psl.

⁴⁴ Grieco, Powell ir Snidal, 731 psl.

⁴⁵ Waltz, Kenneth N. *Theory of International Politics*. Addison Wesley, 1979. 106 psl.

⁴⁶ Grieco, *Cooperation among nations*, 46 psl.

pasitrauks ar kitaip sabotuos bet kokius susitarimus, kurie atneša daugiau naudos kitoms susitarimo pusėms nei tau. Be to, J. Grieco teigia, kad valstybės taip elgiasi net jeigu iš susitarimo gauna didelę absoliučią naudą. Šiuo atžvilgiu galima laikyti, kad valstybės vadovaujasi labiau gynybine nei ofenzyvine logika. Pagal autorių, jos stebi santykinę naudą būtent tam, kad neužaugintų stipresnio priešininko, bet nebūtinai dėl planuojamos savo agresijos.⁴⁷ Kitaip tariant, baimė prarasti ir būti nurungtai verčia valstybes imtis nedraugiškų ir agresyvių veiksmų viena-kitos atžvilgiu.

J. Grieco plėtojama teorija naudinga analizuoti Lietuvos ir Lenkijos santykius ES ir NATO „mikrokosmose“, kuriame abi šalys veikia. Abu šie aljansai, nors ir skirtingo lygmens valstybėms, labai svarbūs abiejų šalių veikimui ir išlikimui tarptautinėje erdvėje. Kaip ekonomiškai mažiau išsivysčiusios šalys ES ir saugumo prasme nusileidžiančios bei priklausomos nuo jo užtikrinimo iš JAV, Lietuva ir Lenkija privalo atidžiai sekti abiejų aljansų strateginės aplinkos kaitą. Būtent tokia kontekste išryškėjanti santykinė nauda dėl ribotų aljansų resursų pasidalijimo gali paaiškinti, kaip šalys elgsis. Resursais, kurie yra riboti aljansuose ir dėl kurių verta varžytis, gali būti laikoma įtaka, didžiųjų šalių dėmesys, ekonominė galia ir politinis svoris sprendimų priėmimo procesuose. Natūralu, kad abi šalys nori turėti daugiau jų arba bent jau užtikrinti, kad turimas galios paritetis santykinai vienai su kita bei aplinkinėmis šalimis būtų panašus.

1.1. Grėsmių suvokimas ir aiškumas

Išlieka klausimas dėl grėsmės aiškumo elemento valstybių elgesyje. Anot R. Jervis, būtent kai valstybė yra labiau susirūpinusi savo santykinės galios padėtimi, o ne absoliučios naudos siekiais ir pradimais, atsiranda daug situacijų, kada atrodo turėtų būti kooperuojamasi, bet daroma priešingai.⁴⁸ J. Grieco pastebi, kad esant aiškiam priešui ir grėsmei (angl. *threat perception*), šalys neprieštaraus savo sąjungininkų galios augimui. Tačiau kai bendro priešų aiškumas sumenksta – santykinės naudos skaičiavimai vėl tampa labai reikšmingi ir potencialiai trukdantys kooperacijai.⁴⁹ Kitaip tariant, jeigu dvi šalys mato bendrą iššūkį, jų nuogąstavimai dėl santykinės naudos sumenksta ir atsiranda terpė kooperacijai.⁵⁰ Taip galima kelti prielaidą, kad jeigu Lietuva ir Lenkija yra aiškios grėsmės akivaizdoje – bendradarbiavimo ir pagalbos viena-kitai lygis bus aukštas. Jeigu tokia grėsmė yra neaiški – kooperacija smuks atsiradus bendradarbiavimo santykinės naudos netolygumų.

---

⁴⁷ Ibid, 499-500

⁴⁸ Jervis, Robert. "Realism, game theory, and cooperation." *World politics* 40.3 (1988): 317-349., 334 psl.

⁴⁹ Grieco, *Cooperation among nations*, 45-46 psl.

⁵⁰ Grieco, Powell ir Snidal, 731 psl.

Kaip pažymi D. L. Rousseau ir R. Garcia-Retamero, realistų požiūriu, valstybės baiminasi savo stipresnių kaimynių ir yra priverstos ieškoti išeičių apsaugoti nuo jų – ar tai per investicijas į kariuomenę, ar per aljansus ir susitarimus su kitomis aplinkinėmis šalimis.⁵¹ Tačiau vien tai, kad šalia yra stiprus ir grėsmingas kaimynas veikiausiai nėra pakankamas matmuo imtis gynybinių ir balansavimo veiksmų prieš jį. Būtent čia iškyla grėsmės suvokimui svarbus kintamasis – aiškumas (angl. *clarity*), kaip tai suprantama neoklasikinio realizmo teorijoje. Aiškumas susideda iš trijų komponentų – 1) kiek grėsmės ir galimybės yra aiškiai suvokiamos; 2) ar sistemos duodami signalai rodo grėsmės / galimybės trukmę ar laiko išmatavimą, kada ji materializuosis; 3) ar yra aiškių galimos politikos pasirinkimų, kaip reaguoti į situaciją. N. M. Ripsman, J. W. Taliaferro ir S. E. Lobell teigia, kad aiškiomis grėsmėmis suprantamos kitos valstybės, kurios užsiima revizionizmu arba aiškiai grasina kitos valstybės teritoriniam vientisumui bei interesams, turi karinių ir ekonominių įrankių pakenkti kitoms valstybėms bei numanoma, kad priešiška valstybė bandys pakenkti tau pakankamai greitu metu. Kaip pastebi šie autoriai, tarptautinė sistema retai kada būna itin aiški, todėl valstybės patiria daug nežinomųjų savo skaičiavimuose.⁵² Tad galima teigti, kad jaučiant aiškius signalus apie priešiškas kitų valstybių intencijas, šalys yra priverstos ieškoti išeičių bei reaguoti saugojant savo padėtį ar net nepriklausomybę. Atitinkamai priešingoje situacijoje, valstybės gali manyti, kad nėra pagrindo imtis ryžtingų ir drastiškų priemonių nacionaliniam saugumui užtikrinti nuo suverenitetui grasinančio išorės priešo. Todėl besąlygiška kooperacija su kitais gali būti mažiau pageidaujama.

Grėsmių suvokimas ir aiškumas, be abejo, būtų aktualus Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos santykių kontekste. Kaip ilgus dešimtmečius šias šalis okupavusi ir didelio geranoriškumo kooperacijai nerodžiusi, Rusija tiek Lietuvos, tiek Lenkijos vertinama kaip pagrindinė saugumo grėsmė. Tačiau vienais laikotarpiais ši grėsmė buvo aiški, o kitais – mažiau aiški. Todėl, jeigu galime laikyti, kad Rusijos grėsmės aiškumas Lietuvai ir Lenkijai buvo sumenkęs iki 2014 m. Ukrainos įvykių, tai potencialiai parodytų sąsają tarp santykinės naudos skaičiavimo suaktyvėjimo ir dvišalių santykių suprastėjimo. Iš esmės grėsmių suvokimas ir aiškumas kartu su santykinė nauda aktualus Lietuvos-Lenkijos santykiams būtent dėl Rusijos kaip saugumo grėsmės. Vadovaujantis logika, kad kooperuojantis yra lengviau norint įveikti ar atsispirti bendram priešui, galima teigti, jog valstybės matytų lygiavertę, abipusę naudą bendradarbiavimui. Tačiau priešas turi būti pakankamai aiškus ir keliantis aiškia grėsmę abejoms valstybėms panašiai tiek pat. Tokiu atveju šalys jaučia pavojų savo nepriklausomumui, galimyboms

---

⁵¹ Rousseau, David L., ir Rocio Garcia-Retamero. "Identity, power, and threat perception: A cross-national experimental study." *Journal of Conflict Resolution* 51.5 (2007): 744-771., 746 psl.

⁵² Ripsman, Norrin M., Jeffrey W. Taliaferro ir Steven E. Lobell. *Neoclassical realist theory of international politics*. Oxford University Press, 2016., 46-51 psl.

veikti, galios balansui arba net kai kuriais atvejais egzistencinę grėsmę ir ieško būdų kaip užsitikrinti saugumą. Natūralu, kad tokiomis aplinkybėmis ir ypač stokojant savų pajėgumų prieš galingesnę priešą viena iš išeičių yra bendradarbiavimas su kitais esančiais panašioje situacijoje.

Kita vertus, jeigu grėsmė yra labiau numanoma, bendra, bet nereikalaujanti imtis neatidėliotinių veiksmų – tikėtina, kad valstybės nejaus didelio poreikio mesti į šalį visus savo nesutarimus. Tokiame kontekste sąsaja tarp santykinės naudos ir grėsmės suvokimo bei aiškumo Lietuvos-Lenkijos santykiuose pasireikštų jų suprastėjimu. Nesant poreikio kooperuotis dėl nepakankamai akivaizdaus bendro pavojaus ir turint ilgalaikių nesutarimų, šalys būtų linkusios daugiau akcentuoti problemas ir jautriai reaguoti į viena-kitos gaunamą santykinę naudą. Grėsmei esant aiškiai, santykinės naudos išskaičiavimai ne tiek svarbūs, nes svarbiausia užtikrinti kuo didesnę bendrą gebėjimą saugotis. Analogiškai esant neaiškiai grėsmei, grįžtama į tarpusavio konkurenciją. Būtent tai lemia didesnę atidumą, kas gauna naudos iš bendradarbiavimo, ir atitinkamai skatina palaikyti stabilią tarptautinių santykių būklę ir neleisti sau joje prarasti svarbos.

2. Metodologija – suderinamumo metodas

Kadangi šis tyrimas yra atvejo studija, analizei atlikti pasitelkiama tokio pobūdžio darbams tinkama suderinamumo (angl. *congruence*) metodika. Ši metodika pasirinkta, nes ji naudinga nedidelio kiekio atvejų (mažo *n*) tyrimams. Metodologija yra orientuota į teorijos testavimą, bandant įvertinti, kiek iškeliamos teorijos geba paaiškinti faktinę realybę pagal teorijose numatytus kintamuosius. Tipiškai, tokiu atveju tyrėjas iškelia teorijas ir tada jas testuojant vertina pagal atvejį ar atvejus.⁵³

Tačiau suderinamumas gali būti pasitelktas ir atvirkščiai, t. y. tais atvejais, kai pirmiau pasirenkamas ir bandomas paaiškinti konkretus atvejis. Kaip teigia B. Joachim ir M. Haverland, tokiuose tyrimuose suderinamumo metodologija bus mažiau pasitelkiama teorijos vystymui bei tobulinimui ir labiau teorijos testavimui.⁵⁴ Kita vertus, autoriai pabrėžia, kad gerai atliekamos suderinamumo analizės įvykdo abu uždavinius – ne tik paaiškinamas konkretus atvejis, tačiau prisidedama ir prie teorijos

---

⁵³ Blatter, Joachim, ir Till Blume. "In search of co-variance, causal mechanisms or congruence? Towards a plural understanding of case studies." *Swiss Political Science Review* 14.2 (2008): 315-356. 325 psl.;

George, Alexander L., ir Andrew Bennett. *Case studies and theory development in the social sciences*. mit Press, 2005. 226 psl.

⁵⁴ Blatter, Joachim, ir Markus Haverland. *Designing case studies: Explanatory approaches in small-N research*. Springer, 2012. 150 psl.

tobulinimo arba inovacijų.⁵⁵ Anot L. Alexander George ir A. Bennett, suderinamumo metodologija naudinga tyrimuose, kurie pasitelkia dedukcines teorijas tiriant „juodąją dėžę“, kaip priimami sprendimai, arba įvairių valstybių strateginę sąveiką. Pagal autorius, tai pravartu, nes tokiuose tyrimuose dedukcinės teorijos naudojamos aiškinant vieno ar kelių atvejų rezultatus. Kiekybinė-statistinė analizė tuomet nėra tinkama. Tuo pačiu, tokiuose tyrimuose dažnai keliamas tikslas patikrinti, ar teorija pasitvirtina,⁵⁶ ką suderinamumo metodas ir leidžia įvertinti. Šiame tyrime taip pat pasitelkiama dedukcinė teorija apie santykinę naudą, kylanti iš struktūrinio realizmo, bei papildomai naudojamas grėsmės aiškumo kintamasis. Todėl toks tyrimo būdas naudojamas ir šio darbo rėmuose, kadangi lengvai palyginamų, panašių kitų atvejų į Lietuvos ir Lenkijos santykių, padėties bei geopolitinės aplinkos specifiką ganėtinai sudėtinga rasti.

Taigi, pateikiant pagrindinius suderinamumo metodologijos analizės etapus, tyrimas prasideda nuo teorijos / teorijų analizės. Šiame žingsnyje teorija turi nurodyti, kas laikoma priklausomu ir nepriklausomu kintamuoju. Pirmasis žingsnis yra labai svarbus, nes nustatius teorines prielaidas būtent ir galima atlikti empirinį suderinamumo vertinimą nustatant, kas tyrime naudojamoje teorijoje laikytina kaip priklausomas ir nepriklausomas kintamasis. Šiuo etapu yra numatoma, kaip teorija bandytų prognozuoti atvejį ir koks turėtų būti valstybių elgesys tokioje situacijoje. Tai padeda pamatus tolimesnei analizei, kaip iškelta teorija geba efektyviai paaiškinti atvejį. Antrasis žingsnis yra pačio atvejo arba atvejų analizė. Iš esmės čia atliekamas tyrimas ir aprašoma situacija, kas bei kodėl vyko, kaip klostėsi situacija. Šiame etape surenkama empirinė informacija, tikrinamos kintamųjų reikšmės, kas leidžia atlikti tolimesnį įvykio paaiškinimą. Trečiasis žingsnis yra suderinamumo tikrinimas. Tyrėjas vertina, ar pagal teoriją išskeltas priežastingumas atitinka realybę. Iš esmės šiame etape bandoma pažiūrėti, kiek tikslus buvo iš teorijos kylantis tikėtino rezultato aiškinimas. Tuo pačiu, daugelis suderinamumo tyrimų šioje dalyje atlieka vertinimą, kuri teorinė perspektyva atvejį paaiškina arba numato jo eigą tiksliausiai.

Kaip galima matyti, suderinamumo metodologija seka aiškia, dedukcinę tyrimo logiką – pasirenkama teorija (teorijos) atvejo aiškinimui, tuomet nustatomos teorijos išvados ir aiškinimas bei galiausiai patikrinama, kiek atitinka atvejo realybę.⁵⁷ Tačiau šioje metodologijoje taip pat svarbu patikrinti, ar iš tiesų galima teigti, kad atrastas suderinamumas su teorinėmis įžvalgomis. Atitinkamai, L. Alexander George ir A. Bennett siūlo kelti du klausimus:

---

⁵⁵ Ibid, 152 psl.

⁵⁶ George ir Bennett, 249 psl.

⁵⁷ Blatter ir Haverland, 202 psl.

- 1) Ar priežastingumas tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo gali būti netikras (angl. *spurious*), ar tikrai yra priežastinis ryšys?
- 2) Ar nepriklausomas kintamasis reikalingas aiškinant priklausomą kintamąjį ir / arba kiek nepriklausomas kintamasis geba paaiškinti priklausomą kintamąjį?⁵⁸

Papildomai, autoriai pažymi tris pagrindines problemas, su kuriomis susiduriama suderinamumo metodikos tyrimuose ir kurias svarbu pamatuoti siekiant nustatyti, ar yra reali koreliacija:

- 1) **Netikrumas (angl. *spuriousness*)** – ši problema atsiranda, kai yra netikra koreliacija, nes nustatyta priežastis A, lemianti įvykį B, iš tikro yra nulemta priežasties C (nepaisant to, ar ji nustatyta tyrime ar ne).
- 2) **Priežastinės pirmenybės (angl. *causal priority*) trūkumas** – priežastis A gali lemti įvykį B, tačiau iš tikrųjų priežastis A yra tik įsiterpiantis kintamasis. Priežasčiai A yra priežastis C, todėl reikia tiek A, tiek C, kad įvyktų B. Vien priežasties A paaiškinimui neužtenka.
- 3) **Priežastinio gylio (angl. *causal depth*) trūkumas** – tokia problema atsiranda, kai nustatoma, kad A ir C lemia B, tačiau realybėje užtenka tik priežasties C tam, kad įvyktų B. Vadinasi, priežastis A yra nereikalinga ir nesusijęs kintamasis aiškinant įvykį B.⁵⁹

Šios išskirtos problemos yra svarbios paskutiniame tyrimo etape siekiant įvertinti ar priežastingumas yra realus, ar su trūkumais ir turėtų būti tikslinamas (arba visiškai atmestas). Tačiau svarbi suderinamumo metodo dalis yra palyginimas, ar naudojama teorinė perspektyva geba geriau paaiškinti atvejus nei kitos teorijos. Viena vertus, ši metodika gali būti naudojama įvairias būdais ir, iš principo, ją galima taikyti pasitelkiant tik vieną teorinį aiškinimą vietoj kelių skirtingų lyginimo. Kita vertus, suderinamumo metodas yra itin orientuotas į teorijas,⁶⁰ o pasitelkiant kiekybiškai atvejų (dažniausiai) nevertinančias teorijas, kaip struktūrinis realizmas, patariama ieškoti būdų, kaip praturtinti analizę bei patvirtinti priežastingumą.⁶¹ Todėl alternatyvių aiškinimų vertinimas šiame darbe taip pat bus atliekamas. Vis tik, kadangi tiriamas atvejis yra analizuotas praeityje (kaip buvo aprašyta literatūros apžvalgoje), darbe nebus keliamos papildomos teorijos ir kartojamos jau atliktos analizės. Vietoj to, darbe bus siekiama atlikti tyrimą remiantis anksčiau įvardytais santykinės naudos bei grėsmės aiškumo teoriniais elementais, o suderinamumo vertinimui bus atliekamas lyginimas su kitų autorių atliktomis analizėmis, vertinant jas kaip konkuruojančius teorinius šio atvejo išaiškinimus. Papildomai

⁵⁸ George ir Bennett, 230 psl.

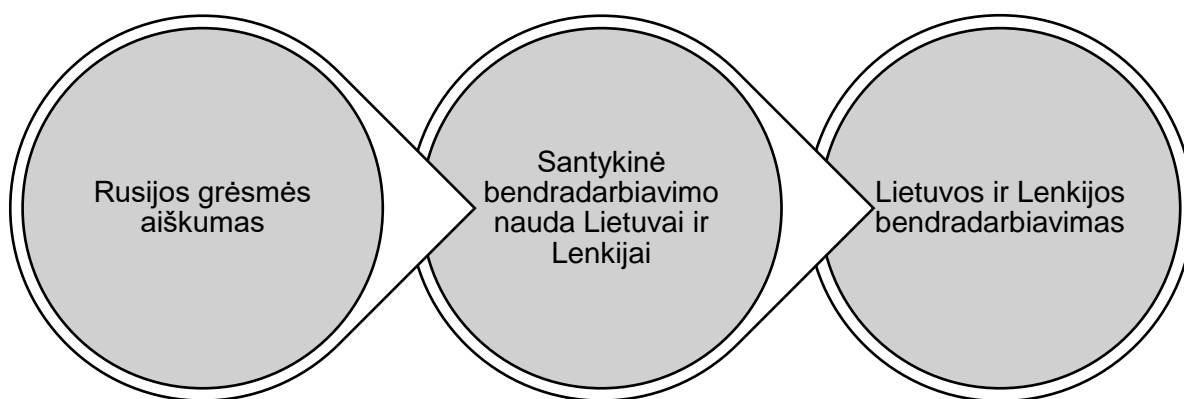
⁵⁹ Ibid, 230-231 psl.

⁶⁰ Blatter ir Blume, 316 psl.

⁶¹ George ir Bennett, 253 psl.

suderinamumo metodas gali būti pasitelktas ir atvejo vidaus (angl. *within-case*) tyrimui.⁶² Todėl teorinio suderinamumo analizei ir patvirtinimui bus siekiama atkreipti dėmesį, ar Lietuvos ir Lenkijos santykiai, keičiantis situacijai pagal teorijos prognozę (ne tik tiriamojo laikotarpio ribose), taip pat atitiko teorinį modelį.

Remiantis metodologija ir pasirinktu teoriniu modeliu, šiame darbe bus vertinama priežastinė grandinė, kurią galima atvaizduoti taip:

pav. 1 Sudaryta autoriaus.

Siekiant pagrįsti ir įvertinti šią priežastinę grandinę, darbe bus remiamasi dvejais darbo autoriaus atliktais pusiau struktūruotais interviu; tiriami politikų pasisakymai nagrinėjamame atvejuje; analizuojami tuo metu aktualūs strateginiai dokumentai; vertinamas Lietuvos ir Lenkijos elgesys 2008-2014 m. periodu viena-kitos atžvilgiu per veikimą ES, NATO lygmeniu; vertinama svarbių strateginių infrastruktūros ir politinių projektų įgyvendinimo eiga; analizuojamas grėsmių valstybėms lygio vertinimas per abiejų šių šalių gynybos politiką ir santykių su Rusija lygį; vertinamas šių valstybių elgesys su kitomis šalimis. Atitinkamai, šios priežastinės grandinės elementams 2008-2014 m. laikotarpiu pagrįsti turi pasitvirtinti šios aplinkybės:

1. Rusijos grėsmės aiškumas: Lietuvos ir Lenkijos arba vienos iš jų požiūriu, Rusijos keliamą grėsmę yra 1) neaiški; 2) nelaikoma, kad artimiausiu metu gali kelti rimtą pavojų; 3) manoma,

⁶² Ibid, 228 psl.

kad turimi saugumo garantai pakankami; 4) bandoma palaikyti neutralius-draugiškus dvišalius santykius su Rusija. Ši aplinkybė svarbi, nes tiek Lietuvai, tiek Lenkijai bei didžiąjai daliai kitų regiono šalių įstojus į NATO ir ES Rusija liko vienintelė reali grėsmė visapusiškam abiejų tiriamų šalių nacionaliniam saugumui.

2. Santykinė bendradarbiavimo nauda Lietuvai ir Lenkijai: Lietuvos ir / arba Lenkijos požiūriu manoma, kad 1) tarpusavio kooperacija duoda nelygiaverčius rezultatus (viena pusė laimi daugiau); 2) nėra saugumo aplinkybių, kurios pateisintų kooperaciją nelygiomis sąlygomis; 3) laikoma, kad bendradarbiavimas su kitomis / trečiosiomis šalimis atneš daugiau naudos; 4) bijoma, kad viena ar kita pusė gali ateityje kenkti interesams. Aplinkybė reikšminga, nes ateina iš teorinio pagrindo bei vertina kiek svarbu, reikalinga ir naudinga Lietuvai ir Lenkijai kooperotis bei bendradarbiauti tarpusavyje.
3. Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas: šalių bendradarbiavimas smukęs, nes 1) stringa bendri politiniai ir infrastruktūros projektais; 2) mažėja kooperacija strateginėse kryptyse kaip gynybos politika; 3) didesnė tarpusavio konkurencija / pozicijų nederinimas ES ir NATO; 4) diplomatinis sąstingis ir sumažėjęs lyderių susitikinėjimas; 5) alternatyvių sąjungininkų ir partnerių ieškojimas, ryšių plėtimas su jais ir su Rusija. Ši aplinkybė svarbi įvertinimui, nes leidžia įvertinti, ar buvo realus, apčiuopiamas efektas abiejų šalių tarpusavio santykiams, įvertinus grėsmės aiškumą ir santykinę naudą.

3. Rusijos grėsmės suvokimas

Pirmasis elementas šiame tyrime yra įvertinti Rusijos grėsmės aiškumą Lietuvai ir Lenkijai. Kaip jau rašyta metodologijos dalyje, būtent grėsmės aiškumas yra pirmasis modelio žingsnis, aiškinantis Lietuvos-Lenkijos santykių suprastėjimą.

3.1. Lenkijos-Rusijos santykiai

Tiriamuoju laikotarpiu, Lietuva ir Lenkija jau abi priklausė NATO ir ES. Galima sakyti, kad tai buvo bene svarbiausias siekis po SSRS griūties abejoms valstybėms, turėjęs suteikti ne tik galimybių apskritai užsitikrinti saugumą, bet ir greičiau pasivyti Vakarų pragyvenimo lygį. Kamuojama savo vidaus problemų ir prastos ekonominės situacijos šalyje, Rusija 1990-aisiais ir ankstyvais 2000-aisiais kėlė grėsmę tiek Lietuvai, tiek Lenkijai, tačiau ne tokią, kokią kėlė vėliau išsprendusi savo vidaus problemas ir ėmusi reformuoti kariuomenę. Be to, tendencijos į autoritarinį valdymą, nors jau seniai matomos,

nebuvo tokios aiškios kaip vėlesniais laikotarpiais. Mintis, kad Rusija gali būti demokratinė valstybė buvo gaji dar ilgą laiką, iki pat Krymo aneksijos. Nors daugiau ši idėja plėtojama Vakaruose, Lenkijoje irgi buvo mąstoma apie tai, kaip Rusija gali būti demokratinė, sukalbama šalis. Kaip teigia kalbintas Lenkijos URM / ambasados darbuotojas, kartu pabrėžęs jog ir Lietuva, ir Lenkija siekė parodyti Vakarams galimas Rusijos grėsmes: „*Mūsų sustiprinta kooperacija su Rusija siekė artinti, suartinti Rusiją su Europa. Mes norėjome, kad Rusija taptų artimesnė Europai per glaudesnę bendradarbiavimą. Manėme, kad kuo daugiau kooperacijos – tuo demokratiškesnė taptų Rusija. Galbūt ji netaptų 100% demokratija, bet galbūt galėtume pasitikėti viena kita.*“⁶³ Poreikį bendrauti su Rusija pabrėžė ir ką tik Lenkijos premjeru tapęs D. Tuskas, 2007 m. lapkričio 23 d. naujos vyriausybės programinėje kalboje (lenk. *Expose*) teigęs: „*Nors turime savo nuomonę apie padėtį Rusijoje, mes norime dialogo su Rusija tokia, kokia ji yra. Dialogo nebuvimas yra nenaudingas nei Lenkijai, nei Rusijai. Tai kenkia abiejų šalių interesams ir reputacijai tarptautinėje erdvėje.*“⁶⁴ Kartu citata rodo, kad Lenkija vertino, kaip priešiškas nusiteikimas Rusijos atžvilgiu galimai kenkia jos pozicijai Vakaruose.

Visiško pasitikėjimo Rusija nebuvo nei Lietuvai, nei Lenkijai. Tačiau 2008-2014 m. nebuvo ir tokio akivaizdaus priešiško Rusijai, kokį matome po Krymo aneksijos arba 2022 m. invazijos į Ukrainą. Tolimesni Lenkijos veiksmai, ypač apie 2010 m., pasižymėjo intensyviu bendravimu su Rusijos valdžios atstovais. Net lėktuvo katastrofoje žuvęs Lenkijos prezidentas L. Kaczyński būtent ir pateko į šią nelaimę vykstant į Smolenską paminėti Katynės žudynių. Po šios katastrofos, tuometinis Rusijos prezidentas D. Medvedev buvo vienas iš Lenkijos prezidento laidotuvių Krokuvoje dalyvių. Daug to meto pasaulio lyderių negalėjo sudalyvauti laidotuvėse dėl išsiveržusio ugnikalnio Islandijoje, ribojusio galimybes keliauti lėktuvu.⁶⁵ Tačiau Rusijos prezidentas vis tiek atvyko. Po to sekė keletas kitų draugiškų gestų iš Rusijos pusės Lenkijai kaip, pavyzdžiui, Stalino pasmerkimas už Katynės žudynes.⁶⁶ Kita vertus, geresni santykiai atsispindi ir prekybos apimtyse su Rusija. 2011-2013 m. laikotarpiu, kiekvienais metais importas iš Rusijos sudarė net 20 mlrd. USD (daugiausia tai buvo naftos importas), o eksportas į Rusiją 9-10 mlrd. USD. Tai buvo geresni rezultatai nei 2008 m., paskutiniaisiais prieš 2009 m. pasaulinę ekonominę recesiją, tad indikuoja, kad prekybos augimas buvo toks spartus ne tik dėl apskritai augančios Lenkijos

---

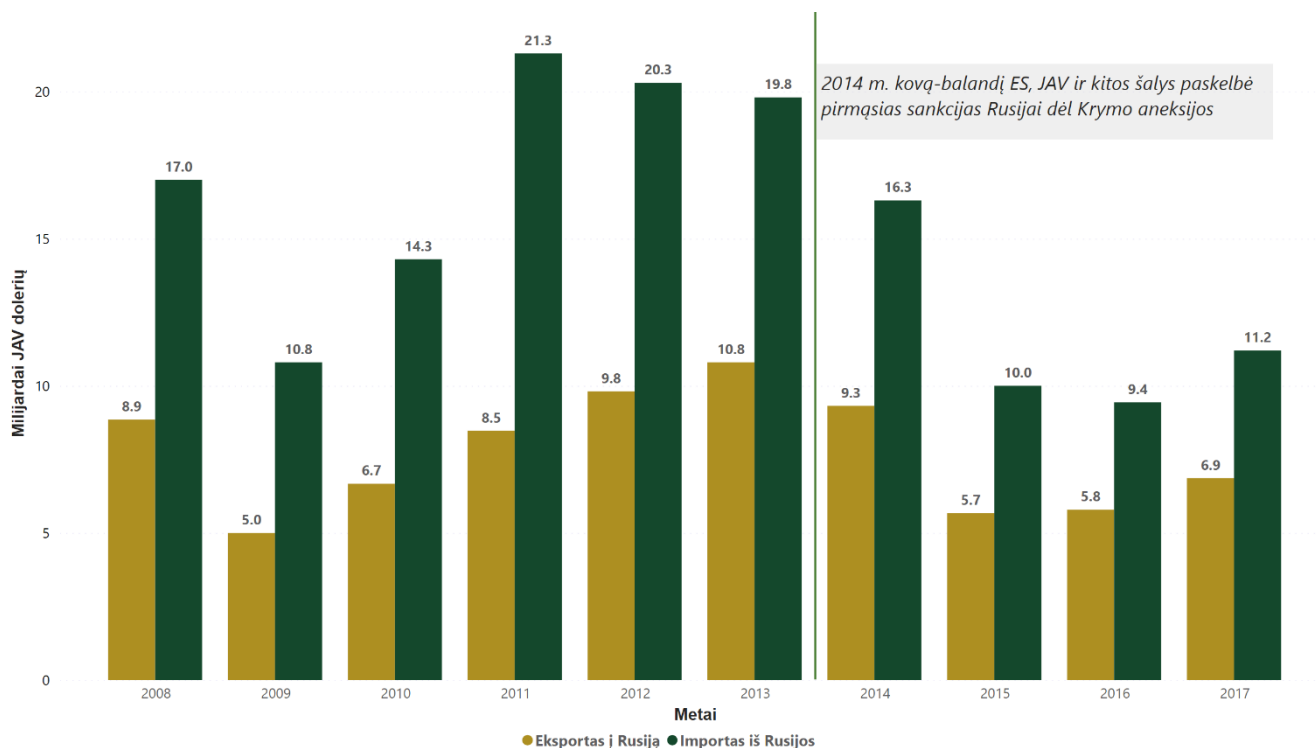
⁶³ Lenkijos URM/ambasados darbuotojas, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d. originalus tekstas anglų kalba: „Our enhanced cooperation with Russia was aimed at also closing, making Russia closer to Europe. We wanted Russia to become close to Europe through closer cooperation. We thought the more cooperation – the more democratic Russia would become. Maybe it would not become 100% democracy, but maybe we could trust each other.“

⁶⁴ Bankier, „Expose Donalda Tuska z 23.11.2007“, 2016 m. vasario 25 d., <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Expose-Donalda-Tuska-z-23-11-2007-7329167.html>

⁶⁵ France24, „Sombre day in Krakow as Kaczynski and wife laid to rest“, 2010 m. balandžio 18 d., <https://www.france24.com/en/20100418-poland-bury-kaczynski-funeral-volcanic-ash-prevents-leaders-plane-crash-russia>

⁶⁶ BBC, „Russian parliament condemns Stalin for Katyn massacre“, 2010 m. lapkričio 26 d., <https://www.bbc.com/news/world-europe-11845315>

ir Rusijos ekonomikos. Palyginus šiuos Lenkijos-Rusijos prekybos duomenis su 2015 m. (pirmaisiais metais po Krymo aneksijos, kai sankcijos Rusijai jau turėjo duoti efektą), matosi, kad tiek eksporto, tiek importo kritimas buvo dvigubas. Taigi, 2008-2014 m. laikotarpiu, ypač vėlesniais metais, Lenkija pakankamai nemažai prekiavo su Rusija ir dvišalė prekyba tik intensyvėjo. Tai galėjo suponuoti apie santykius, kurie nėra beviltiškai antagonistiški.

Pav. 2 Lenkijos-Rusijos prekyba 2008 - 2017 m.⁶⁷ Sudaryta autoriaus.

Dar 2007 m. gruodį Rusija, mainais į Lenkijos veto ES-Rusijos bendradarbiavimo sutarčiai atsiėmimą, pašalino ribojimus Lenkijos mėsos gaminių importui.⁶⁸ Tai buvo svarbus žingsnis, leidęs gilinti prekybinius santykius tarp šių valstybių. Vis tik, ne vien prekybos duomenys yra svarbiausi vertinant valstybių santykius ir grėsmių suvokimą. Net ir labai priešiška nusiteikusios arba konkuruojančios šalys (kaip, pavyzdžiui, Kinija ir JAV) gali turėti labai intensyvius prekybinius ryšius. Bet dėl to negalima teigti, kad jie yra draugiški, glaudūs ar geros būklės, o šalys nejaučia jokio pavojaus viena iš kitos. Todėl svarbu įvertinti platesnį Lenkijos-Rusijos santykių kontekstą.

⁶⁷ The observatory of economic complexity, „Russia (RUS) and Poland (POL) trade“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/pol>

⁶⁸ Euractiv, „Russia lifts embargo on Polish meat“, 2007 m. gruodžio 21 d., <https://www.euractiv.com/section/med-south/news/russia-lifts-embargo-on-polish-meat/>

Svarbu nepamiršti, kad 2008 m. vyko Rusijos-Sakartvelo karas. Šio karo metu daug tarptautinės paramos prieš Rusiją telkė tuometinis Lenkijos prezidentas L. Kaczyński. Po karo L. Kaczyński taip pat reiškė paramą Sakartvelui ir net siejo Lenkijos saugumą su šios šalies saugumu.⁶⁹ Taigi galėtų atrodyti, jog buvo pagrindo Lenkijai matyti aiškią grėsmę iš Rusijos, kai ši veliasi į karinius konfliktus su savo kaimynėmis. Tačiau šis, 2008 m. neigiamų nuotaikų prieš Rusija suaktyvėjimas, regis, buvo gan laikinas tarpinis konflikto Sakartvele metu, vertinant visą 2008-2014 m. periodą. Kaip rašo M. Antonowicz, po konflikto Sakartvele, nors šiek tiek skyrėsi prezidento ir vyriausybės pozicijos, Lenkija įvertino tai, kad Vakarai nebuvo linkę bloginti santykių su Rusija dėl šio karo, tad tokiomis aplinkybėmis šalis taip pat pasirinko tęsti Rusijos įtraukimo politiką.⁷⁰ Galima manyti, kad prasidėjusi globali finansų krizė taip pat paveikė nuotaikas ir vertė svarstyti, ar esant ir taip įtemptai ekonominei situacijai, Europoje pavyktų kaip nors mobilizuotis prieš Rusiją. Be to, konflikto Sakartvele situacija nebuvo toks akivaizdus sienų perrašinėjimo ir ekspansijos pavyzdys kaip 2014 m. Krymo aneksija. Tuo pačiu Rusijos karinės pajėgos konflikte nepasirodė kaip itin kvalifikuotos ir modernios, gebančios efektyviai kariauti.⁷¹ Tad Lenkijoje (ir kitose šalyse) galėjo būti klaidingai praleisti pirmieji pavojaus ženklai, juolab kad tuometis Sakartvelo prezidentas M. Sakašvilis buvo dažnai kaltinamas kaip pradėjęs konfliktą.⁷² Vakaruose egzistavusi požiūrį į Rusijos agresiją Sakartvele iliustruoja po metų išėjusi ES remiama nepriklausoma ataskaita, kurioje teigta, kad dėl konflikto kaltos abi pusės – Rusija neturėjo teisės įsiveržti į Sakartvelo teritoriją, Sakartvelas neturėjo teisės pradėti puolimo. Tačiau ataskaitoje rašoma, kad būtent Sakartvelo pradėtas artilerijos apšaudymas buvo Penkių dienų karo pradžia.⁷³ Todėl šis konfliktas, vertinant ES reakciją, tuo metu buvo nepakankamas pakreipti Lenkijos politiką Rusijos atžvilgiu aiškia priešiško trajektorija.

Daugeliu kitų veikslių po karo Lenkija ėmėsi suartėjimo su Rusija. Kaip jau minėta, buvo susilaukta daug draugiškų veikslių iš Rusijos istorinės politikos atžvilgiu – dėl Katynės žudynių ir Stalino represijų pasmerkimo. Kartu padažnėjo ir abiejų šalių vadovų tarpvalstybiniai vizitai, ypač 2010 metais. 2009 m. minint 70-ąsias II Pasaulinio karo pradžios metines, Gdanske lankėsi V. Putinas;⁷⁴ be prezidento L. Kaczyński laidotuvių, Rusijos prezidentas D. Medvedevas Lenkijoje vėl lankėsi 2010 m.

---

⁶⁹ Reuters, „Poland, Georgia fates linked vs Russia—Kaczyński“, 2008 m. lapkričio 26 d., <https://www.reuters.com/article/idUSLQ97422>

⁷⁰ Antonovič, Marijuš. Lenkijos santykiai su Rusija 2001-2013: normalizacijos bandymai. Disertacija. Vilniaus universitetas, 2020., 107 psl.

⁷¹ Galeotti, Mark. Putin's Wars: From Chechnya to Ukraine. Bloomsbury Publishing, 2022, 138-141 psl.

⁷² Peter Dickinson, „The 2008 Russo-Georgian War: Putin's green light“, Atlantic Council, 2021 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/>

⁷³ Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. (2009), Europos Taryba, https://www.echr.coe.int/Documents/HUDOC_38263_08_Annexes_ENG.pdf, 18-28 psl.

⁷⁴ Spiegel international, „Putin Found the Right Words in Gdansk“, 2009 m. rugsėjo 2 d.,

<https://www.spiegel.de/international/europe/the-world-from-berlin-putin-found-the-right-words-in-gdansk-a-646547.html>

gruodį;⁷⁵ Rusijos užsienio reikalų ministras S. Lavrovas lankėsi 2010 m. rugsėjį ir taip pat pirmą kartą dalyvavo kasmetiniame Lenkijos diplomatų susitikime.⁷⁶ Vėliau, S. Lavrov taip pat lankėsi Lenkijoje 2013 m. gruodį, kur trumpai aptarė tuomet neseniai prasidėjusius EuroMaidano protestus Ukrainoje bei pasirašė 2020 m. Lenkijos-Rusijos bendradarbiavimo programą.⁷⁷ Lenkijos politikai irgi lankėsi Rusijoje – dar kaip laikinasis prezidentas B. Komorowski dalyvavo Maskvoje pergalės dienos renginiuose 2010 m. gegužę,⁷⁸ kur Lenkija (kartu su JAV, Jungtine Karalyste ir Prancūzija) net išsiuntė karių dalinį dalyvavimui parade.⁷⁹ Taip pat į Rusiją Katynės tragedijos minėjimui 2010 m. balandį vyko premjeras D. Tuskas,⁸⁰ o 2011 m. Smolenske susitiko prezidentai B. Komorowski ir D. Medvedevas.⁸¹ Be abejo, buvo ir daugiau žemesnio ar aukštesnio rango vizitų tarp abiejų šalių diplomatų, o taip pat susitikimų tarp lyderių kituose formatuose arba telefoninių skambučių. Tačiau iš esmės visą tai rodo, kad santykiai tarp lenkų ir rusų valdžios iki 2014 m. karo Ukrainoje buvo neblogi.

Naudinga įvertinti, kodėl šie susitikimai, rodę gerus santykius, vyko. Pirmiausia verta pažvelgti į 2012 m. Lenkijos užsienio politikos strategiją 2012-2016 metams. Šiame dokumente yra dalis skirta santykiams su Rusija, kur rašoma, kad Lenkija sieks pragmatinių santykių su šia šalimi, paremtų lygiavertiškumu. Detalizuojama, kad Lenkija remia Rusijos modernizaciją ir suartėjimą su Europa ir išskiria kelis esminius klausimus – siekį kuo greičiau užbaigti ES-Rusijos prekybos sutarties derinimą, lengvinti susisiekimą su Kaliningrado sritimi ir vizų režimo liberalizavimą.⁸² 2013 m. R. Sikorski savo metinėje ataskaitoje Seimui (*expose*), nors ir pažymint problemas, teigė, kad santykiai su Rusija nėra tokie blogi kaip anksčiau. O santykių gerėjimas duoda rezultatų, kaip, pavyzdžiui, vizų režimo liberalizavimas.⁸³ Taigi, galima matyti, kad Lenkija kėlė tikslus bandyti įtraukti ir plėtoti ryšius su Rusija. Pagrindinės to priežastys, leidusios taip elgtis, buvo grėsmės iš Rusijos neįsitraukimas ir noras įtikti Vakarų

⁷⁵ Deutsche Welle, „New beginning“, 2010 m. gruodžio 6 d., <https://www.dw.com/en/medvedevs-visit-opens-new-chapter-in-polish-russian-relations/a-6300465>

⁷⁶ RFERL, „Russian Foreign Minister Attends Polish Diplomatic Meeting“, 2010 m. rugsėjo 2 d.,

https://www.rferl.org/a/Russian_Foreign_Minister_Attends_Polish_Diplomatic_Meeting/2147713.html

⁷⁷ Forsal, „Spotkanie Sikorskiego z Ławrowem“, 2013 m. gruodžio 19 d., <https://forsal.pl/artykuly/766868.spotkanie-sikorskiego-z-lawrowem.html>

⁷⁸ Onet Wiadomosci, „Moskwa: polscy żołnierze na wielkiej defiladzie“, 2010 m. gegužės 9 d.,

<https://wiadomosci.onet.pl/swiat/moskwa-polscy-zolnierze-na-wielkiej-defiladzie/gxjqg>

⁷⁹ Reuters, „Russia offers olive branch as NATO joins parade“, 2010 m. gegužės 9 d., <https://www.reuters.com/article/us-russia-victory-idUKTRE6480OP20100509>

⁸⁰ Rzeczpospolita, „Wspólny dług, pamięć i wstyd“, 2010 m. balandžio 7 d., <https://www.rp.pl/wydarzenia/art7255531-wspolny-dlug-pamiec-i-wstyd>

⁸¹ Fakt, „Komorowski i Miedwiediew pod brzozą w Smoleńsku“, 2011 m. balandžio 11 d.,

<https://www.fakt.pl/polityka/komorowski-i-miedwiediew-pod-brzoza-w-smolensku/e9ghcc6>

⁸² Ministerstwo Spraw Zagranicznych (Lenkijos URM). (2012). *Priorytety Polskiej Polityki Zagranicznej 2012-2016*.

Warszawa: Wydawnictwo MSZ, 18 psl.

⁸³ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, „Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu Posiedzenie nr 36 w dniu 20-03-2013 (1. dzień obrad)“, žiūrėta 2023 m. gegužės 7 d.,

<https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=36&dzien=1&wyp=136&view=4>

sąjungininkams. Jau buvo minėta, kad karas Sakartvele nepaveikė Lenkijos grėsmių suvokimo ilgam. Taip pat, kaip teigia M. Antonowicz, remdamasis Lenkijos URM dokumentais, 2008 m. (iki Penkių dienų karo vertinimu) Rusija buvo matoma kaip per daug silpna, kad keltų pavojų šalies suverenitetui. Be to, Lenkija buvo ES ir NATO narė, tad jautėsi apsaugota nuo Rusijos įtakos.⁸⁴ Verta nepamiršti, kad Lenkija skyrė ir iš esmės NATO standartus atitinkantį 2% (arba arti 2%) nuo BVP finansavimą savo karinėms pajėgoms beveik visą laiką nuo 1990 m.⁸⁵ Nesitikinti, kad Rusija keltų realią karinę grėsmę ir esant NATO aljanso dalimi, Lenkija galėjo jaustis pakankamai užtikrinta savo saugumu. Tuo pačiu buvo svarbu parodyti Vakarų sąjungininkams, linkusiems gerinti santykius su Rusija, kad Lenkija gali konstruktyviai bendradarbiauti su savo Rytų kaimyne.

Todėl, apibendrinus, Lenkijos požiūriu Rusija iki 2014 m. įvykių Ukrainoje nebuvo aiški grėsmė Lenkijos saugumui. Anaiptol, buvo siekiama su šalimi bendradarbiauti prekybos, energetikos ir kitais klausimais, bandoma įtraukti Rusiją į didesnę kooperavimą su ES. Tuo atžvilgiu, Lenkija neiškrito iš bendro Vakarų konteksto – glaudesnius santykius su Rusija mezgė tiek JAV, tiek ES. R. Sikorskis net išsakė tokią viziją: „*Todėl, jei kada nors Rytų slavų ortodoksų pasaulis norėtų ir sugebėtų priimti mūsų Sąjungos teisinius ir institucinius laimėjimus, Europos pasaulio horizontas pasislinktų /.../ Lenkija visam laikui įveiktų periferijos sindromą ir atsidurtų saugiame centre. Šie išplėsti Vakarai, turintys Rusijos išteklius, Sąjungos ekonominę galią ir Jungtinių Valstijų karinę galią, turėtų šansą išlaikyti savo įtaką pasaulyje*“.⁸⁶ Tai rodo, kad Lenkija siekė gerinti santykius su Rusija ir tam, kad jaustųsi saugiau esant svarbi centrinė valstybė, siekiant būti reikšmingesne veikėja ES ir pasaulyje. Tačiau tai nereiškia, kad santykiai tarp Lenkijos ir Rusijos visu 2008-2014 m. periodu buvo geri. Kai kurie incidentai, pokyčiai Rusijoje ar svarbūs tarptautiniai įvykiai (kaip karas Sakartvele) priversdavo bendravimą „atšalti“. Vis tik tai nekeitė bendros tendencijos, kad Rusija jau nebuvo laikoma tokia didelė grėsmė, o Lenkija naudojosi galimybėmis su šia šalimi plėtoti bendradarbiavimą.

3.2.Lietuvos-Rusijos santykiai

Skirtingai nei Lenkijos atveju, kur santykiai su Rusija buvo geri, nepaisant kelių blogų incidentų ir tarptautinių įvykių, Lietuvos santykius su Rusija galima pavadinti blogais, nepaisant kelių teigiamų

---

⁸⁴ Antonovič, 113 psl.

⁸⁵ Macrotrends, „Poland Military Spending/Defense Budget 1960-2023“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/military-spending-defense-budget>

⁸⁶ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, “Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu Posiedzenie nr 36 w dniu 20-03-2013 (1. dzień obrad)”, žiūrėta 2023 m. gegužės 7 d., <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=36&dzien=1&wyp=2&view=4>

periodų. Kaip ir Lenkijos atveju, be abejo, Lietuvos-Rusijos santykiai nebuvo tokie blogi kaip po 2014 m. ar juolabiau – kaip po 2022 m. invazijos į Ukrainą. Tačiau vadinti juos gerais laikotarpiu tarp 2008 ir 2014 m. būtų netikslu. D. Jakniūnaitė pabrėžia, kad Baltijos šalių požiūriu Rusija buvo ir yra esminė priežastis, vertusi stoti į NATO. Rusija naudojasi energetika, manipuliuoja informacine erdve ir kitais būdais bando paveikti Lietuvą, Latviją ir Estiją politiškai.⁸⁷

Pirmiausia, Lietuva taip pat jautriai reagavo į Rusijos-Sakartvelo karą 2008 m. rugpjūtį. Prezidentas V. Adamkus kartu su Latvijos, Estijos, Lenkijos ir Ukrainos prezidentais išvyko į Tbilisį pareikšti paramą Sakartvelui konflikte su Rusija.⁸⁸ Lietuva buvo aktyvi Sakartvelo remėja, tačiau, sekant bendras tendencijas Europoje, aistros dėl šio karinio konflikto gan greitai nurimo. Kaip ir Lenkijos atveju, tam įtakos galėjo turėti nelinkusi į konfliktą veltis Vakarų reakcija, ekonominė krizė, o taip pat energetinė priklausomybė nuo Rusijos. 2008-2014 m. laikotarpiu Lietuva 100% gamtinių dujų importavo iš Rusijos, dujų infrastruktūrą iš esmės buvo valdoma „Gazprom“,⁸⁹ o uždarius Ignalinos AE ir dar neturint jungčių su Švedija bei Lenkija, elektros importo šaltiniai buvo pagrinde Rusija, Latvija ir Estija (su kiek mažesne dalimi importo iš Baltarusijos).⁹⁰ Tokiomis aplinkybėmis ir neturint tvirto Vakarų užnugario, veltis į diplomatinį ar ekonominį konfliktą su Rusija būtų buvę sudėtinga. Tačiau tai nereiškia, kad Lietuva palaikė gerus santykius, pasitikėjo ar neįjautė grėsmės.

Kaip rašo T. Janeliūnas, po konflikto Sakartvele Lietuva ėmėsi atnaujinti nacionalinio saugumo strategiją, tačiau procesas užtruko ir buvo baigtas tik 2012 m.⁹¹ Pagal naująją strategiją, pagrindinės grėsmės būtent įvardijamos energetinis šantažas, priešiška kitų valstybių žvalgybinė veikla, o taip pat ir didėjanti kai kurių regiono valstybių karinė galia bei jos demonstravimas ar bandymai ją panaudoti. Nacionalinėje saugumo strategijoje apibrėžiama ir kokie Lietuvos tikslai santykiuose su Rusija – turi būti kuriamas tarpusavio pasitikėjimas saugumo srityje, Lietuva remia NATO-Rusijos bendradarbiavimą

---

⁸⁷ Jakniūnaitė, Dovilė. "Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną." *Politologija* 3 (71) (2013): 21-45, 38-41 psl.

⁸⁸ 15min, „V.Adamkus išskrenda į rusų okupuojamą Gruziją (atnaujinta 07.36 val.)“, 2008 m. rugpjūčio 11 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/v.adamkus-isskrenda-i-rusu-okupuojama-gruzija-atnaujinta-07.36-val-57-2552>

⁸⁹ Švedas, Romas. "ES energetinės salos požymiai, grėsmės ir šios problemos sprendimo būdai: Lietuvos atvejo analizė." *Lietuvos metinė strateginė apžvalga* 15 (2017): 183-212, 196-199 psl.

⁹⁰ LitGrid, „Elektros gamybos ir vartojimo balansavo duomenys“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.litgrid.eu/index.php/energetikos-sistema/elektros-energetikos-sistemas-informacija/elektros-gamybos-ir-vartojimo-balanso-duomenys/2287>

VERT, „Rinkos stebėseną“ ataskaitos už 2012-2015 m., žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.vert.lt/elektra/Puslapiai/elektros-rinkos-apzvalga/rinkos-stebesena.aspx>

⁹¹ Janeliūnas, 73 psl.

abipusiškumo, pasitikėjimo ir įsipareigojimų įgyvendinimo principais.⁹² Vis tik didžiausias iššūkis, kaip pastebi ir D. Jakniūnaitė, buvo būtent energetinis saugumas – energetiniai klausimai vis labiau ir labiau buvo vertinami kaip svarbiausi šalies saugumui, reikalaujantys juos spręsti kuo skubiau.⁹³

Viena rimtesnių problemų, vyravusių Lietuvos-Rusijos santykiuose dar nuo 2006 m., buvo Rusijos sprendimas uždaryti naftotiekį „Družba“ tariamam remontui. Naftotiekio uždarymas trukdė pelningai dirbti Mažeikių naftos perdirbimo įmonei, kadangi liko tik alternatyva importuoti žaliavinę naftą brangesniu būdu per Butingės naftos terminalą. Šis „remontas“ taip ir nebuvo baigtas, naftotiekis liko uždarytas.⁹⁴ Faktas, kad tai trukdė pelningam įmonės darbui buvo problema ir Lietuvos-Lenkijos santykiuose, tačiau apie tai daugiau kitoje dalyje. Tokie Rusijos veiksmai vertė Lietuvą atsargiai žiūrėti į šią šalį ir iš naujo vertinti jos potencialią grėsmę nacionaliniam saugumui. Vis tik buvo gan akivaizdu, kad blokuodama naftos tiekimą per „Družba“, Rusija norėjo priversti Lietuvą persvarstyti, ar teisingai pasirinko kam pardavinėja Mažeikių naftos įmonę.⁹⁵ Kadangi tiekimas „Družba“ vamzdynu taip ir nebuvo atnaujintas, tai liko ilgalaike problema abiejų šalių santykiuose.

Rusija ėmėsi nedraugiškų veiksmų ir 2009 m., kai buvo nuspręsta stabdyti Lietuvos vežėjus pasienyje su Rusija bei blokuoti pieno produktų importą iš Lietuvos.⁹⁶ Tačiau situacija susiklostė taip, kad šis nedraugiškas veiksmas kaip tik suteikė galimybę Lietuvai atnaujinti kontaktus su Rytų kaimyne. Tų pačių metų rugpjūtį, D. Grybauskaitė turėjo pirmąjį pokalbį telefonu su Rusijos prezidentu D. Medvedevu, ir tai buvo pirmasis Lietuvos ir Rusijos prezidentų oficialus pokalbis ar susitikimas nuo 2001 m.⁹⁷ D. Grybauskaitė 2010 m. vasarį, Helsinkyje, susitiko su tuometiniu Rusijos ministru pirmininku V. Putinu, kuris siūlė Lietuvai prisijungti prie branduolinės elektrinės statybų Kaliningrade.⁹⁸ Vėliau, ministras pirmininkas A. Kubilius 2010 m. kovą Maskvoje taip pat susitiko su V. Putinu ir

---

⁹² Lietuvos Respublikos Seimas, *Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo*, Vilnius, 2012 m., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.428981> (žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d.)

⁹³ Jakniūnaitė, Dovilė. „A small state in the asymmetrical bilateral relations: Lithuania in Lithuanian-Russian relations since 2004.“ *Baltic Journal of Political Science* 4 (2015): 70-93, 80 psl.

⁹⁴ Švedas, 196 psl.

⁹⁵ Balmaceda, Margarita Mercedes. *The politics of energy dependency: Ukraine, Belarus, and Lithuania between domestic oligarchs and Russian pressure*. Vol. 40. University of Toronto Press, 2013., 228 psl.

⁹⁶ Kauno diena, „Aikštingoji Rusija – vis dar pažadėtoji Lietuvos verslo žemė“, 2009 m. rugpjūčio 27 d., <https://kauno.diena.lt/dienrastis/turtas/aikstingoji-rusija--vis-dar-pazadetoji-lietuvos-verslo-zeme-235344>

⁹⁷ 15min, „Geros kaimynystės santykių svarbą šalies vadovė telefonu aptarė su Rusijos prezidentu“, 2009 m. rugpjūčio 18 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/geros-kaimynystes-santykiu-svarba-salies-vadove-telefonu-aptare-su-rusijos-prezidentu-56-52731>

⁹⁸ Alfa, „Istorinis Grybauskaitės ir Putino susitikimas Helsinkyje“, 2010 m. vasario 11 d., <https://www.alfa.lt/straipsnis/10314765/istorinis-grybauskaites-ir-putino-susitikimas-helsinkyje-papildyta/>

susilaukė analogiško pasiūlymo dėl Kaliningrado AE.⁹⁹ Tačiau tolimesni aukštesnio lygio kontaktai ties čia ir nutrūko – nebuvo jokio aukšto lygio vadovų susitikimo ar net telefoninių skambučių tarp Rusijos ir Lietuvos. Tiesa, dar 2013 m. premjeras A. Butkevičius Sankt Peterburge, Baltijos jūros aplinkosaugos forumo metu turėjo dvišalį susitikimą su tuomet jau premjeru D. Medvedevu.¹⁰⁰ Tokį patį susitikimą pakartojo prieš pat Krymo aneksiją, 2014 m. vasarį, Sočio žiemos olimpiados metu.¹⁰¹ Tačiau nei vienu, nei kitu atveju jokio santykių proveržio nebuvo. Kaip teigia D. Jakniūnaitė, ir tie patys A. Kubiliaus ir D. Grybauskaitės susitikimai su V. Putinu neatnešė jokio rimtesnio pokyčio dvišaliuose santykiuose.¹⁰² Tad palyginti Lietuvos ir Rusijos bendradarbiavimą su Lenkijos ir Rusijos bendradarbiavimu 2008-2014 m. laikotarpiu akivaizdu, kad santykiai buvo tiek pat prasti kiek visuomet, su keliais tarpais bandymų užmegzti tarpusavio ryšį. Šiuo atveju, bandymai buvo labiau Lietuvos iniciatyva, o Rusija nebuvo pasiryžusi lygiavertiškai žiūrėti į dvišalę partnerystę.

Galima būtų susidaryti įspūdį, kad Lietuva nevertino Rusijos kaip rimtos grėsmės pažvelgus į tuometį gynybos finansavimą, kuris nuo 2010 m. iki 2015 m. nesiekė net 1% nuo BVP ir buvo vienas mažiausių iš visų NATO šalių.¹⁰³ Tačiau reikia suprasti, kad tuo metu Lietuva Rusiją pagrįdė vertino ne kaip karinę grėsmę, bet kaip energetinio saugumo grėsmę. Jau buvo minėta, kad tai atsispindėjo ir pakeistoje nacionalinio saugumo strategijoje. Be to, Lietuva ėmėsi spartaus SGD terminalo projekto įgyvendinimo, elektros tiltų su Švedija ir Lenkija bei Visagino AE statybų būtent siekiant užsitikrinti energetinį saugumą nuo Rusijos. Todėl karinio saugumo klausimai, juolab jaučiantis pakankamai saugiams esant NATO sudėtyje, liko antraeiliai (nors ir čia buvo siekiama tvirtesnių įsipareigojimų, pavyzdžiui, užtikrinant, kad būtų paruošti NATO gynybos planai Baltijos šalims).¹⁰⁴ Tačiau 2011 ir 2012 m. VSD veiklos ataskaitos rodo, kad Rusijos grėsmė buvo vertinama, tik labiau nekariniu požiūriu. 2011 m. ataskaitoje rašoma, kad pavojais laikomi „*užsienio valstybių mėginimai kontroliuoti itin svarbias Lietuvos energetinių resursų sritis, priešintis vykdomoms energetikos sektoriaus reformoms*“, o taip pat ir bandymai paveikti bei kurstyti etninių mažumų nesantaiką, naudotis politinėmis jėgomis,

---

⁹⁹ LRV, „A. Kubilius susitikime su V. Putinu: Dalyvavimo kituose branduolinės energetikos projektuose regione nesvarstome“, 2010 kovo 26 d., <https://lr.lt/lt/naujienos/a-kubilius-susitikime-su-v-putinu-dalyvavimo-kituose-branduolines-energetikos-br-projektuose-regione-nesvarstome>

¹⁰⁰ LRV, „Premjeras A. Butkevičius susitiko su Rusijos ir Suomijos vyriausybės vadovais“, 2013 balandžio 5 d., <https://lr.lt/lt/naujienos/premjeras-a-butkevicius-susitiko-su-rusijos-ir-suomijos-vyriausybiu-vadovais>

¹⁰¹ LRV, „Ministras Pirmininkas su Rusijos premjeru aptarė dvišalio bendradarbiavimo klausimus“, 2014 m. vasario 7 d., <https://lr.lt/lt/naujienos/ministras-pirmininkas-su-rusijos-premjeru-aptare-dvisalio-bendradarbiavimo-klausimus>

¹⁰² Jakniūnaitė, *A small state*, 78 psl.

¹⁰³ LR KAM, „Gynybos biudžetas“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/>

¹⁰⁴ Delfi, „D.Grybauskaitė teigia, kad be tiesmuko kalbėjimo NATO gynybos planų tektų laukti dar ilgai“, 2011 m. kovo 15 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dgrybauskaite-teigia-kad-be-tiesmuko-kalbėjimo-nato-gynybos-planu-tektu-laukti-dar-ilgai.d?id=43188295>

bandančiomis patekti į Seimą.¹⁰⁵ 2012 m. ataskaita jau neslepia, kad „užsienio valstybe“ iš esmės turima omeny Rusija ir konkrečiai įvardijama, kad jos institucijos siekia daryti įtaką per energetinį spaudimą, remiant tam tikras politines partijas ir verslo subjektus, kurstant etninę nesantaiką bei kitais būdais.¹⁰⁶

Taigi, Lietuvos santykis su Rusija 2008-2014 m. laikotarpiu skiriasi nuo Lenkijos. Lietuvos santykiai išliko prastame lygyje, o Rusija nelabai ir bandė paversti juos geresniais. Buvo keli sporadiški epizodai, kur dvišaliai santykiai rodė gerėjimo signalus. Tačiau jų buvo mažai ir jie buvo trumpalaikiai. Lietuva vertino Rusiją kaip saugumo grėsmę pagrinde iš energetinės pusės bei dėl kišimosi į vidaus politinius procesus. Vis tik negalima būtų teigti, kad grėsmės suvokimas buvo labai aukštame lygmenyje, koks buvo po Krymo aneksijos. Rusijos grėsmė buvo vertinama ir siekiama pažaboti energetinę priklausomybę nuo šios šalies. Tačiau nebuvo rimtai vertinamos karinės grėsmės, nebuvo siekiama nustoti prekyauti ar rimtai persiorientuoti iš Rusijos rinkų, o kai kurios politinės partijos vis tiek puoselėjo viltis vystyti dialogą su šia šalimi.¹⁰⁷ Pavyzdžiui, Lietuvos socialdemokratų partija 2012 m. Seimo rinkimų programoje santykiams su Rusija įsirašė punktą: „*Taikysime „perkrovimo“ strategiją mūsų ryšiams su Rusija, teikdami prioritetą konstruktyviam dialogui*“.¹⁰⁸ Vis tik į Rusiją Lietuva žiūrėjo gerokai atsargiau nei Lenkija, bet ne tiek kad visomis prasmėmis siektų atsiriboti nuo jos, buvo bandoma kažkiek santykius gerinti. Grėsmės suvokimas nebuvo tokio aukšto lygio, kad būtų vengiama bet kokių kontaktų su šia šalimi ir stengiamasi visiškai juos blokuoti ES ir NATO formatuose. Dvišalės prekybos duomenys taip pat rodo, kad Rusija išliko stabili prekybos partnerė visu šiuo laikotarpiu, su nežymiu augimu (daugeliu atveju galimai lemtu padidėjusios energetinės priklausomybės):

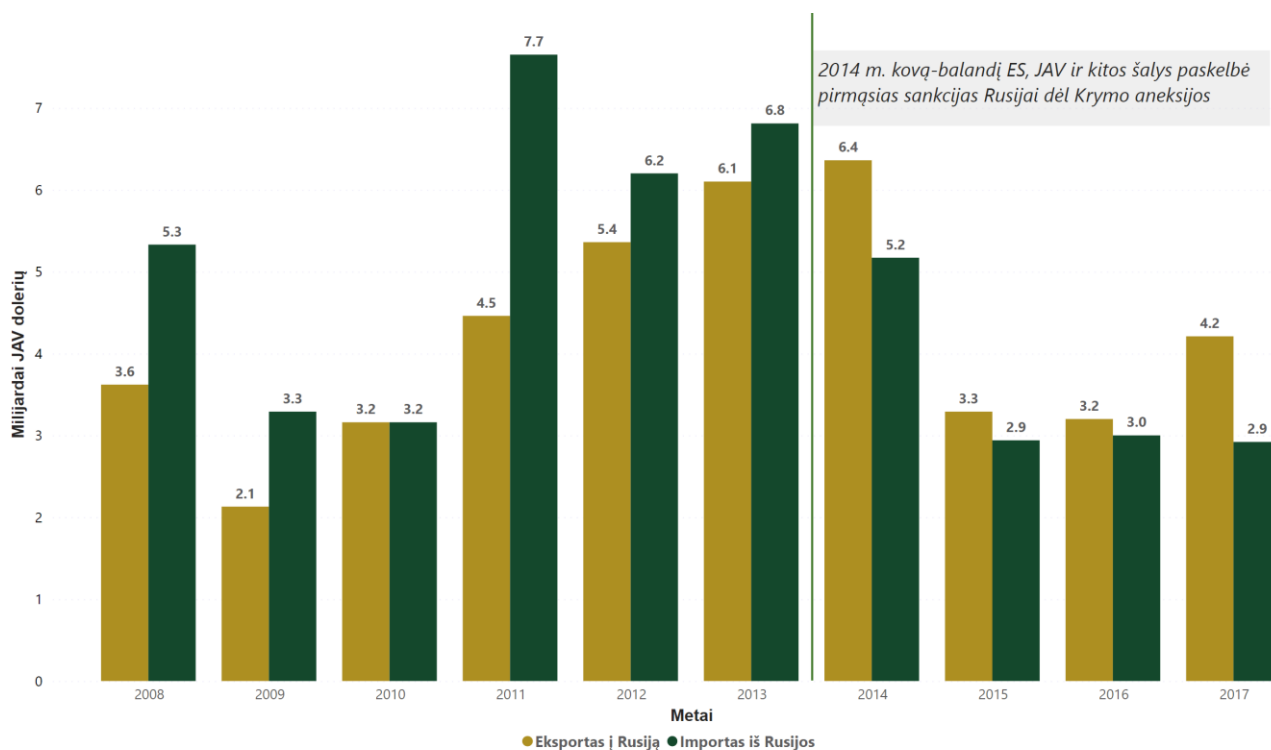
---

¹⁰⁵ VSD, „Valstybės Saugumo Departamento 2011 m. veiklos apžvalga“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.vsd.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/>, 20 psl.

¹⁰⁶ VSD, „Valstybės Saugumo Departamento 2012 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.vsd.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/>, 14-16 psl.

¹⁰⁷ Jakniūnaitė, *A small state*, 78 psl.

¹⁰⁸ Lietuvos socialdemokratų partija, „Lietuvos socialdemokratų partijos 2012 m. rinkimų programos tezės“, *Socialdemokratas*, Nr. 5 (2012), 11 psl., <https://www.lsdp.lt/wp-content/uploads/2017/12/2012-m.-geguze.pdf>

Pav. 3 Lietuvos-Rusijos prekyba 2008-2017 m.¹⁰⁹ Sudaryta autoriaus.

4. Lietuvos-Lenkijos santykiai

Galima teigti, kad Rusijos grėsmės aiškumas iš Lenkijos perspektyvos buvo žemas, o iš Lietuvos perspektyvos vidutinis. Aiškumas svarbus kintamasis šio tyrimo modelyje, nes jis daro įtaką santykinę kooperacijos naudai. Toliau vystant tyrimą, šioje dalyje bus vertinami Lietuvos-Lenkijos santykiai iš santykinės naudos perspektyvos. Kadangi Rusijos grėsmės aiškumas 2008-2014 m. nebuvo toks, kuris reikalautų šalis kartu imtis neeilinių priemonių saugumui užtikrinti, Lietuvos ir Lenkijos santykiuose turėtų matytis aiškesnis tarpusavio konkuravimas ir bendradarbiavimo naudos skaičiavimas.

4.1. Valstybių konkurencija ES ir NATO

Lietuvos ir Lenkijos santykiuose, kaip ir bene visų šalių palyginime, galima rasti konkurencijos pavyzdžių ekonomikoje, investicijose, įtakoje ir t.t. Bet svarbu įvertinti, kaip konkurencija pasireiškia, ar siekiama vienodų galutinių tikslų ir kokiomis priemonėmis jų siekiama.

¹⁰⁹ The observatory of economic complexity, „Russia (RUS) and Lithuania (LTU) trade“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/ltu>

Viena svarbiausių sričių, kur net ir nevertinant Rusijos grėsmės kaip pakankamai rimtos, Lietuva ir Lenkija daug bendradarbiauja yra gynybos politika. Šalys yra kaimynės ir glaudžiai susijusios, kad jau kelis šimtmečius vienos karinio ir politinio saugumo situacijos suprastėjimas reikšmingai veikia kitos saugumo padėtį. Po Lenkijos įstojimo į NATO 1999 m., o Lietuvos 2004 m., abi šalys jungė karinis aljansas su savita struktūra ir galios dinamika. Be abejonės, viso NATO aljanso pagrindinis ramstis yra JAV. Todėl natūralu, kad šalys-narės (ypač neseniai tapusios NATO dalimi) gali norėti konkuruoti dėl dėmesio iš šios šalies. JAV prezidento G. W. Bush II kadencijai einant į pabaigą vystėsi iniciatyva įrengti priešraketinės gynybos sistemą su jos elementais Lenkijoje ir Čekijoje. Klausimas buvo sudėtingas, kadangi oficialiai sistema buvo nukreipta prieš galimus išpuolius iš Irano. Rusija nerimavo, kad sistema iš tikro nukreipta prieš juos ir ėmėsi grasinimų grįžti į Šaltojo karo ginklavimosi varžybas.¹¹⁰ Tačiau tokios sistemos dislokavimo procesas judėjo sunkiai, o amerikiečiai ir lenkai nerado bendros kalbos. 2008 m. birželį Lenkijos užsienio reikalų ministerija pavišino, esą amerikiečiai pradėjo derėtis su lietuviais dėl tokios sistemos dislokavimo Lietuvoje, jeigu nepavyks sutarti su lenkais. Tokias kalbas suskubo paneigti Lietuvos krašto apsaugos ministras J. Olekas, Lietuvos URM ir JAV valstybės departamentas.¹¹¹ Nepaisant to, Lenkijos užsienio reikalų viceministras W. Waszczykowski tuomet teigė, kad šalis tai turėtų priimti kaip įspėjimą iš JAV.¹¹² Galiausiai sistemos įrengti nei Lenkijoje, nei Lietuvoje ar kur kitur nepavyko. Tačiau informacijos pavišėjimas gali rodyti, kad Lenkija jautriai reagavo į svarstymus sumenkinti savo, kaip partnerės, svarbą prieš JAV.

Lenkija, regis, siekė išlaikyti lyderiaujančios arba svarbiausios valstybės regione statusą. Kai buvo kuriami NATO gynybos planai Baltijos šalims, Lenkija sutiko prisiimti svarbų vaidmenį jų įgyvendinime karo atveju.¹¹³ Bet „Wikileaks“ pavišinti JAV ambasados susirašinėjimai rodo, kad Lenkija nenorėjo būti grupuojama kartu su Baltijos šalimis bendrai į vieną gynybos planą ir pageidavo atskiro, „unikalaus“ plano, kas rodytų, jog šalis siekė nebūti laikoma kartu su mažesnėmis regiono šalimis.¹¹⁴ Kita vertus, lyderystės vaidmuo nevisuomet prisiimtas taip, kaip Lietuva ar kitos regiono šalys jį įsivaizdavo. Pavyzdžiui, buvęs premjeras A. Kubilius 2013 m. parašė straipsnį apie Lietuvos-Lenkijos

---

¹¹⁰ Reuters, „Poland and U.S. move closer to missile shield deal“, 2007 m. gegužės 24 d.,

<https://www.reuters.com/article/us-shield-poland-idUSL2437256420070524>

¹¹¹ Money, „Litwa: Minister obrony: nie prowadzimy rozmów z USA o tarczy“, 2008 m. birželio 18 d.,

https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/litwa;minister;obrony;nie;prowadzimy;rozmow;z;usa;o;tarczy.188.0.349628.html?amp=1

¹¹² RFM24, „Tarcza antyrakietowa - jak nie w Polsce, to na Litwie?“, 2008 m. birželio 18 d.,

https://www.rfm24.pl/fakty/swiat/news-tarcza-antyrakietowa-jak-nie-w-polsce-to-na-litwie.nId,202919#crp_state=1

¹¹³ The Guardian, „WikiLeaks cables reveal secret Nato plans to defend Baltics from Russia“, 2010 m. gruodžio 6 d.,

<https://www.theguardian.com/world/2010/dec/06/wikileaks-cables-nato-russia-baltics>

¹¹⁴ The Guardian, „US embassy cables: Poland sceptical over Baltic defence plan“, 2010 m. gruodžio 6 d.,

<https://www.theguardian.com/world/us-embassy-cables-documents/240630>

santykius. Jame teigiama, kad Lietuva norėjo, jog Lenkija būtų regiono lyderė: „*Mūsų 2007 m. „Rusijos sulaikymo strategijoje“ įvardinti lūkesčiai, kad Lenkija imsis lyderio vaidmens mūsų regione ginantis nuo Rusijos įtakos /.../ – Lenkija pabrėžtinai stengiasi parodyti ir Vakaruose, ir Rytuose, kad ji nėra buferis tarp Rusijos ir Vakarų, o yra tiesiog dar viena Vokietija ar Prancūzija, kai kalbama apie santykius su Rusija.*“ Straipsnyje teigiama, kad Lenkija siekia tapti didžioji Europos valstybė, bet nelyderiauja kaip turėtų, o diktuoja sąlygas Lietuvai panašiai kaip Rusija.¹¹⁵ Kad buvo toks požiūris į Lenkiją, jog ši galėjo kiek per daug aktyviai vadovauti kitų valstybių vardu, rodo ir interviu su Lenkijos ambasados / URM darbuotoju, kuris teigė: „*Kadangi buvome didžiausia iš naujųjų ES šalių-narių, norėjome save matyti kaip visų naujųjų narių atstovę. Galbūt to buvo per daug ir nesuderinta su visomis kitomis valstybėmis.*“¹¹⁶ Toks valstybės elgesys sutampa ir su santykinės naudos teorijos prielaidomis, kad vidutinės valstybės (kokia galima laikyti Lenkiją) stengiasi užtikrinti, jog „nenusiristų“ iki mažųjų lygio ir pasiektų didžiašias pagal svarbą.

Apie tai, kad Lenkija ir Lietuva konkuravo tarpusavyje, ypač NATO ir ES rėmuose, patvirtina abu kalbinti respondentai. Lenkijos vyriausybės ekspertė apie konkuravimą su Lietuva teigė: „*Galiu pasakyti taip - aš esu girdėjęs. Kad buvo tokių teiginių, kad Lietuva stengėsi taip ir irgi daro tam tikrą savo politiką, bet atsiprašau, kodėl neturėjo daryti? Jūs esate nepriklausoma šalis ir niekas nepasakė, kad Lietuva negali kovoti ir laimėti toje Europoje, tame europiniame žaidime?*“¹¹⁷ Tuo tarpu Lenkijos ambasados / URM darbuotojas pabrėžia, kad buvo kažkiek konkurencijos dėl to, kiek ES skiria laiko vienos ar kitos šalies problemoms spręsti. Tačiau tuo pačiu buvo jaučiamas nepasitenkinimas iš Lietuvos pusės, kad Lenkija Rytų partnerystės programą pasaulyje pristato kaip Lenkijos ir Švedijos iniciatyvą. Esą šiuo atžvilgiu Lietuva laikėsi, kad irgi yra viena iš iniciatorių. Tačiau tai, be abejo, nebuvo pagrindinė dvišalių santykių problema.¹¹⁸ Jeigu žiūrima į tai, kad Lenkija norėjo save rodyti kaip svarbiausią regiono valstybę, logiška, kad ji bandytų kuo daugiau Rytų partnerystės iniciatyvos nuopelnų prisiimti sau. Taip būtų galima parodyti ES savo prasmę ir svarbą, kad Lenkija yra europinių vertybių ir institucijų plėtros atstovė, kertinė to vykdytoja. Kadangi Lietuva buvo grupuojama kartu su Lenkija kaip arba to pačio regiono dalis, arba tiesiog kaip „naujosios ES narės“, jos indėlio pabrėžimas galėjo trukdyti Lenkijai perteikti save svarbia žaidėja ES mastu. Švedija, šiuo atveju, nebūtų trikdė, kadangi galėjo būti matoma

---

¹¹⁵ Delfi, „A.Kubilius. Apie Lietuvos ir Lenkijos santykius: apie šaltą taiką, drungną dušą ir karštą meilę“, 2013 m. kovo 13 d., <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/akubilius-apie-lietuvos-ir-lenkijos-santykius-apie-salta-taika-drungna-dusa-ir-karsta-meile.d?id=60896419>

¹¹⁶ Lenkijos URM/ambasados darbuotojas, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d. originalus tekstas anglų kalba: „as were the biggest new EU member state, we wanted to see ourselves as representative of new member states. Maybe it was too much and not agreed with all other countries”

¹¹⁷ Lenkijos vyriausybės ekspertė, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d.

¹¹⁸ Lenkijos URM/ambasados darbuotojas, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d.

kaip neutrali (ir ne tokia maža kaip Lietuva) ir taip pat teigiama įtraukimo bei kooperacijos su senesnėmis ES narėmis forma.

Kita vertus, buvo atvejų kai Lietuva ir Lenkija bendradarbiavo dėl Rytų partnerystės. Pavyzdžiui, Lietuvai pirmininkaujant ES Tarybai 2013 m. II pusėje ir ruošiantis rengti Rytų partnerystės šalių susitikimą, su Lenkija buvo sudarytos neoficialios „paliaubos“ siekiant kuo sėkmingesnių šios iniciatyvos rezultatų. Tačiau tai nebūtinai reikėtų vertinti kaip įrodymą, kad Lenkija nusprendė tapti įtrauki bendriems projektams. Verčiau Rytų partnerystės susitikimo metu buvo tiesiog norėta pasiekti rezultatų dėl programos šalių, ypač Ukrainos, įtraukimo į bendradarbiavimą su ES stiprinant savo, kaip svarbios sąjungos veikėjos, pozicijas. Šiuo atveju, kooperuotis su Lietuva vadovaujančia ES Tarybai buvo santykinai naudinga abiejoms pusėms. Vis tik pasibaigus pirmininkavimui, kelios savaitės iki „žaliųjų žmogeliukų“ pasirodymo Krymo pusiasalyje, Lenkijos pusė vėl akcentavo, kaip Lietuva turi elgtis europietišškai dėl tautinių mažumų.¹¹⁹

Taigi buvo pagrindo Lietuvai ir Lenkijai konkuruoti 2008-2014 m. laikotarpiu daugiau nei įprastai šalys-sąjungininkės konkuruoja tarpusavy. Dažniausiai tai pasireiškė per ES ir NATO dėmesio pritraukimą ir Lenkijos siekį įgyvendinti ambicijas tapti ar būti matomai kaip viena didžiųjų Europos Sąjungos valstybių pagal svarbą. Jeigu būtų žiūrima absoliučios naudos atžvilgiu, konkurencija neturėtų prasmės – abi šalys tiesiog siektų savo tikslų, nevertinant kitos sąjungininkės ambicijų ar padėties. Bet tokio lygio konkurencija, kaip aprašyta, būtų nepakankama sąlyga įvertinti, ar buvo labai kreipiamas dėmesys į santykinę bendradarbiavimo naudą. Lietuva vis tiek yra mažesnė ekonomiškai, geografiškai, gyventojų skaičium ir kitais matmenimis už Lenkiją. Todėl konkuravimas, siekiant išlaikyti aiškia lyderystės poziciją Lenkijai svarbus, tačiau nepakankamas – svarbu pažiūrėti į dvišalių santykių veikimą to meto problemų kontekste.

4.2. Tautinių mažumų klausimai

Lenkų tautinės mažumos problematika buvo plačiai aptarinėjama tiek Lietuvos, tiek Lenkijos politikų bei visuomenės 2008-2014 m. Iš tiesų, Lenkijos pusė dažniausiai viešai deklaruodavo, kad būtent čia yra didžiausia problema, svarbiausias nesutarimas, kuris neleidžia palaikyti gerų santykių su Lietuva. Lietuvoje ši problema buvo nesuprantama – dažniausiai politikai pabrėždavo, kad vietiniai lenkai turi geriausias sąlygas mokytis savo gimtąją kalbą visame pasaulyje, o Lietuvoje veikia maždaug 2/3 visų

---

¹¹⁹ Kurier Wilenski, „Tusk: czekamy na decyzję Litwy“, 2014 m. vasario 17 d., <https://kurierwilenski.lt/2014/02/17/tusk-czekamy-na-decyzje-litwy/>

pasaulyje esančių lenkakalbių mokyklų už Lenkijos ribų.¹²⁰ Todėl Lietuvoje Lenkijos keliami klausimai dėl pavardžių rašybos, kaltinimai nesilaikant 1994 m. sudarytos sutarties dėl draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo, mokymo programų sunkinimo dažniausiai buvo nurašomi kaip beprasmis konfliktavimas ir bandymas parodyti savo svarbą. Vertinant iš santykinės naudos perspektyvos, galima daryti išvadą, kad nėra labai svarbu, ar Lenkija, ar Lietuva buvo teisi tautinių mažumų klausimu. Svarbiau yra įvertinti, ar šio klausimo sprendimas / nesprenimas turėjo įtakos valstybėms svarstant, kiek naudinga yra bendradarbiauti viena su kita. Absoliučios naudos atžvilgiu, būtų kreipiamas dėmesys į tai, ar laikomasi susitarimų.

Iš kalbintų respondentų, tautinių mažumų klausimo reali svarba vertinama dvejopai. Lenkijos URM / ambasados darbuotojas teigė, kad tautinių mažumų klausimai buvo nuoširdžiai svarbūs Lenkijai. Lietuvos dažni pažadai, kad problema bus išspręsta, esą įgriso Lenkijai, kadangi tai niekuomet ir nebūdavo padaroma. Respondentas pabrėžė, kad jeigu šios problemos nebūtų buvę – santykiai tikriausiai būtų geresni.¹²¹ Tuo tarpu Lenkijos vyriausybės ekspertės požiūriu, nors šis klausimas buvo svarbus, tautinių mažumų klausimai tiesiog gerai atitikdavo tam tikrus naratyvus Lietuvoje ir Lenkijoje, o tai trukdė spręsti problemą. Tačiau respondentė taip pat pastebi, kad stebina, jog šį klausimą būtent pradėjo kelti ir aštrinti liberalesnioji Pilietinės platformos (PO) partijos valdoma vyriausybė, o ne konservatyvi, tautines idėjas labiau puoselėjanti Teisė ir teisingumas (PiS) partija.¹²² Iš tiesų, Lenkijos vidaus politikoje buvo skirčių dėl santykių su Lietuva. PiS pirmininkas J. Kaczyński 2011 m. kritikavo Pilietinę platformą, kad ji sugadino santykius su Lietuva vardan geresnių su Rusija, apleidžiant Visagino AE projektą. Tačiau J. Kaczyński taip pat teigė, kad Lietuvos lenkų padėtis yra bloga.¹²³ Panašiai taip pat J. Kaczyński kalbėjo ir po metų, sutinkant su D. Grybauskaitės kritika lenkų valdžiai, esą ši renkasi santykius su Rusija vietoj Lietuvos, bet pridėdamas, kad lietuviai neteisingai elgiasi su lenkų tautine mažuma.¹²⁴ 2013 m. kilus skandalui po to, kai Lenkijos futbolo sirgaliai iškėlė lietuvius įžeidžiantį plakatą per futbolo rungtynes, PiS narys K. Szczerski kaltino R. Sikorski sugadinus lietuvių-lenkų santykius ir ragino kuo greičiau

---

¹²⁰ Delfi, „A.Kubilius: nėjimas į pamokas gali kelti klausimą apie tėvų ir mokytojų atsakomybę“, 2011 m. rugpjūčio 31 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/akubilius-nejimas-i-pamokas-gali-kelti-klausima-apie-tevu-ir-mokytoju-atsakomybe.d?id=49137252>

¹²¹ Lenkijos URM/ambasados darbuotojas, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d.

¹²² Lenkijos vyriausybės ekspertė, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d.

¹²³ Dziennik, „Jarosław Kaczyński: Tusk jak Napoleon, ale pod Waterloo“, 2011 m. balandžio 27 d., <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/333065.jaroslaw-kaczynski-pisze-o-porazce-rzadowej-polityki-na-litwie.html>

¹²⁴ Delfi, „J.Kaczynskis sutinka su D.Grybauskaitės kritika Lenkijos valdžiai, bet mato ir lietuvių kaltę“, 2012 m. gegužės 22 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/jkaczynskis-sutinka-su-dgrybauskaites-kritika-lenkijos-valdziai-bet-mato-ir-lietuviu-kalte.d?id=58772571>

taisyti padėtį į bendradarbiavimą.¹²⁵ Skirtinga svarbiausių partijų pozicija rodo, kad Lenkijoje buvo sutariama, jog Lietuvoje lenkų tautinė mažuma engiama. Tačiau nebuvo sutariama, kaip dėl to reikėtų bendrauti su Lietuva. Bent jau dalis politikų laikėsi požiūrio, kad dėl to santykių stipriai gadinti neverta.

Tačiau tuometės Lenkijos vyriausybės požiūris buvo pakankamai griežtas. Dažniausiai jį įgarsindavo Lenkijos užsienio reikalų ministras R. Sikorskis. Bet buvo ir kitų asmenų, kurie kartodavo tą pačią žinutę – Lietuva nevykdo savo įsipareigojimų pagal 1994 m. sutartį dėl gerų kaimyninių santykių su Lenkija. Taip sakė ir Lenkijos prezidento patarėjas tarptautiniais klausimais R. Kuźniaras pridėjęs, kad lenkai lietuvius išlepinio tikėdamiesi, jog šie per 20 metų susitvarkys su savo kompleksais.¹²⁶ 2011 m. Lenkijos Seimo užsienio reikalų komiteto pirmininkas R. Tyszkiewicz taip pat žadėjo, kad į sausio 13 d. įvykių minėjimą Lietuvoje arba visai neatvyks, arba atvyks maža delegacija, atsižvelgiant į prastus dvišalius santykius ir į tai, kaip Lietuvoje engiami vietiniai lenkai.¹²⁷ Pats R. Sikorskis buvo pareiškęs, kad nevyks į Lietuvą, kol čia nebus išspręsti tautinių mažumų klausimai.¹²⁸ Tuo tarpu ministras pirmininkas D. Tuskas 2011 m. Lietuvos lenkams teigė, kad abiejų šalių santykiai bus tiek pat geri, kiek geri bus santykiai tarp Lietuvos valdžios ir vietinių lenkų.¹²⁹ Tad galima matyti, kad Lenkijos pusė labai aiškiai ir atvirai siejo dvišalius santykius su lenkų tautinės mažumos padėtimi ir nematė naudos atnaujinti santykius neišsprendus šių problemų.

Lietuva, savo ruožtu, dažniausiai imdavosi gynybinės pozicijos etninių mažumų problemų klausimu. 2011 m. A. Kubilius teigė, kad Lietuvoje lenkai turi bene geriausias sąlygas pasaulyje įgyti išsilavinimą lenkų kalba, Lenkija neobjektyviai vertina situaciją bei daro didžiulę klaidą, bandant spausti Lietuvą šiais klausimais.¹³⁰ Tais pačiais metais naujoji Lietuvos ambasadorė Lenkijoje taip pat teigė, kad Lietuvos lenkai yra nelojalūs, o Lenkijos lietuviai – lojalūs.¹³¹ Lojalumo klausimas buvo svarbus siekiant

---

¹²⁵ Onet Wiadomosci, „Szczerski o skandalicznym transparenecie w Poznaniu: część winy ponosi Radek Sikorski“, 2013 m. rugpjūčio 10 d., <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/szczerski-o-skandalicznym-transparenecie-w-poznaniu-czesc-winy-ponosi-radek-sikorski/m0e6q>

¹²⁶ Delfi, „Lenkijos prezidento patarėjas: išlepinome brolius lietuvius“, 2011 m. lapkričio 28 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijos-prezidento-patarejas-islepinome-brolius-lietuvius.d?id=52255121>

¹²⁷ Wilnoteka, „Czy Wilno zrozumie?“, 2011 m. sausio 11 d., <http://wilnoteka.lt/artukul/czy-wilno-zrozumie>

¹²⁸ Janeliūnas, 169 psl,

Rzeczpospolita, „Jarosław Kaczyński o polityce zagranicznej Donalda Tuska“, 2011 m. balandžio 27 d., <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoleczne/art14566101-jaroslaw-kaczynski-o-polityce-zagranicznej-donald-tuska>

¹²⁹ Kurier Wileski, „Tusk na Litwie — polskie szkoły zawieszają strajk“, 2011 m. rugsėjo 5 d., <https://kurierwileski.lt/2011/09/05/tusk-na-litwie-%E2%80%94-polskie-szkoly-zawieszaja-strajk/>

¹³⁰ Delfi, „A.Kubilius: Lenkijai naudoti spaudimą prieš Lietuvą yra labai klaidingas kelias“, 2011 m. rugsėjo 12 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/akubilius-lenkijai-naudoti-spaudima-pries-lietuva-yra-labai-klaidingas-kelias.d?id=49534686>

¹³¹ Newsweek, „Ambasador Litwy: Mniejszość litewska, w odróżnieniu od mniejszości polskiej, jest lojalna“, 2011 m. rugpjūčio 9 d., <https://www.newsweek.pl/swiat/ambasador-litwy-mniejszosc-litewska-w-odroznieniu-od-mniejszosci-polskiej-jest/1xxzq21>

parodyti Lenkijai, kad už kai kurių tautinių mažumų veikėjų slypi svetimi (iš esmės – Rusijos) interesai. Vis tik atrodo, kad efektyviai to padaryti nepavyko.

Kartais Lietuva taip pat imdavosi kelti probleminius klausimus. 2009 m. susitikime su Lietuvos užsienio reikalų ministru V. Ušacku R. Sikorskis pabrėžė, kaip Lietuva privalo įgyvendinti 1994 m. dvišalį susitarimą ir užtikrinti tokias pat teises Lietuvos lenkams, kokias Lenkijoje turi vietiniai lietuviai. V. Ušackas į šiuos teiginius atsakė priekaištais „lenko kortos“ programai.¹³² Lenko korta buvo kritikuojama, kadangi Lietuvai nepatiko tai, kad ši programa yra taikoma visoms be išimties post-sovietinėms valstybėms (neskiriant to, kad Lietuva kartu su Lenkija yra ES narė). Be to, Lietuvoje kilo kviirčų ar lenko korta nėra kažkas arti pilietybės ir įsipareigojimų kitai valstybei, kas galimai būtų sunkiai suderinama su Lietuvos įstatymais.¹³³ Bendrai paėmus, lenko kortos klausimas nebuvo labai aktyviai keliamas diskusijose su Lenkijos vyriausybe. Veikiausiai tai kiek užgoždavo tautinių mažumų problematika, bet tuo pačiu šis klausimas buvo aktualus vidaus auditorijai. Tačiau dėl skirties nedarymo tarp ES narė Lietuvos ir kitų post-sovietinių valstybių galima matyti tam tikrą priešišumą iš Lenkijos pusės. Veikiausiai esant geresnei santykių būklei, būtų buvę galima sutarti neduoti pasinaudoti šiuo instrumentu Lietuvos lenkams, atsižvelgiant į šalių artumą per ES.

Tad Lietuvos-Lenkijos santykiuose vienas svarbiausių Lenkijos keliamų klausimų buvo lenkų tautinės mažumos padėtis. Dvišaliuose santykiuose tai jau galima laikyti santykinės naudos skaičiavimų apraiška. Jeigu Lenkijos pusė mano, kad bet kokie geri santykiai su Lietuva neapsimoka dėl to, jog nesprenžiami tautinių mažumų klausimai – tai jau verstu įvertinti santykinę kooperacijos naudą. Kitaip tariant, Lenkija manytu, kad net abipusiai naudingas susitarimas vis tiek būtų naudingesnis Lietuvai tuo metu, nes Lietuva gautu ir naudą iš susitarimo, ir toliau nepatenkintu lenkų siekiu užtikrinti savo diasporos saugumą. Kita vertus, galima laikyti požiūrio, kad tautinių mažumų problematika vis tiek buvo labiau pretekstas prastiems santykiams, slepiant kitus tikslus. Tai nebūtu naujas įrankis tarptautiniuose santykiuose – Rusija dažnai išnaudoja tariamą rusofobiją prieš etninius rusus post-sovietinėje erdvėje, siekiant kitu tikslu. Tačiau, ar tai kai kuriais atvejais galima laikyti Lenkijos priedanga prastiems santykiams rodytu, viena vertus, tarpusavio konkuravimas, bet tuo pačiu santykiai kitose srityse kaip energetika ir infrastruktūros plėtra.

¹³² Interia Wydarzenia, „Sikorski: Polska i Litwa mają wspólną historię i interesy“, 2009 m. balandžio 22 d., <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sikorski-polska-i-litwa-maja-wspolna-historie-i-interesy.nId.858431>

¹³³ Kauno Diena, „G.Songaila vėl bandys Seimą itikinti kreiptis į KT dėl lenko kortos“, 2011 m. balandžio 19 d., <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/gsongaila-vel-bandys-seima-itikinti-kreiptis-i-kt-del-lenko-kortos>

4.3. Energetikos ir infrastruktūros projektai

Kaip buvo galima matyti dalyje apie Lietuvos santykius su Rusija, pagrindiniai šalies iššūkiai ir saugumo problemos 2008-2014 m. laikotarpiu sukosi apie energetiką. Lietuva itin permokėjo už gamtines dujas, lyginant su kitomis ES šalimis,¹³⁴ o vėliau uždarius Ignalinos AE tapo priklausoma nuo elektros importo iš kitų šalių, esančių IPS/UPS sinchroninėje zonoje (dažniausiai vadinama BRELL žiedu). Šiuo laikotarpiu vis dar vyravo problemos dėl Mažeikių naftos perdirbimo gamyklos, tad atrodo, kad problemų buvo su visais pagrindiniais energetiniais ištekliais. Tuo pačiu, Lietuva stengėsi vystyti naujos atominės elektrinės projektą, SGD terminalą Klaipėdoje, elektros tiltus su Lenkija ir Švedija bei transporto jungtis „Rail Baltica“ ir „Via Baltica“. Bendri tarpvalstybiniai projektai yra geras matmuo, rodantis, ar valstybių santykiai geri ir kaip jos vertina santykinę naudą. Jeigu viena šalis projektų vystymo metu jaučia, kad gali būti netinkamai ir netolygiai gaunama nauda – galima imtis stabdymo, vilkinimo ar net atšaukimo veiksmų, verčiančių peržiūrėti ir perplanuoti projektus. Kita vertus, Lietuvai stengiantis aktualizuoti savo energetines problemas kaip svarbiausius saugumo iššūkius, artimos sąjungininkės Lenkijos reakcija ir veiksmai rodo, kaip ji vertina kooperaciją su Lietuva. Energetikos ir infrastruktūros klausimai šios kaimynės kartais buvo siejami ir su kitais iššūkiais kaip, pavyzdžiui, kai 2013 m. R. Sikorskis pareiškė, kad transporto ir energetikos projektai bus lengviau įgyvendinami išsprendus tautinių mažumų klausimus.¹³⁵ Tačiau tai galima laikyti įrodymu, kad vertinama santykinė nauda – nejučiant pakankamos grėsmės, Lenkijos pusė leidžia sau delsti su projektais kol, jų požiūriu, pasiekiamas vienodai naudingas rezultatas visais klausimais.

Mažeikių naftos klausimas buvo vienas problematiškiausių to meto Lietuvos ir Lenkijos santykiuose. Abi pusės kėlė nemažai problemų dėl šios gamyklos, o viską dar labiau apsunkino Rusijos priešiškas elgesys Lietuvos atžvilgiu, uždarant „Družba“ naftotiekį. Iš Lietuvos pusės daugiausia sunkumų kėlė AB „Lietuvos geležinkeliai“, kurie siekiant, kad kroviniai iš gamyklos Mažeikiuose nevyktų į Latviją trumpesniu keliu, išmontavo geležinkelio ruožą į Rengę.¹³⁶ Šią problemą, kaip svarbią įvardija ir Lenkijos URM / ambasados darbuotojas: „Kai „Orlen“ įsigijo perdirbimo gamyklą

---

¹³⁴ 15min, „Brangstančių dujų smaugvirvė Lietuvai“, 2010 m. sausio 22 d., https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/brangstanciu-duju-smaugvirve-lituvai-662-80922?utm_medium=copied
Lrytas, „Visi Lietuvos kaimynai už dujas moka mažiau“, 2013 m. sausio 23 d., <https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2023/04/29/news/kylant-palukanoms-bustu-kainos-krenta-net-svedijoje-tik-lietuvoje-viskas-atvirksciai-26697604>

¹³⁵ Delfi, „R. Sikorskis lenkų mažumos klausimus susiejo su energetikos ir transporto projektais“, 2013 m. kovo 20 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rsikorskis-lenku-mazumos-klausimus-susiejo-su-energetikos-ir-transporto-projektai.d?id=60949835>

¹³⁶ 15min, „Rusija nukirto „Družba“, Lietuva – geležinkelį“, 2009 m. liepos 31 d., https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/rusija-nukirto-druzba-lietuva-gelezinkeli-56-50710?utm_medium=copied

*Mažeikiuose ir greitai po to dalis geležinkelio bėgių buvo sunaikinta... Tuomet tekdavo pervežti produktus ne 30 km, o 150 km ar kažkiek panašiai. „Lietuvos geležinkeliai“ vertė „Orlen“ mokėti daug pinigų (už ilgesnį pervežimą). Tai buvo sunku suprasti.“*¹³⁷ Tačiau atrodo, kad šią problemą Lietuvoje labiau kėlė būtent AB „Lietuvos geležinkeliai“ nei kad tai būtų sąmoningai koordinuotas valstybės elgesys. Pavyzdžiui, 2015 m. prezidentė D. Grybauskaitė kaltino bendrovę, esą ši elgiasi kaip atskira valstybė valstybėje, atsisakant atstatyti neteisėtai išmontuotą Rengės ruožą.¹³⁸ Todėl galima manyti, kad tai buvo tiesiog neskaidrios įmonės bandymas užsitikrinti aukštesnes pajamas. Bet tarpvalstybinių santykių kontekste jokiai šaliai nebūtų aktualu ar taip elgiamasi su vyriausybės pritarimu, ar savivaliaujant kitoms interesų grupėms. Tai neabejotinai sunkino santykius su Lenkija ir tiesiog rodė Lietuvos nesugebėjimą spręsti iššūkių šalies viduje.

Rengės ruožo klausimas dažnai buvo keliamas Lenkijos pusės, kartu su bendra situacija dėl Mažeikių naftos ir jos pelningumo. T. Aziewicz, Lenkijos Seimo narys ir Lietuvos-Lenkijos parlamentinės grupės pirmininkas, interviu 2011 m. lenkiškam Lietuvos laikraščiui teigė, kad Mažeikių naftos klausimas ir tolimesnės Lenkijos investicijos čia yra viena didžiausių problemų, tačiau svarbesnės esą tautinių mažumų bėdos.¹³⁹ Tuo tarpu Lenkijos premjeras D. Tuskas 2011 m. teigė, kad Lenkija 2006 m. įsigijo Mažeikių naftą tik politiniais sumetimais, tai nebuvo paremta verslo logika. Todėl jeigu PKN „Orlen“ nuspręstų parduoti gamyklą kitiems – jis neprieštarautų. Premjeras taip pat pabrėžė, kad lietuviai turi stengtis, jog įmonė būtų pelninga – jos buvimas naudingas Lietuvai ir ji negali kliautis Rytų partnerių geranoriškumu šiais klausimais.¹⁴⁰ Kad Mažeikių naftos įsigijimas nenaudingas Lenkijai teigė ir R. Sikorskis, panašiai kaip premjeras sakęs, kad gamykla buvo įsigyta politiniais sumetimais, iš draugystės Lietuvai. O to kaina buvo per aukšta. Tuo tarpu 2010 m. tuometis PKN „Orlen“ prezidentas J. Krawiec teigė, kad Mažeikių naftos įsigijimas buvo „*prasta, klaidinga ir nereikalinga investicija šaliai*“.¹⁴¹ Taigi Lenkijos pusė akivaizdžiai nerimavo, kad iš šios gamyklos ir jos įsigyjimo ji gauna mažiau naudos nei Lietuva. Tai pilnai atliepia santykinės naudos skaičiavimus ir pagal teoriją nuspėjama, jog Lenkija ieškotų išeičių išeiti iš situacijos parduodant Mažeikių naftą kam nors kitam. Tuo pačiu, tai kontrastuoja

---

¹³⁷ Lenkijos URM/ambasadados darbuotojas, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d., originalus tekstas anglų kalba: „When Orlen bought the refinery in Mažeikiai and soon after the part of railway was demolished... Soon after they had to transport products not 30 km, but 150 km or something like that. The Lithuanian railway would make Orlen pay a lot of money for that (longer transportation). That was difficult to understand.”

¹³⁸ LRT, „D. Grybauskaitė: „Lietuvos geležinkeliai“ elgiasi lyg atskira valstybė valstybėje“, 2015 m. rugsėjo 8 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/108827/d-grybauskaite-lietuvos-gelezinkeliai-elgiasi-lyg-atskira-valstybe-valstybeje>

¹³⁹ Wilnoteka, „Aziewicz: Polska i Litwa mają wspólne interesy“, 2011 m. liepos 18 d., <http://www.wilnoteka.lt/artukul/aziewicz-polska-i-litwa-maja-wspolne-interesy>

¹⁴⁰ Dziennik, „Tusk o Możejkach: Nie zablokuje sprzedaży rafinerii“, 2011 m. gegužės 10 d., <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/335087,tusk-o-mozejkach-nie-zablokuje-sprzedazy-rafinerii.html>

¹⁴¹ Modzelewski, Wojciech Tomasz. "Dwie dekady stosunków Polski z Litwą–wymiar polityczny." (2012), 303-304 psl.

su potencialiu absoliučios naudos požiūriu, kadangi žvelgiant taip į santykius, skaičiavimai, kas gavo daugiau naudos iš Mažeikių naftos, būtų neaktualūs tol, kol abi pusės gavo bent kažkiek naudos.

Kad svarstymai parduoti Mažeikių naftą buvo rimti liudija ne tik aukščiau minėti D. Tusko pareiškimai, bet ir anksčiau minėtas A. Kubiliaus ir V. Putino susitikimas Maskvoje 2010 m., kur V. Putinas teiravosi, kaip Lietuvos vyriausybė reaguotų, jeigu Rusijos įmonės iš PKN „Orlen“ išigytų Mažeikių naftą.¹⁴² Tačiau tai galėjo būti ir Rusijos bandymai specialiai aštrinti situaciją tarp lietuvių ir lenkų arba parodyti, kiek ji daug turi informacijos apie tokį potencialų sandorį. Vis tik geriausias įrodymas, kad Lenkija rimtai svarstė parduoti gamyklą būtų 2017 m. paviešinti slapti pokalbiai tarp R. Sikorskio ir PKN „Orlen“ vadovo J. Krawiec iš maždaug 2013 metų. Pokalbio metu R. Sikorskis piktinasi Lietuvos elgesiu, esą ši net su LLRA valdančiojoje koalicijoje (kuriai vyriausybėje buvo skirta energetikos ministerija – *aut. Pastaba*) trukdo lenkiškai įmonei veikti. Todėl užsienio reikalų ministras siūlo „*paauklėti lietuvius*“. Toliau pokalbio metu aptarinėjama tai, kaip Rusijos įmonės „Rosneft“ vadovas I. Sečinas yra suinteresuotas Mažeikių naftos įsigijimu. R. Sikorskis reiškia nepasitenkinimą buvusiu prezidentu L. Kacziński, kaip rėmusiu šios perdirbimo įmonės įsigijimą ir pašiepia žmones, teigiančius, kad tai naudinga Lenkijai ES Taryboje: „*Bet trys balsai ES Taryboje ir matome kaip Lietuva, ku**a, su mumis ir džiaugsme ir varge. Yra tokių kvailų žmonių. O tiesa yra ta, kad išsiuntėme mūsų pinigus, kuriuos jie laiko kaip įkaitą.*“¹⁴³ Komentuodamas šio įrašo paviešinimą, Lietuvos užsienio reikalų ministras L. Linkevičius teigė, kad tuo metu Lenkijos bendravimas su Lietuva buvo nenuoširdus ir lenkai iš esmės tiesiog ieškojo problemų, prie kurių prikibti, o ne jas spręsti.¹⁴⁴

Kiek anksčiau, 2010 m., buvo kilęs skandalas dėl Lenkijos ambasadorių Lietuvoje ir Latvijoje pasisakymų, kur buvo teigiama, jog Lietuva trukdo ir nesąžiningai elgiasi su PKN „Orlen“ investicijomis. Tuo pačiu komentuotas Visagino AE projektas teigiant, kad Lenkija pasiruošusi investuoti, bet dėl projekto blaškosi lietuviai.¹⁴⁵ Visagino AE statybų klausimas ir investavimas buvo kitas iš reikšmingesnių energetinių ginčų tarp Lietuvos ir Lenkijos. Šią branduolinę elektrinę Lietuva planavo statyti kartu su Latvija ir Estija, tačiau buvo tikimasi ir Lenkijos išitraukimo į jo įgyvendinimą. Vis tik

---

¹⁴² LRV, „A. Kubilius susitikime su V. Putinu: Dalyvavimo kituose branduolinės energetikos projektuose regione nesvarstome“, 2010 m. kovo 26 d., <https://lrv.lt/lt/naujienos/a-kubilius-susitikime-su-v-putinu-dalyvavimo-kituose-branduolines-energetikos-br-projektuose-regione-nesvarstome>

¹⁴³ Delfi, „Iš slaptų pokalbių: „Mažeikių nafta“ buvo susidomėjęs V. Putino žmogus“, 2017 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/is-slaptu-pokalbiu-mazeikiu-nafta-buvo-susidomejes-v-putino-zmogus-75421115>

¹⁴⁴ Delfi, „Nutekintas R. Sikorskio pokalbis - įspėjimas lenkams žvelgti į dvišalius santykius realiau“, 2017 m. rugpjūčio 8 d., <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/nutekintas-r-sikorskio-pokalbis-ispejimas-lenkams-zvelgti-i-dvisalius-santykius-realiau-75427837>

¹⁴⁵ Delfi, „Lietuvos URM apkaltino Lenkijos pareigūnus skelbiant klaidingą informaciją“, 2010 m. spalio 21 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-urm-apkaltino-lenkijos-pareigunus-skelbiant-klaidinga-informacija.d?id=37731963>

Lenkijos valstybinė įmonė „PGE“ 2011 m. pabaigoje paskelbė, kad neprisijungs prie Visagino AE projekto, motyvuojant kitais svarbiais vystomais projektais.¹⁴⁶ Šį Lenkijos žingsnį kritikavo D. Grybauskaitė, teigdama, kad pastaruoju metu Lenkija užsienio politiką komercializuoja ir renkasi partneriais Rusiją vietoj Lietuvos, kartu pabrėždama, kad Lietuvos-Rusijos santykiai gali tik blogėti, o Visagino AE yra geopolitinis projektas.¹⁴⁷ Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį į Lenkijos planus vystyti savo atominės elektrinės projektą. Kaip teigia M. Balmaceda, Lenkija aiškiai siekė statyti savo atominę elektrinę, kaip ir estai, rusai ir baltarusiai. Tai būtų lėmę didelį nekoordinuotą elektros gamybos perteklių regione.¹⁴⁸ Todėl galima būtų vertinti, kad Lenkija atsisakė dalyvauti ir manant, kad norėjo turėti savo atominę elektrinę. „PGE“ pranešimas irgi suponuoja, kad tai viena iš priežasčių. Bet dabar žinoma, jog iš penkių šalių regione įvairiais lygmenimis svarsčiusių vystyti branduolinę energetiką vienintelė Baltarusija pastatė Astravo AE. Jeigu Lenkija būtų tikrai norėjusi vystyti atominę elektrinę ir bijojusi, kad regione gali susidaryti elektros perteklius – tikriausiai nesėkmingi Lietuvos referendumo dėl Visagino AE rezultatai būtų pastūmėję imtis savo projekto įgyvendinimo. Todėl Lenkijos elgesys šiuo atveju rodo santykinės naudos išskaičiavimą, susiejant projekto naudą su dvišalių santykių padėtimi.

Kita vertus, ir kiti projektai rodė įvairių nesutarimo ženklų. Pavyzdžiui, dėl gamtinių dujų jungties tarp Lietuvos ir Lenkijos (GIPL) buvo tartasi ilgą laiką. Dar 2013 m. kovo mėn. R. Sikorskis buvo pareiškęs, kad Lietuva privalo rinktis – arba GIPL, arba SGD terminalas. Abiejų projektų įgyvendinti esą neįmanoma.¹⁴⁹ Kiek keistai atrodytų toks pareiškimas, kai SGD laivas-terminalas jau buvo statomas ir buvo vykdomi įrengimo darbai Klaipėdoje. Tačiau Lenkija tuo metu taip pat vystė savo SGD projektą Svinouiscio (lenk. *Świnoujście*) mieste, netoli sienos su Vokietija. GIPL dujotiekis su Klaipėdos SGD terminalu galėjo sudaryti konkurenciją Lenkijos SGD terminalui. Pagal 2009 m. Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP) veiksmų planą, Lietuvos-Lenkijos dujų jungtis preliminariai buvo siūloma įgyvendinti 2014 m., o šis projektas pažymimas kaip vienas svarbiausių Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkų izoliacijos nuo likusios ES sustabdymui.¹⁵⁰ Galiausiai, GIPL dujotiekis nutiestas ir pradėjo veikti

---

¹⁴⁶ Delfi, „Lenkija stabdo dalyvavimą Visagino AE projekte, analitikai išvelgia politinę potekstę“, 2011 m. gruodžio 9 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/lenkija-stabdo-dalyvavima-visagino-ae-projekte-analitikai-izvelgia-politine-potekste-52727551>

¹⁴⁷ Delfi, „Prezidentė: Lenkija apie energetiką kalba tik komerciniais terminais, o politikoje linksta prie Rusijos“, 2011 m. gruodžio 18 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/prezidente-lenkija-apie-energetika-kalba-tik-komerciniais-terminais-o-politikoje-linksta-prie-rusijos-53110901>

¹⁴⁸ Balmaceda, 244 psl.

¹⁴⁹ Delfi, „R.Sikorskis siūlo Lietuvai rinktis: dujų terminalas arba jungtis su Lenkija“, 2013 m. kovo 4 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/rsikorskis-siulo-lietuvai-rinktis-duju-terminalas-arba-jungtis-su-lenkija-60822013>

¹⁵⁰ Europos Komisija, „Baltic energy market interconnection plan: dedicated action plan (June 2009)“, žiūrėta 2023 m. balandžio 24 d., https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan_en#bemip-memorandum-of-understanding, 17-18 psl.

tik 2022 m. gegužę.¹⁵¹ Vėluojantys tarpvalstybiniai projektai buvo ne vien energetikoje, bet ir transporte – greitkelio „Via Baltica“ ir geležinkelio „Rail Baltica“ tiesimas. „Rail Baltica“ oficialioje svetainėje projekto ištakos nurodomos dar XX a. paskutinis dešimtmetis, į Europos Komisijos prioritetų projektų sąrašą įtrauktas 2003 m. Tačiau pirmoji projektavimo sutartis pasirašyta tik 2019 m.¹⁵² Vis tik „Rail Baltica“ projektas apima daugiau tiesiogiai suinteresuotų pusių (Latvija, Estija, Suomija) ir ginčų tarp jų, tad sunku tiksliai įvertinti, kiek projekto vėlavimas susijęs su būtent Lietuvos-Lenkijos santykiais, nors kariniu požiūriu projektas yra svarbus ir neskubėjimas jį įgyvendinti rodo abiejų pusių mažą grėsmių vertinimą.

Vienintelis iš didesnių infrastruktūrinių projektų, kurį galima laikyti įgyvendintu beveik laiku (bent jau nuo rangos sutarties sudarymo) būtų elektros jungtis „LitPol link“. Ši jungtis pagal rangos sutartį, pasirašytą 2013 m., buvo numatyta pradėti veikti 2015 m. pabaigoje.¹⁵³ Tačiau ir šio projekto atveju buvo kėblumų. M. Balmaceda teigia, kad Lenkija jaudinosi dėl pigios elektros patekimo iš naujos atominės elektrinės Lietuvoje į Lenkijos rinką, kurioje elektra pagrinde generuojama brangesnėmis, anglimi kūrenamomis elektrinėmis. Papildomai Lenkija reišė, kad esą bijo galimos ekologinės žalos, kurią padarytų tiesiama linija per vieną iš nacionalinių parkų.¹⁵⁴ Visi šie vilkinimo procesai tiek elektros jungties, tiek GIPL ir kitų projektų atžvilgiu rodo, kad Lenkija neįsijautė galėsianti gauti didelės naudos sau juos įgyvendinus. Lietuva savo ruožtu stengėsi spausti kuo greičiau įgyvendinti šiuos planus. Kaip minėta anksčiau, energetinis saugumas buvo jautriausias klausimas Lietuvai ir šalis jautė didesnę grėsmę iš Rusijos nei Lenkija. Todėl buvo linkusi imtis spęsti šiuos klausimus aktyviai. Tai parodo ir tai, kaip Lietuva vystė SGD terminalą Klaipėdoje. Neįsijautiant poreikio ir spaudimo, šis projektas veikiausiai būtų užstrigęs arba vėlavęs. Tad galima teigti, kad Lietuvos pusė ir „LitPol link“ bei GIPL projektų atveju buvo labiau motyvuota įgyvendinti juos, bet buvo nelengva įtikinti tai daryti Lenkiją.

Apibendrinus, Lietuvos ir Lenkijos santykiuose daugiausia išsūkių atsiskleidė dėl Mažeikių naftos, Visagino AE ir kitų energetinių projektų vystymo. Mažeikių naftos klausimu nedraugiškų veiksmų buvo iš abiejų pusių, kur Lietuva nesuvaldė nesąžiningo „Lietuvos geležinkelių“ elgesio PKN „Orlen“ atžvilgiu, o Lenkija iš esmės grasino parduoti gamyklą Rusijai bei nepadėjo spęsti konfliktinių klausimų su šia šalimi dėl, pavyzdžiui, „Družba“ naftotiekio atverimo. Lenkija taip pat atsisakė toliau

---

¹⁵¹ LR ENMIN, „Oficialiai atidarytas Lietuvą ir Lenkiją sujungiantis dujotiekis GIPL“, 2022 m. gegužės 5 d., <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/oficialiai-atidarytas-lietuva-ir-lenkija-sujungiantis-dujotiekis-gipl>

¹⁵² Rail Baltica, „Istoriniai faktai“, žiūrėta 2023 m. balandžio 24 d., <https://www.railbaltica.org/lt/rail-baltica-amziaus-projektas/istoriniai-faktai/>

¹⁵³ Delfi, „J.Neverovičius: atveriamas energetinis langas į Europą“, 2013 m. vasario 15 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/jneveroviccius-atveriamas-energetinis-langas-i-europa-60683439>

¹⁵⁴ Balmaceda, 244 psl.

dalyvauti Visagino AE projekte ir vilkino kitų įgyvendinimą. O toks elgesys pakankamai gerai atspindi valstybės skaičiavimus apie santykinę naudą, kurią gautų iš bendradarbiavimo. Neabejotinai visų šių klausimų sprendimas Lietuvai, kuri kėlė Rusijos kaip energetinio saugumo grėsmės klausimą, būtų atnešęs gerokai daugiau naudos nei Lenkijai. Kai kuriais atvejais tai būtų leidę ir lietuviškai energijos produkcijai (iš SGD terminalo arba iš Visagino AE) konkuruoti su lenkiškais produktais Lenkijos rinkoje. Lenkijai neįsivaizduojant tokios grėsmės iš Rusijos kaip Lietuvai, galėjo atrodyti, kad neverta imtis ir aukotis įgyvendinant projektus, kurie nebus tolygiai naudingi.

5. Suderinamumo tikrinimas

Šioje dalyje, pagal trečiąją metodologijos žingsnį, bus apibendrinama ir įvertinama, ar teorija tinkamai paaiškina atvejį. Tačiau pirmiausia bus įvertinami alternatyvūs aiškinimai bei jų gebėjimas paaiškinti Lietuvos-Lenkijos santykius 2008-2014 m. periodu. Kadangi šalių santykiai tiriamauoju laikotarpiu jau buvo analizuoti praeityje, galima apibendrinti pagrindinius alternatyvius aiškinimus taip: Lenkijos valdžios pasikeitimas (ir iš dalies Lietuvos) bei siekis tapti viena didžiųjų ES valstybių; sprendimų priėmėjų asmenybiniai skirtumai; tautinių mažumų klausimo nesprendimas; Lietuvos-Lenkijos santykiai iš tikrųjų buvo geri. Šie skirtingi aiškinimai buvo iš dalies pristatyti literatūros apžvalgoje.

5.1. Alternatyvių aiškinimų analizė

Lenkijos siekis tapti viena didžiųjų ES valstybių bei valdžios pasikeitimas, grindžiamas logika, kad Lietuvos-Lenkijos santykiai suprastėjo dėl pasikeitusių šalies politinių tikslų. Lenkija siekė pereiti nuo regioninių aljansų prie glaudesnių santykių su didžiosiomis ES šalimis ir būti regiono lyderė ar net „vadovė“.¹⁵⁵ Tokį aiškinimą galima būtų vertinti pagal statuso siekimo arba reputacijos teorinę prieigą tarptautiniuose santykiuose. Iš tiesų, yra pagrindo teigti, kad tai galėjo lemti dvišalių santykių irimą. Analizuojant abiejų šalių santykius, svarbu suprasti bendrą ir atskirą veikimą ES / NATO rėmuose. Lenkijos tikslas būti viena iš ES didžiųjų šalių, kaip galimai apsunkinęs santykius su Lietuva, aprašytas ir šiame darbe. Lenkija taip pat ėmėsi veiksmų suartėti su didžiosiomis ES valstybėmis. Tačiau tokį jos elgesį galima įkomponuoti į platesnį santykinės naudos suvokimą. Šalis, norėdama pasirodyti kaip viršesnė ir svarbesnė valstybė, galėjo mažinti santykių su kaimynėmis kaip Lietuva mastą, mažiau įtraukti į abipusiai naudingas iniciatyvas, siekiančias bendrų tikslų. Tačiau tai galima suprasti santykinės

---

¹⁵⁵ Dambrauskaitė et al., 143-144 psl.

naudos rėmuose – Lenkijai būtų buvę nenaudinga, kad būtų matomi alternatyvūs regiono lyderiai tam, jog laimėtų daugiau Vakarų dėmesio sau. To reikėjo būti, kad Lenkija būtų suprasta kaip svarbiausia nauja ES narė. Tuo tarpu jeigu Lenkija tiesiog siekė suartėti su Vakarais, veikiausiai pykčiams su Lietuva nebūtų daug pagrindo. Lenkijos ir kaimynių (tarp jų ir Lietuvos) santykiai labiau tikėtina būtų tiesiog sumažėję intensyvumu, bet išlike daugmaž tiek pat geri ar tiesiog nepakitę, laikant mažesnes šalis „užnugariu“, jeigu nesusiklostytų siekiai Vakaruose. Kita vertus, geresni santykiai su regiono kaimynėmis (kaip Lietuva) galbūt net būtų padėję užtvirtinti lyderiavimą turint bloką „savų“ valstybių.

Sprendimų priėmėjų asmenybiniai skirtumai (pagrindė, D. Grybauskaitės ir R. Sikorskio) kaip viena iš pagrindinių santykių suprastėjimo priežasčių nurodomi kelių skirtingų autorių.¹⁵⁶ Toks aiškinimas labiau ateina iš neoklasikinio realizmo prieigos arba tiesiog individų poveikio tarptautiniams santykiams analizės (užsienio politikos analizės). Iš tiesų, D. Grybauskaitė ir R. Sikorskis gali būti laikomi kaip griežtesnio charakterio, nenusileidžiančios asmenybės. Be to, R. Sikorskio atveju nesutarimų buvo ir su Lietuvos užsienio reikalų ministru A. Ažubaliu. Atliktų interviu metu apie šiuos nesutarimus užsiminė kalbintas Lenkijos URM / ambasados darbuotojas, paprašius patisklinti, ar santykiai tarp A. Ažubalio ir R. Sikorskio buvo blogi, atsakęs: „*Be abejo, santykiai nebuvo geri.*“¹⁵⁷ Asmenys, vykdančys užsienio politiką, yra svarbi dalis to, kad susiklostytų geri tarpvalstybiniai ryšiai. R. Sikorskio nesutarimai su D. Grybauskaite ir A. Ažubaliu neabejotinai trukdė jiems vystytis gerai. Tačiau santykiai buvo blogi arba blogėjantys nei D. Grybauskaitei, nei A. Ažubaliui (arba jas perėmus L. Linkevičiui) dar neužimant savo pareigų. Atrodo, jeigu būtų buvęs asmenybinis nesuderinamumas, tuomet užsienio politika su Lenkija tiesiog būtų pakrypusi veikti kitais formatais, pavyzdžiui, tarp prezidentų arba tarp premjerų, kur asmenybiniai suderinamumai nebūtų tokie dideli. Tačiau taip nenutiko - jokie Lenkijos ar Lietuvos aukščiausieji valstybės pareigūnai tuo metu nepalaikė gerų ir draugiškų santykių. Kita vertus, ir pasikeitus asmenybėms užtruko, kol santykiai „atsitaisė“ į gerus. Tad asmenybinis skirtumas negali pilnai paaiškinti, kodėl Lietuvos ir Lenkijos santykiai buvo prasti.

Kitas tautinių mažumų klausimas kaip esminė prastų santykių priežastis plačiau pristatomas žiniasklaidoje, ypač reaguojant į aršesnius vienos ar kitos šalies politikų pasisakymus. Šis aiškinimas gali būti suprantamas kaip platesnė vidaus politikos analizė. Kaip rodė analizė kitose dalyse, Lenkijos pusė dažnai keldavo lenkų tautinės mažumos problemas susitikimuose su Lietuvos vadovais. Dažnai buvo

---

¹⁵⁶ Janeliūnas, 184-185 psl.

Dambrauskaitė et al., 125-126 psl.

¹⁵⁷ Lenkijos URM/ambasados darbuotojas, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d., originalus tekstas anglų kalba: „Certainly the relationship was not well.“

reikalaujama užtikrinti sąlygas dėl pavardžių rašybos, mokymo ir dvikalbių lentelių Lietuvoje. Kaip minėta anksčiau, tautinė problematika buvo siejama ir su kitais iššūkiais, kaip energetikos klausimai. Todėl negalima teigti, kad šios bėdos neturėjo didelės įtakos Lietuvos ir Lenkijos dvišaliams santykiams. Vis tik tautinių mažumų klausimas buvo ilgalaikis ir Lietuva nesiėmė tuo metu kaip nors aktyviai kenkti tuometinei Lietuvos lenkų padėčiai, lyginant su sąlygomis iki santykių suprastėjimo (nors Lenkijos pusė jautriai reagavo į lietuvių kalbos egzamino suvienodinimą tautinių mažumų mokyklų moksleiviams). Kitaip tariant, situacija dėl Lietuvos lenkų buvo daugmaž panaši visą nepriklausomybės laikotarpį. Tuo atžvilgiu atrodo neįtikima, kad nekintanti padėtis nei į blogą, nei į gerą būtų esminė priežastis, suprastinusi santykius. Kaip teigė G. Vaščenkaitė, tautinių mažumų problematika buvo labiau požymis, o ne priežastis santykių suprastėjimo.¹⁵⁸ Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad Lenkijos pusei tai tikrai buvo svarbus klausimas ir jis šalies požiūriu, trūkstant bendros išorinės grėsmės, galėjo būti laikomas kaip sąlyga, kuri bet koki bendradarbiavimą daro naudingesnį Lietuvai. Vis tik šiuo atžvilgiu tai atitiktų santykinės naudos logiką, nes reikėtų kad Lenkija mato susitarimus su Lietuva santykinai naudingesnius pastarajai, kol neišspręstos tautinių mažumų problemos.

Galiausiai alternatyvus aiškinimas yra, kad Lietuvos ir Lenkijos santykiai iš tiesų buvo geri ir per daug nesuprastėję. Tokį požiūrį pagrįnde pristato G. Vaščenkaitė (remdamasi augančių lūkesčių teorine prieiga), teigdama, kad glaudi Lietuvos ir Lenkijos kooperacija gynybos srityje ir taip pat įgyvendinami energetikos projektai rodo, jog viskas iš tikro buvo ganėtinai gerai. Kad jie suprastėjo tik atrodo dėl ankstesnių lūkesčių, jog santykiai kaip lyg tol ir ateityje vis gerės.¹⁵⁹ Iš tiesų, kai kurie Lenkijos ir Lietuvos politikų pareiškimai tuo metu irgi suponavo, kad abi valstybės sutaria gan gerai. 2011 m. Lietuvos ministras pirmininkas A. Kubilius interviu metu sakė, kad abiejų šalių santykiai „normalūs“,¹⁶⁰ o 2013 m. Lenkijos ministras pirmininkas D. Tuskas teigė esą santykiai tradiciškai geri, bet turi būti geriau nei geri.¹⁶¹ Tačiau tokie pareiškimai sunkiai derinasi su kitais net ir šių pačių politikų pasisakymais ir labiau atrodo kaip viešųjų ryšių akcijos situacijai to reikalaujant. Žvelgiant į kitus G. Vaščenkaitės teiginius dėl infrastruktūros projektų ir karinio bendradarbiavimo, svarbu įvertinti anksčiau aprašytą konkurenciją tarp šalių ir ar projektai įgyvendinti laiku bei nenutraukiant jų. Analizė parodė, kad daugeliu svarbiausių energetinių projektų buvo nesutarimo ir vėlavimo juos įgyvendinti, o iš Visagino AE statybų

---

¹⁵⁸ Vaščenkaitė, 129 psl.

¹⁵⁹ Vaščenkaitė, 168-170 psl.

¹⁶⁰ Money, „Litwa: Premier: stosunki z Polską są normalne“, 2011 m. birželio 3 d., https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/litwa:premier:stosunki:z:polska:sa:normalne,72,0,844360.html

¹⁶¹ Delfi, „D.Tuskas: Lenkijos santykiai su Lietuva turi būti geresni nei geri“, 2013 m. vasario 12 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dtuskas-lenkijos-santykiai-su-lietuva-turi-buti-geresni-nei-geri.d?id=60658269>

Lenkija apskritai pasitraukė. Tuo tarpu konkuravimas siekiant pritraukti ES ir NATO dėmesį taip pat buvo reikšmingas santykių bruožas, nors svarbu įvertinti būtent kaip ta konkurencija reiškėsi. Tad, bendrai paėmus, negalima teigti, kad abiejų šalių santykiai tuo metu buvo geri – jie pasižymėjo nesutarimais, ginčais, pasitraukimais ir vilkinimais bendrų projektų. Tai nereiškė, kad visai nėra terpės tarpusavio bendradarbiavimui. Kai kurios situacijos to reikalavo ir Lietuva su Lenkija sutarė, kai to reikėjo ir abiejoms pusėms buvo vienodai naudinga. Tačiau dėl to santykiai nelaikytini gerais.

Tad apibendrinus, alternatyvūs aiškinimai gali naudingai praturtinti priežastimis, kodėl Lietuvos-Lenkijos santykiai buvo blogi. Nors kai kuriais atvejais alternatyvūs aiškinimai yra labiau simptomai suprastėjusių santykių, bet ne pačios priežastys. Vis tik jiems ir teorinėms prieigoms, kuriomis jie remiasi (ar gali būti suprantama, kad jas atstovauja) trūksta esminio akstino, rodančio kas lėmė šalių bendradarbiavimo pasikeitimą. Šiuo atveju, grėsmės aiškumo įvertinimas, privertęs žiūrėti kiek naudinga šalims kooperuotis, gerai parodo, kodėl Lietuvos ir Lenkijos santykiai apskritai turėjo terpę suprastėti ir pagal kokią logiką toje atsiradusioje terpėje toliau jie klostėsi.

5.2.Suderinamumo tarp teorijos ir atvejo įvertinimas

Metodologijoje buvo aprašyta, kad svarbu įvertinti teorijos ir empirikos suderinamumą. Remiantis pateikta analize, galima teigti, kad yra sąsaja tarp Lietuvos-Lenkijos santykių ir Rusijos grėsmės aiškumo. Kaip parodė tyrimas, Rusijos grėsmei esant žemesniame lygyje nebuvo vienijančio veiksnio, galėjusio versti abi šalis kooperuotis arba vadovautis tik absoliučios naudos logika, nepaisant kiek tai kuriai pusei labiau naudinga. Kad Rusijos grėsmė daro įtaką abiejų šalių santykiams galima matyti, viena vertus, iš ankstyvesnių Lietuvos-Lenkijos santykių 1990-2004 m., kada grėsmė buvo juntama daugiau dar nesant apsaugotoms NATO/ES. Kita vertus, to svarbą Lietuvos-Lenkijos bendradarbiavimui rodo ir suartėjimas po 2014 m. Krymo aneksijos ir karo Donbase pradžios, kada vėl Rusijos grėsmės aiškumas išaugo tiek Lietuvai, tiek Lenkijai ir didesnioji dalis dvišalių ginčų prarado prasmę arba buvo pradėti spręsti. Tuo tarpu santykinė naudos teorija paaiškina, kaip nesant Rusijos veiksnio, įsijungia valstybių (šio tyrimo atveju, labiau Lenkijos pusės) skaičiavimas dėl naudos, kuri gaunama iš kooperacijos. Kaip galima suprasti iš tyrimo, santykinė nauda nėra tokia svarbi, kai bandoma kartu atsispirti bendram priešui. Tuomet tampa svarbu tiesiog būti kuo stipresniais ir pajėgesniais visomis prasmėmis prieš Rusiją. O kai to nėra, pradedama vertinti, kiek tikrai naudingi abiejoms pusėms susitarimai, ar turint omeny tautinių mažumų problematiką, ar skaičiuojant, kiek kuri pusė gaus naudos

iš energetinių projektų įvykdymo. Todėl nustatytas priežastinis ryšys pasitvirtino ir geba geriau nei alternatyvūs aiškinimai padėti suprasti, kodėl pasikeitė Lenkijos ir Lietuvos santykiai į blogesnius.

Metodologijoje taip pat nurodytos trys pagrindinės problemos, su kuriomis susiduriama suderinamumo metodikoje. Pirmoji, netikrumo koreliacijos problema gali būti atmetama atsižvelgiant į įvertintą kitų teorijų aiškinamąją gebą. Anksčiau minėtas Rusijos grėsmės aiškumo veiksnys ir jo (ne)duotas impulsas santykinės naudos skaičiavimui atrodo pakankami paaiškinti dvišalių santykių suprastėjimo priežastis bei logiką. Antroji galima problema yra priežastinės pirmenybės, kai santykių suprastėjimui grėsmės aiškumas ir santykinė nauda būtų tik įsiterpiančys kintamieji, o kažkokia kita priežastis būtų svarbesnė. Galima būtų išvesti platesnių tarptautinių santykių priežasčių, kur būtų gilinimasi, kodėl būtent Rusija nusprendė suagresyvėti, tuomet sieti su šio tyrimo siūloma priežastine grandine. Tačiau toks aiškinimas nėra prasmingas vien Lietuvos ir Lenkijos santykių atveju, kadangi apimtų per platų tiriamąjį lauką bei generalizuotų į tai, kas nevisai aktualu šiam atvejui paaiškinti. Todėl dabartinė priežastinė grandinė yra pakankama. Trečioji galima problema yra priežastinio gylio, kuri suponuotų, kad galbūt Rusijos grėsmės aiškumas (arba kaip tik – santykinės naudos skaičiavimai) realiai nedaro įtakos Lietuvos-Lenkijos santykiams. Užtenka tik vieno jų paaiškinti pokyčiui. Šios problemos įvertinimas įdomus ir aktualus, kadangi analizuojamo atvejo rėmuose leidžia nustatyti, ar siūlomas aiškinimas nėra per platus ir per daug komplikuoatas. Vis tik, kad pilnavertiškai suprasti, kodėl pasikeitė Lietuvos-Lenkijos santykiai, reikėtų žiūrėti kompleksiskai. Rusijos grėsmės aiškumo pokytis davė impulsą arba priežastį santykiams kisti, o santykinė nauda parodo, kaip ir kodėl ji kinta. Todėl abu kintamieji yra aktualūs aiškinant šių šalių santykius, vienas arba kitas atskirai būtų nepakankamas visapusiškam supratimui. Apibendrinant iškeltas teorinis aiškinimas leidžia tinkamai pagrįsti ir paaiškinti Lietuvos ir Lenkijos santykių kaitą 2008-2014 m. laikotarpiu.

Išvados

Kaip parodė Lenkijos-Rusijos ir Lietuvos-Rusijos santykių analizė 2008-2014 m. laikotarpiu, jų dinamika skyrėsi. Lenkijos santykiai su Rusija buvo geresni ir pasižymėjo daugiau bandymų įtraukti bei bendradarbiauti santykiuose su ES ar net energetikoje. Atitinkamai abiejų valstybių vadovai turėjo nemažai dvišalių susitikimų, rodžiusių gerėjimo tendenciją šalių santykiuose. Todėl Lenkijos požiūriu Rusijos grėsmė nebuvo taip aukštai vertinama – jeigu ją ir kėlė, tai buvo manoma, kad ne tokią, su kuria nepavyktų susidoroti. Lietuvos atveju situacija buvo kiek kitokia, kadangi Rusija naudojos prasta Lietuvos energetinio saugumo padėtimi didesniai spaudimui palaikyti. Nors buvo kelių trumpalaikių

bandymų gerinti dvišalius santykius, jie buvo labai riboti ir neduodantys ilgalaikių rezultatų. Rusija nebuvo linkusi vertinti Lietuvos lygiavertiškai, o Lietuva nenorėjo nusileidinėti ir dar labiau klimpti į energetinę priklausomybę nuo šios šalies. Todėl Rusijos grėsmės aiškumas Lietuvai buvo aukštesnio lygio nei Lenkijai – šalis siekė imtis priemonių užtikrinti energetinį saugumą ir tam vystė kelis skirtingus energetinės infrastruktūros projektus vienu metu bei stengėsi įtraukti ES į problemų sprendimą.¹⁶² Rusija bandė ir papildomai išnaudoti Lietuvos-Lenkijos nesantaiką, ją gilinti, ypač tautinių mažumų klausimais (ką rodo anksčiau aptartos VSD veiklos ataskaitos). Bet į tai nebuvo efektyviai reaguojama nei vienos valstybės. Todėl galima teigti, kad Rusijos grėsmė, ypač Lenkijos, interpretuota neaiškiai ir neturėjo reikalingo vienijančio efekto, galėjusio ignoruoti santykinės naudos skaičiavimus.

Tuo tarpu ar valstybės vadovavosi santykinės naudos logika galima matyti iš konkurencijos, keliamų probleminių klausimų svarbos ir bendrų projektų vystymo. Šiuo atžvilgiu, Lietuva ir Lenkija konkuravo tarpusavyje dėl savo svarbos santykiuose su ES ir NATO. Lenkija ganėtinai aiškiai stengėsi tapti viena svarbiausių ES narių ir kone atstovė Vidurio-Rytų Europos regiono. Lietuva nebuvo linkusi prieštarauti, kad Lenkija užimtų svarbesnę rolę ES. Tačiau šalis norėjo, kad didesnioji kaimynė būtų labiau įtraukti ir kooperatyvi, vykdant abiem pusėms svarbią užsienio politiką, tokią kaip Rytų partnerystės programą. Kita vertus, Lenkija kai kuriais atvejais gebėjo užglaistyti kitų problemų akcentavimą kartu siekiant bendrų tikslų šioje programoje. Tačiau tai buvo trumpalaikiai santykių pokyčiai, labiau siekiantys užtikrinti didesnę politinį svorį Vakaruose.

Dėl infrastruktūrinių projektų ir bendradarbiavimo energetikoje, Lenkijos pusė taip pat rodė ženklus, kad mato daugiau naudos iš kooperacijos Lietuvos pusei. Tai galima matyti iš anksčiau minėtų svastymų apie Mažeikių naftos įsigyjimą kaip politinį sandorį, neturintį ekonominės logikos ir svastymus parduoti gamyklą Rusijai. Tuo pačiu tai rodo ir pasitraukimas iš Visagino AE projekto bei gan lėtas kitų projektų, tokių kaip GIPL dujotiekio, įgyvendinimas. Net „Litpol link“ tiesimui buvo vėlavimo dėl svarstymo poveikio aplinkai ar galimos konkurencinės grėsmės dėl pigesnės elektros iš Visagino AE, jai pradėjus darbą. Tačiau, kaip minėta anksčiau, ši elektros jungtis, bent jau nuo rangos darbų pasirašymo, dar 2013 m. buvo įgyvendinama pagal grafiką. Pagal santykinės naudos teoriją, pasitraukimas iš projektų ir jų vilkinimas yra aiškus ženklas, kad viena pusė mano kitą laimint iš bendradarbiavimo daugiau. Todėl Lenkijos veiksmai su energetine infrastruktūra ir jos projektais aiškiai rodo, kad ji matė Lietuvą gaunant daugiau santykinės naudos iš šių projektų. Objektyviai žiūrint, tai buvo tiesa, kadangi Lietuva buvo silpnesnioje padėtyje, energetikoje patyrė daugiausiai rizikų dėl Rusijos veiksmų. Be to, tiek gamtinių

---

¹⁶² LRV, „Ministras Pirmininkas su kitais Europos lyderiais spęs ekonomikos ir energetikos problemas“, 2009 m. kovo 19 d., <https://lr.v.lt/lt/naujienos/ministras-pirmininkas-su-kitais-europos-lyderiais-spres-ekonomikos-ir-energetikos-problemas>

dujų prekyba per Klaipėdos SGD terminalą, tiek prekyba elektra iš Visagino AE būtų atvėrusi galimybių konkuruoti Lenkijos rinkoje lietuviškam energetikos sektoriui, kas akivaizdžiai buvo nepageidaujama tuo metu.

Tad, apibendrinus, grėsmės aiškumo kintamasis ir santykinės naudos teorija gali paaiškinti Lietuvos-Lenkijos santykius 2008-2014 m. Todėl galima patvirtinti darbe keltą hipotezę, kad tiriamuoju laikotarpiu, nesant aiškios Rusijos grėsmės Lietuva ir Lenkija laikėsi priešišku tarpusavio santykių vertinant kooperacijos santykinę naudą. Ši išvada reikštų, kad ateityje sumenkus Rusijos grėsmei gali vėl atsirasti terpė santykinės naudos skaičiavimui. Priklausomai nuo to, kuri iš šių dviejų valstybių jaustų mažesnę bendrą grėsmę, toji galėtų linkti į svarstymą, kiek naudinga ir ar naudinga bendradarbiauti tarpusavyje. Tad jeigu tokioje situacijoje nebūtų surastas tolygesnis, nei vienam daugiau už kitą naudos neduodantis sprendimas – gali paaštrėti įvairūs ginčai. Panašią išvadą darė ir Lenkijos vyriausybės ekspertė, teigusi, kad *„jeigu mes tik statysim savo santykius baimės pagrindu – nu tai reiškia, kad kada pasibaigs baimė, tada ir vėl santykiai gali vėl nukristi.“*, kartu pabrėždama tikinti, jog abi šalys pasimokė ir ateityje taip nebus.¹⁶³ Ir vis tik šiuo metu esant geriems Lietuvos-Lenkijos santykiams yra proga efektyviai spręsti tautinių mažumų, energetikos, infrastruktūros klausimus, kurie kėlė daugiausiai nesutarimų. Jeigu pavyktų tai padaryti kuo skubiau dabar, ateityje sumažėjus Rusijos grėsmei būtų mažiau priežasčių kivirčytis senais klausimais ir valstybėms vertinti, kiek joms santykinai naudinga bendradarbiauti.

Tačiau tik išsamesni ateities tyrimai galėtų parodyti, kiek ši gerų santykių terpė leidžia spręsti įsisenėjusias problemas, ypač tas, kurios tiesiogiai nesusijusios su grėsmės iš Rytų užkardymu. Siekiant praplėsti tyrimą, būtų aktualu tyrinėti Lenkijos ir Lietuvos elgesį su kitomis kaimynėmis regione. Tai praverstų, viena vertus, pamatyti platesnę tendenciją ir patikrinti, ar tikrai šie išskirti faktoriai lėmė tokius dvišalius santykius. Tačiau toks tyrimas taip pat leistų praplėsti santykinės naudos analizę vertinant, ar buvo bandoma ir kokia apimtimi buvo siekiama kompensuoti suprastėjusius Lietuvos-Lenkijos santykius bendraujant su kitomis valstybėmis (ne tik ES Vakarais).

---

¹⁶³ Lenkijos vyriausybės ekspertė, interviu su autoriumi, 2023 m. kovo 30 d.

Šaltinių ir literatūros sąrašas

1. 15 min, „Vingiuoti D.Grybauskaitės maršrutai Vakaruose: abejojo, gerbė, dėkojo“, žiūrėta 2023 sausio 15 d., <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/vingiuoti-grybauskaites-marsrutai-vakaruose-688>
2. 15min, „Brangstančių dujų smaugvirvė Lietuvai“, 2010 m. sausio 22 d., https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/brangstanciu-duju-smaugvirve-lituvai-662-80922?utm_medium=copied
3. 15min, „Geros kaimynystės santykių svarbą šalies vadovė telefonu aptarė su Rusijos prezidentu“, 2009 m. rugpjūčio 18 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/geros-kaimynystes-santykiu-svarba-salies-vadove-telefonu-aptare-su-rusijos-prezidentu-56-52731>
4. 15min, „Rusija nukirto „Družba“, Lietuva – geležinkelį“, 2009 m. liepos 31 d., https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/rusija-nukirto-druzba-lietuva-gelezinkeli-56-50710?utm_medium=copied
5. 15min, „V.Adamkus išskrenda į rusų okupuojamą Gruziją (atnaujinta 07.36 val.)“, 2008 m. rugpjūčio 11 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/v.adamkus-isskrenda-i-rusu-okupuojama-gruzija-atnaujinta-07.36-val-57-2552>
6. Alfa, „Istorinis Grybauskaitės ir Putino susitikimas Helsinkyje“, 2010 m. vasario 11 d., <https://www.alfa.lt/straipsnis/10314765/istorinis-grybauskaites-ir-putino-susitikimas-helsinkyje-papildyta/>
7. Antonovič, Marijuš. Lenkijos santykiai su Rusija 2001-2013: normalizacijos bandymai. Disertacija. Vilniaus universitetas, 2020.
8. Balmaceda, Margarita Mercedes. The politics of energy dependency: Ukraine, Belarus, and Lithuania between domestic oligarchs and Russian pressure. Vol. 40. University of Toronto Press, 2013.
9. Bankier, „Expose Donalda Tuska z 23.11.2007“, 2016 m. vasario 25 d., <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Expose-Donalda-Tuska-z-23-11-2007-7329167.html>
10. Barwiński, Marek. "Polish interstate relations with Ukraine, Belarus and Lithuania after 1990 in the context of the situation of national minorities." European Spatial Research and Policy 20.1 (2013): 5-26.
11. BBC, „Russian parliament condemns Stalin for Katyn massacre“, 2010 m. lapkričio 26 d., <https://www.bbc.com/news/world-europe-11845315>

12. Blatter, Joachim, ir Markus Haverland. Designing case studies: Explanatory approaches in small-N research. Springer, 2012.
13. Blatter, Joachim, ir Till Blume. "In search of co-variance, causal mechanisms or congruence? Towards a plural understanding of case studies." Swiss Political Science Review 14.2 (2008): 315-356.
14. Dambrauskaitė, Živilė, et al. "Lithuanian-Polish Relations Reconsidered: a Constrained Bilateral Agenda or an Empty Strategic Partnership?," Lithuanian Foreign Policy Review 26 (2011): 100-144.
15. Delfi, „A.Kubilius. Apie Lietuvos ir Lenkijos santykius: apie šaltą taiką, drungną dušą ir karštą meilę“, 2013 m. kovo 13 d., <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/akubilius-apie-lietuvas-ir-lenkijos-santykius-apie-salta-taika-drungna-dusa-ir-karsta-meile.d?id=60896419>
16. Delfi, „A.Kubilius: Lenkijai naudoti spaudimą prieš Lietuvą yra labai klaidingas kelias“, 2011 m. rugsėjo 12 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/akubilius-lenkijai-naudoti-spaudima-pries-lietuva-yra-labai-klaidingas-kelias.d?id=49534686>
17. Delfi, „A.Kubilius: nėjimas į pamokas gali kelti klausimą apie tėvų ir mokytojų atsakomybę“, 2011 m. rugpjūčio 31 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/akubilius-nejimas-i-pamokas-gali-kelti-klausima-apie-tevu-ir-mokytoju-atsakomybe.d?id=49137252>
18. Delfi, „D.Grybauskaitė teigia, kad be tiesmuko kalbėjimo NATO gynybos planų tektų laukti dar ilgai“, 2011 m. kovo 15 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dgrybauskaite-teigia-kad-be-tiesmuko-kalbejimo-nato-gynybos-planu-tektu-laukti-dar-ilgai.d?id=43188295>
19. Delfi, „D.Tuskas: Lenkijos santykiai su Lietuva turi būti geresni nei geri“, 2013 m. vasario 12 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dtuskas-lenkijos-santykiai-su-lietuva-turi-buti-geresni-nei-geri.d?id=60658269>
20. Delfi, „GROM Lietuvą pasieks gruodį“, 2014 m. lapkričio 27 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/grom-lietuva-pasieks-gruodi.d?id=66516954>
21. Delfi, „Iš slaptų pokalbių: „Mažeikių nafta“ buvo susidomėjęs V. Putino žmogus“, 2017 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/is-slaptu-pokalbiu-mazeikiu-nafta-buvo-susidomejes-v-putino-zmogus-75421115>
22. Delfi, „J.Kaczynskis sutinka su D.Grybauskaitės kritika Lenkijos valdžiai, bet mato ir lietuvių kaltę“, 2012 m. gegužės 22 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/jkaczynskis-sutinka-su-dgrybauskaites-kritika-lenkijos-valdziai-bet-mato-ir-lietuviu-kalte.d?id=58772571>

23. Delfi, „J.Neverovičius: atveriamas energetinis langas į Europą“, 2013 m. vasario 15 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/jneverovicius-atveriamas-energetinis-langas-i-europa-60683439>
24. Delfi, „Lenkija stabdo dalyvavimą Visagino AE projekte, analitikai išvelgia politinę potekstę“, 2011 m. gruodžio 9 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/lenkija-stabdo-dalyvavima-visagino-ae-projekte-analitikai-izvelgia-politine-potekste.d?id=52727551>
25. Delfi, „Lenkijos prezidento patarėjas: išlepinome brolius lietuvius“, 2011 m. lapkričio 28 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijos-prezidento-patarejas-islepinome-brolius-lietuvius.d?id=52255121>
26. Delfi, „Lietuvos URM apkaltino Lenkijos pareigūnus skelbiant klaidingą informaciją“, 2010 m. spalio 21 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-urm-apkaltino-lenkijos-pareigunus-skelbiant-klaidinga-informacija.d?id=37731963>
27. Delfi, „Nutekintas R. Sikorskio pokalbis - įspėjimas lenkams žvelgti į dvišalius santykius realiau“, 2017 m. rugpjūčio 8 d., <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/nutekintas-r-sikorskio-pokalbis-ispejimas-lenkams-zvelgti-i-dvisalius-santykius-realiau-75427837>
28. Delfi, „Pirmojo vizito D.Grybauskaitė vyks į Švediją ir Latviją“, 2009 m. liepos 14 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/pirmojo-vizito-dgrybauskaite-vyks-i-svedija-ir-latvija.d?id=23105780>
29. Delfi, „Prezidentė: Lenkija apie energetiką kalba tik komerciniais terminais, o politikoje linksta prie Rusijos“, 2011 m. gruodžio 18 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/prezidente-lenkija-apie-energetika-kalba-tik-komerciniais-terminais-o-politikoje-linksta-prie-rusijos-53110901>
30. Delfi, „R.Sikorskis lenkų mažumos klausimus susiejo su energetikos ir transporto projektais“, 2013 m. kovo 20 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rsikorskis-lenku-mazumos-klausimus-susiejo-su-energetikos-ir-transporto-projektais.d?id=60949835>
31. Delfi, „R.Sikorskis siūlo Lietuvai rinktis: dujų terminalas arba jungtis su Lenkija“, 2013 m. kovo 4 d., <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/rsikorskis-siulo-lietuvai-rinktis-duju-terminalas-arba-jungtis-su-lenkija-60822013>
32. Delfi, „Rusija nukirto „Družba“, Lietuva – geležinkelį“, 2009 m. liepos 31 d., <https://www.delfi.lt/verslas/transportas/rusija-nukirto-druzba-lietuva-gelezinkeli.d?id=23362397>
33. Deutsche Welle, „New beginning“, 2010 m. gruodžio 6 d., <https://www.dw.com/en/medvedevs-visit-opens-new-chapter-in-polish-russian-relations/a-6300465>

34. Diena, „Šokiruojantys ministro R. Sikorskio pokalbiai: noriu paauklėti sukčius lietuvius“, 2017 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/sokiruojantys-ministro-r-sikorskio-pokalbiai-noriu-paaukleti-sukcius-lietuvius-823636?full>
35. Dziennik, „Jarosław Kaczyński: Tusk jak Napoleon, ale pod Waterloo“, 2011 m. balandžio 27 d., <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/333065.jaroslaw-kaczynski-pisze-o-porazce-rzadowej-polityki-na-litwie.html>
36. Dziennik, „Tusk o Mozejkach: Nie zablokuję sprzedaży rafinerii“, 2011 m. gegužės 10 d., <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/335087,tusk-o-mozekach-nie-zablokuje-sprzedazy-rafinerii.html>
37. Emerging Europe, „Ukraine, Poland, and Lithuania launch Lublin Triangle, a new regional cooperation initiative“, 2020 m. liepos 29 d., <https://emerging-europe.com/news/ukraine-poland-and-lithuania-launch-lublin-triangle-a-new-regional-cooperation-initiative/>
38. Euractiv, „Russia lifts embargo on Polish meat“, 2007 m. gruodžio 21 d., <https://www.euractiv.com/section/med-south/news/russia-lifts-embargo-on-polish-meat/>
39. Europos Komisija, „Baltic energy market interconnection plan: dedicated action plan (June 2009)“, žiūrėta 2023 m. balandžio 24 d., https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan_en#bemip-memorandum-of-understanding
40. Fakt, „Komorowski i Miedwiediew pod brzozą w Smoleńsku“, 2011 m. balandžio 11 d., <https://www.fakt.pl/polityka/komorowski-i-miedwiediew-pod-brzoza-w-smolensku/e9ghcc6>
41. Forsal, „Spotkanie Sikorskiego z Ławrowem“, 2013 m. gruodžio 19 d., <https://forsal.pl/artykuly/766868,spotkanie-sikorskiego-z-lawrowem.html>
42. France24, „Sombre day in Krakow as Kaczynski and wife laid to rest“, 2010 m. balandžio 18 d., <https://www.france24.com/en/20100418-poland-bury-kaczynski-funeral-volcanic-ash-prevents-leaders-plane-crash-russia>
43. Frenkel, Marcin. "Litwa w polskiej polityce zagranicznej w latach 2007–2014." *Poliarchia* 1 (08) (2017): 7-39.
44. Galeotti, Mark. *Putin's Wars: From Chechnya to Ukraine*. Bloomsbury Publishing, 2022.
45. George, Alexander L., ir Andrew Bennett. *Case studies and theory development in the social sciences*. mit Press, 2005.

46. German Federal Foreign Office, „The Weimar Triangle: Over 30 years of cross-border cooperation between Germany, France and Poland“, 2022 m. kovo 4 d., <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussepolitik/europe/cooperation-in-europe/-/228752>
47. Grieco, Joseph M. "Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism." *International organization* 42.3 (1988): 485-507.
48. Grieco, Joseph M. *Cooperation among nations: Europe, America, and non-tariff barriers to trade*. Cornell University Press, 1990.
49. Grieco, Joseph, Robert Powell ir Duncan Snidal. "The relative-gains problem for international cooperation." *American Political Science Review* 87.3 (1993): 729-743.
50. Harsem, Øistein ir Dag Harald Claes. "The interdependence of European–Russian energy relations." *Energy Policy* 59 (2013): 784-791.
51. Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. (2009), *Europos Taryba*, https://www.echr.coe.int/Documents/HUDOC_38263_08_Annexes_ENG.pdf
52. *Interia Wydarzenia*, „Sikorski: Polska i Litwa mają wspólną historię i interesy“, 2009 m. balandžio 22 d., https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sikorski-polska-i-litwa-maja-wspolna-historie-i-interesy_nId,858431
53. Jakniūnaitė, Dovilė. "Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną." *Politologija* 3 (71) (2013): 21-45.
54. Jakniūnaitė, Dovilė. „A small state in the asymmetrical bilateral relations: Lithuania in Lithuanian-Russian relations since 2004.“ *Baltic Journal of Political Science* 4 (2015): 70-93..
55. Janeliūnas, Tomas. „D. Grybauskaitės doktrina: Lietuvos užsienio politikos kaita 2009-2019 m.“ Vilnius: Eugrimas. 2019.
56. Jervis, Robert. "Realism, game theory, and cooperation." *World politics* 40.3 (1988): 317-349.
57. *Kauno diena*, „Aikštingoji Rusija – vis dar pažadėtoji Lietuvos verslo žemė“, 2009 m. rugpjūčio 27 d., <https://kauno.diena.lt/dienrastis/turtas/aikstingoji-rusija--vis-dar-pazadetoji-lietuvos-verslo-zeme-235344>
58. *Kauno Diena*, „G.Songaila vėl bandys Seimą įtikinti kreiptis į KT dėl lenko kortos“, 2011 m. balandžio 19 d., <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/gsongaila-vel-bandys-seima-itikinti-kreiptis-i-kt-del-lenko-kortos>
59. *Kauno diena*, „Kas rinkimuose rėmė V. Tomaševskį ir jo partiją?“, 2014 m. birželio 9 d., <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/kas-rinkimuose-reme-v-tomasevski-ir-jo-partija-633663>

60. Klaipėda, „D. Grybauskaitė - už pauzę „ceremoniniams susitikimams“ su Lenkija“, 2012 spalio 8 d., <https://klaipeda.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/d-grybauskaite-uz-pauze-ceremoniniams-susitikimams-su-lenkija-322431>
61. Kurier Wilenski, „Tusk: czekamy na decyzję Litwy“, 2014 m. vasario 17 d., <https://kurierwilenski.lt/2014/02/17/tusk-czekamy-na-decyzje-litwy/>
62. Kurier Wilesnki, „Tusk na Litwie — polskie szkoły zawieszają strajk“, 2011 m. rugsėjo 5 d., <https://kurierwilenski.lt/2011/09/05/tusk-na-litwie-%E2%80%94-polskie-szkoly-zawieszaja-strajk/>
63. Kuzborska, Elżbieta. "The protection of Lithuania's Polish minority: Bone of contention in bilateral Polish-Lithuanian relations." European Yearbook of Minority Issues Online 12.1 (2015): 122-157.
64. Lietuvos Respublikos Seimas, Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo, Vilnius, 2012 m., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.428981> (žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d.)
65. Lietuvos socialdemokratų partija, „Lietuvos socialdemokratų partijos 2012 m. rinkimų programos tezės“, Socialdemokratas, Nr. 5 (2012), 11 psl., <https://www.lsdp.lt/wp-content/uploads/2017/12/2012-m.-geguze.pdf>
66. LitGrid, „Elektros gamybos ir vartojimo balansavo duomenys“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.litgrid.eu/index.php/energetikos-sistema/elektros-energetikos-sistemas-informacija/elektros-gamybos-ir-vartojimo-balanso-duomenys/2287>
67. LR ENMIN, „Oficialiai atidarytas Lietuvą ir Lenkiją sujungiantis dujotiekis GIPL“, 2022 m. gegužės 5 d., <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/oficialiai-atidarytas-lietuva-ir-lenkija-sujungiantis-dujotiekis-gipl>
68. LR KAM, „Gynybos biudžetas“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://kam.lt/faktai-ir-skaiciai/gynybos-biudzetas/>
69. LRT, „D. Grybauskaitė: „Lietuvos geležinkeliai“ elgiasi lyg atskira valstybė valstybėje“, 2015 m. rugsėjo 8 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/108827/d-grybauskaite-lietuvos-gelezinkeliai-elgiasi-lyg-atskira-valstybe-valstybeje>
70. LRV, „A. Kubilius susitikime su V. Putinu: Dalyvavimo kituose branduolinės energetikos projektuose regione nesvarstome“, 2010 m. kovo 26 d., <https://lrv.lt/lt/naujienos/a-kubilius-susitikime-su-v-putinu-dalyvavimo-kituose-branduolines-energetikos-br-projektuose-regione-nesvarstome>

71. LRV, „Ministras Pirmininkas su kitais Europos lyderiais spęs ekonomikos ir energetikos problemas“, 2009 m. kovo 19 d., <https://lrv.lt/lt/naujienos/ministras-pirmininkas-su-kitais-europos-lyderiais-spres-ekonomikos-ir-energetikos-problemas>
72. LRV, „Ministras Pirmininkas su Rusijos premjeru aptarė dvišalio bendradarbiavimo klausimus“, 2014 m. vasario 7 d., <https://lrv.lt/lt/naujienos/ministras-pirmininkas-su-rusijos-premjeru-aptare-dvisalio-bendradarbiavimo-klausimus>
73. LRV, „Premjeras A. Butkevičius susitiko su Rusijos ir Suomijos vyriausybių vadovais“, 2013 balandžio 5 d., <https://lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-a-butkevicius-susitiko-su-rusijos-ir-suomijos-vyriausybiu-vadovais>
74. Lrytas, „Visi Lietuvos kaimynai už dujas moka mažiau“, 2013 m. sausio 23 d., <https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2023/04/29/news/kylant-palukanoms-bustu-kainos-krenta-net-svedijoje-tik-lietuvoje-viskas-atvirksčiai-26697604>
75. Macrotrends, „Poland Military Spending/Defense Budget 1960-2023“, žiūrėta 2023 m. balandžio 21 d., <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/military-spending-defense-budget>
76. Mearsheimer, John J. „The False Promise of International Institutions“, International Security , Winter, Vol. 19, No. 3. 1994-1995: 5-49
77. Ministerstwo Spraw Zagranicznych (Lenkijos URM). (2012). Priorytety Polskiej Polityki Zagranicznej 2012-2016. Warszawa: Wydawnictwo MSZ.
78. Modzelewski, Wojciech Tomasz. "Dwie dekady stosunków Polski z Litwą–wymiar polityczny." (2012).
79. Money, „Litwa: Minister obrony: nie prowadzimy rozmów z USA o tarczy“, 2008 m. birželio 18 d., https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artykul/litwa;minister;obrony;nie;prowadzimy;rozmow;z:usa;o;tarczy,188,0,349628.html?amp=1
80. Money, „Litwa: Premier: stosunki z Polską są normalne“, 2011 m. birželio 3 d., https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artykul/litwa;premier;stosunki;z;polska;sa;normalne,72,0,844360.html
81. National security strategy of the Republic of Poland, Warsaw: 2007 m., žiūrėta 2022 m. gruodžio 13 d., <https://www.files.ethz.ch/isn/156796/Poland-2007-eng.pdf>
82. Newsweek, „Ambasador Litwy: Mniejszość litewska, w odróżnieniu od mniejszości polskiej, jest lojalna“, 2011 m. rugpjūčio 9 d., <https://www.newsweek.pl/swiat/ambasador-litwy-mniejszosc-litewska-w-odroznieniu-od-mniejszosci-polskiej-jest/1xxzq21>

83. Onet Wiadomosci, „Moskwa: polscy żołnierze na wielkiej defiladzie“, 2010 m. gegužės 9 d., <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/moskwa-polscy-zolnierze-na-wielkiej-defiladzie/gxjqg>
84. Onet Wiadomosci, „Szczerski o skandalicznym transparenacie w Poznaniu: część winy ponosi Radek Sikorski“, 2013 m. rugpjūčio 10 d., <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/szczerski-o-skandalicznym-transparenacie-w-poznaniu-czesc-winy-ponosi-radek-sikorski/m0e6q>
85. Peter Dickinson, „The 2008 Russo-Georgian War: Putin’s green light“, Atlantic Council, 2021 m. rugpjūčio 7 d., <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/>
86. Pukšto, Andžej, Ieva Karpavičiūtė ir Mindaugas Norkevičius. "Lietuvos ir Lenkijos strateginės partnerystės dinamika." Lietuvos metinė strateginė apžvalga 12 (2014): 109-140
87. Rail Baltica, „Istoriniai faktai“, žiūrėta 2023 m. balandžio 24 d., <https://www.railbaltica.org/lt/rail-baltica-amziaus-projektas/istoriniai-faktai/>
88. Reuters, „Poland and U.S. move closer to missile shield deal“, 2007 m. gegužės 24 d., <https://www.reuters.com/article/us-shield-poland-idUSL2437256420070524>
89. Reuters, „Poland, Georgia fates linked vs Russia—Kaczynski“, 2008 m. lapkričio 26 d., <https://www.reuters.com/article/idUSLQ97422>
90. Reuters, „Russia offers olive branch as NATO joins parade“, 2010 m. gegužės 9 d., <https://www.reuters.com/article/us-russia-victory-idUKTRE6480OP20100509>
91. RFERL, „Russian Foreign Minister Attends Polish Diplomatic Meeting“, 2010 m. rugsėjo 2 d., https://www.rferl.org/a/Russian_Foreign_Minister_Attends_Polish_Diplomatic_Meeting/2147713.html
92. RFM24, „Tarcza antyrakietowa - jak nie w Polsce, to na Litwie?“, 2008 m. birželio 18 d., https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-tarcza-antyrakietowa-jak-nie-w-polsce-to-na-litwie.nId,202919#crp_state=1
93. Ripsman, Norrin M., Jeffrey W. Taliaferro ir Steven E. Lobell. Neoclassical realist theory of international politics. Oxford University Press, 2016.
94. Rousseau, David L., ir Rocio Garcia-Retamero. "Identity, power, and threat perception: A cross-national experimental study." Journal of Conflict Resolution 51.5 (2007): 744-771.
95. Rzeczpospolita, „Jarosław Kaczyński o polityce zagranicznej Donalda Tuska“, 2011 m. balandžio 27 d., <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoeczne/art14566101-jaroslaw-kaczynski-o-polityce-zagranicznej-donald-tuska>

96. Rzeczpospolita, „Wspólny dług, pamięć i wstyd“, 2010 m. balandžio 7 d., <https://www.rp.pl/wydarzenia/art7255531-wspolny-dlug-pamiec-i-wstyd>
97. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, „Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu Posiedzenie nr 36 w dniu 20-03-2013 (1. dzień obrad)“, žiūrėta 2023 m. gegužės 7 d., <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=36&dzien=1&wyp=2&view=4>
98. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, „Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu Posiedzenie nr 36 w dniu 20-03-2013 (1. dzień obrad)“, žiūrėta 2023 m. gegužės 7 d., <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=36&dzien=1&wyp=136&view=4>
99. Snyder, Timothy. The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999. Yale University Press, 2002.
100. Spiegel international, „Putin Found the Right Words in Gdansk“, 2009 m. rugsėjo 2 d., <https://www.spiegel.de/international/europe/the-world-from-berlin-putin-found-the-right-words-in-gdansk-a-646547.html>
101. Švedas, Romas. "ES energetinės salos požymiai, grėsmės ir šios problemos sprendimo būdai: Lietuvos atvejo analizė." Lietuvos metinė strateginė apžvalga 15 (2017): 183-212.
102. Szczepanik, Melchior. "Between a Romantic 'Mission in the east' and Minimalism: Polish Policy towards the eastern Neighbourhood." Perspectives: Review of International Affairs 2 (2011): 45-66.
103. The Guardian, „US embassy cables: Poland sceptical over Baltic defence plan“, 2010 m. gruodžio 6 d., <https://www.theguardian.com/world/us-embassy-cables-documents/240630>
104. The Guardian, „WikiLeaks cables reveal secret Nato plans to defend Baltics from Russia“, 2010 m. gruodžio 6 d., <https://www.theguardian.com/world/2010/dec/06/wikileaks-cables-nato-russia-baltics>
105. The observatory of economic complexity, „Russia (RUS) and Lithuania (LTU) trade“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/ltu>
106. The observatory of economic complexity, „Russia (RUS) and Poland (POL) trade“, žiūrėta 2023 m. balandžio 20 d., <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/pol>
107. Vaščenkaitė, Galina. "Lietuvos ir Lenkijos strateginė partnerystė: retorinė mirtis ir praktinis gyvenimas." Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika, 2004-2014/sudarytoja Dovilė Jakniūnaitė. Vilniaus universiteto leidykla, 2015. 127-170.

108. VERT, „Rinkos stebėseną“ ataskaitos už 2012-2015 m., žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.vert.lt/elektra/Puslapiai/elektros-rinkos-apzvalga/rinkos-stebesena.aspx>
109. VSD, „Valstybės Saugumo Departamento 2011 m. veiklos apžvalga“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.vsd.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/>
110. VSD, „Valstybės Saugumo Departamento 2012 m. veiklos ataskaita“, žiūrėta 2023 m. balandžio 22 d., <https://www.vsd.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/>
111. Waltz, Kenneth N. Theory of International Politics. Addison Wesley, 1979.
112. Wilnoteka, „Aziewicz: Polska i Litwa mają wspólne interesy“, 2011 m. liepos 18 d., <http://www.wilnoteka.lt/artukul/aziewicz-polska-i-litwa-maja-wspolne-interesy>
113. Wilnoteka, „Czy Wilno zrozumie?“, 2011 m. sausio 11 d., <http://wilnoteka.lt/artukul/czy-wilno-zrozumie>

Priedai

Klausimynas

Žemiau pateikiamas darbo autoriaus sudarytas klausimynas, kurio pagrindu buvo atliekami interviu su respondentais.

Pagrindiniai klausimai

1. Laikotarpiu nuo 2008 iki 2014 metų, prieš Rusijos įvykdytą Krymo aneksiją, kaip jūs apibūdintumėte pagrindinius Lenkijos užsienio politikos tikslus? Ką Lenkija stengėsi pasiekti šiuo laikotarpiu ir kas buvo svarbiausia?
2. Ar manote, kad tuo metu užsienio politikos kaita buvo daugiau paveikta vidaus pokyčių Lenkijoje (kai į valdžią atėjo partija „Pilietinė platforma“) ar dėl tam tikrų išorinių veiksnių? Ar Lenkijos užsienio politika būtų buvusi tokia pati, jei valdžioje būtų likusi partija „Teisė ir teisingumas“?
3. Radoslaw Sikorski buvo Lenkijos užsienio reikalų ministras kai prezidentu buvo B. Komorowski ir šiek tiek anksčiau. Kaip vertintumėte Lenkijos užsienio reikalų ministro įtaką užsienio politikai, lyginant su prezidentu tuo metu?
4. Ar manote, kad Lenkija turėjo aiškiai apibrėžtus politinius tikslus dėl savo regioninių, mažesnių, kaimyninių šalių (pvz., Lietuvos) apskritai? Kokie jie buvo?

5. Daugelis teigia, kad „Pilietinės platformos“ valdymo laikotarpis buvo pažymėtas Lenkijos pasitraukimu nuo regioninių sąjungų ir bendradarbiavimo link didesnio vaidmens ir sąveikos su stambesnėmis ES šalimis, pvz., Vokietija ir Prancūzija. Ar sutinkate su tuo? Jei taip, kodėl manote, kad Lenkija pasirinko bendradarbiavimą su ES, o ne išlaikė artimesnius ryšius su regioniniais sąjungininkais?
6. Iš Lenkijos perspektyvos, kokie buvo pagrindiniai tikslai jos santykiams su Lietuva? Ko tikėjosi Lenkijos politikai pasiekti?
7. Ar manytumėte, kad buvo konkurencijos tarp Lenkijos ir Lietuvos, ypač atsižvelgiant į siekį gauti galingesnių ES ir NATO šalių dėmesį ar daryti įtaką joms tuo metu? Jei taip, kaip ji atsirado?
8. Jei Lenkija ir Lietuva ir toliau būtų palaikiusios gerus santykius nuo 2008 iki 2014 metų, kaip jūs manote, kam tai būtų buvę naudingiau – Lietuvai ar Lenkijai? Kodėl?
9. Šiuo metu Rusija gali būti laikoma pagrindiniu saugumo iššūkiu tiek Lietuvai, tiek Lenkijai. Ar manote, kad prieš Krymo aneksiją Rusija buvo laikoma realia grėsme Lenkijai, atsižvelgiant į Lenkijos narystę NATO ir ES?
10. Ar manote, kad mažesnė Rusijos grėsmė ir jausmas, kad tiek Lenkija, tiek Lietuva yra santykinai saugios nuo Rusijos, reiškia, kad šioms dviem šalims trūksta abipusio bendrumo? Ar tai galėjo būti priežastis blogesniems dvišaliams santykiams?
11. Ar manote, kad Rusija stengėsi slapčia arba viešai naudoti blogus Lenkijos-Lietuvos dvišalius santykius savo naudai, siekdama didinti tolesnį tarpusavio nepasitenkinimą ar naudodamasi šia nesantaika kitose formose? Ar jai pavyko tai sėkmingai įgyvendinti?
12. Ar yra kas nors, ką norėtumėte pridėti ir manote, kad galėtų būti naudinga šiam tyrimui?
13. Ar yra kažkas su kuo dar rekomenduotumėte pakalbėti šiais klausimais?

Papildomi klausimai

1. Kokios buvo pagrindinės sritys dėl kurių sutarė Lietuva ir Lenkija laikotarpiu nuo 2008 iki 2014 m.? Dėl ko manote, kad abi šios šalys tuo metu palaikė gerus santykius ir bendradarbiavo?
2. Ar manote, kad Lenkijos ir Rusijos santykiai laikotarpiu nuo 2008 iki 2014 m. buvo santykinai geri? Kodėl manote, kad tuo metu santykiai buvo geri/blogi? / *Kokios sąlygos leido santykiams gerėti?*
3. Ar sakytumėte, kad, Lenkijos požiūriu, lenkų mažumos teisių klausimai Lietuvoje ir kiti lenkų reikalavimai dėl Lietuvos iš tikrųjų buvo pagrindiniai dvišalių santykių probleminiai klausimai, ar realybėje buvo svarbūs kiti aspektai?

I interviu

Interviu atliktas su Lenkijos URM/ambasadose darbuotoju, tiriamuoju laikotarpiu dirbusiu nurodytose pareigose. Interviu buvo atliktas su darbo autoriumi 2023 m. kovo 30 d. per MS „Teams“ programą. Pagal sutarimą su interviu respondentu, garso įrašas nebuvo daromas. Respondento atsakymai į klausimus interviu metu buvo užrašinėjami darbo autoriaus. Konkreiti respondentas asmenybė neatskleidžiama. Pagal sutikimo formą buvo nurodyta, kad interviu transkripciją galima pateikti darbą recenzuojantiems asmenims. Tačiau nebuvo nurodyta, kad interviu gali būti pilna apimtimi įdėtas į magistrinį darbą (gali būti tik cituojamas darbe pagal poreikį). Todėl pilna interviu transkripcija čia nepateikiama, nusiųsta susipažinti recenzentui.

II interviu

Interviu atliktas su Lenkijos vyriausybės eksperte, tiriamuoju laikotarpiu dirbusia specialiose diplomatinėse pareigose Lietuvoje. Interviu buvo atliktas su darbo autoriumi 2023 m. kovo 30 d. per MS „Teams“ programą. Pagal sutarimą ir sutikimą, gautą iš interviu respondentės, buvo atliktas garso įrašas. Konkreiti respondentės asmenybė neatskleidžiama. Pagal sutikimo formą buvo nurodyta, kad interviu transkripciją galima pateikti darbą recenzuojantiems asmenims. Tačiau nebuvo nurodyta, kad interviu gali būti pilna apimtimi įdėtas į magistrinį darbą (gali būti tik cituojamas darbe pagal poreikį). Todėl pilna interviu transkripcija čia nepateikiama, nusiųsta susipažinti recenzentui.

Summary

This master's thesis focuses on the bilateral relations between Lithuania and Poland from 2008 to 2014, a period marked by a decline in cooperation. Despite sharing similar interests and conditions, the relationship between the two countries continued to deteriorate until the start of the war in Ukraine in 2014. The main research question of this thesis is why Lithuanian-Polish bilateral cooperation had fallen until the start of the war in Ukraine in 2014.

Various explanations have been put forward to understand the issue, such as ethnic minority tensions, changes in leadership in both countries, Poland's aspirations to become one of the main powers in the EU, and the ambitions of both countries to establish closer relations with third parties. However, these explanations are often symptoms rather than reasons for the decline. While it's important to

showcase examples, understanding why it happened is important for theory-building and determining what future relations might look like. The hypothesis in this paper is that until 2014, Lithuania and Poland, despite having similar interests, were not inclined to cooperate in their bilateral relations and evaluated the relative gains of cooperation, due to the lack of a clear threat from Russia.

This thesis uses the relative gains theory, which originates from the realism IR paradigm, to understand the reasons behind the decline in Lithuanian-Polish relations. The theory is additionally enriched by threat perception and clarity variables, as understood in neoclassical realism. The relative gains theory, developed by J. Grieco, posits that states strive to ensure that their position in the balance of power is not weakened, and they are concerned about gains derived from cooperation with other countries. If they feel that cooperation is more beneficial to the other side, even if the state is also gaining benefits, they will seek to pull out or stop agreements and/or friendly relations. This applies regardless of whether the agreement is with a rival or a friend since today's friend can be tomorrow's enemy and states do not want anyone to become stronger than they are in the balance of power. Threat perception and clarity are crucial variables because they are closely related to the logic of relative gains. If two states face a significant threat, concerns about relative gains can diminish, making it possible to resist or defeat the larger threat. It is therefore essential for both countries to perceive and clearly see that they are indeed both threatened to cooperate and forego any relative gains considerations.

The methodology used in this thesis is called congruence, which is useful for case studies such as this, where only a small number of cases are being analyzed. The congruence methodology aims to determine whether empirical evidence matches what the theory states. The analysis showed that Lithuanian-Polish relations were indeed worse than in the period before or after 2008-2014. There were tensions between both countries regarding minority rights, infrastructure ownership and development (particularly energy infrastructure), and even some rivalry between the two states for leadership or EU/NATO attention. The threat perception of a common threat, namely Russia, was low in Poland and at a medium level in Lithuania. Not perceiving it as an immediate threat and even trying to maintain friendly relations meant that there were no reasons to forego relative gains considerations. As such, Poland viewed that cooperation was relatively more useful for Lithuania. As a result, minority rights issues were broadly emphasized, cooperation with developing energy interconnections stalled, and many conflicts erupted over the Mažeikiai oil refinery, which is owned by Polish company PKN "Orlen".

The analysis showed that what the relative gains theory and threat perception and clarity variables suggested to occur in such a case are accurate. Thus, this master's thesis argues that the theory used is

congruent with the evidence. Alternative theories are useful for enriching the argument and understanding of the situation, but they fall short in offering an all-encompassing explanation for this case.